อนุสรณ์

ในงานฌาปนกิจศพ

นางบุญเรือน หะหัยธรรม

ณ วัดแหลมสุวรรณาราม

ท่าฉลอม อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร

๒๕ เมษายน ๒๕๐๘

อนุสรณ์

ในงานฌาปนกิจศพ

นางบุญเรือน หะทัยธรรม

ณ วัดแหลมสุวรรณาราม

ตำบลท่าฉลอม อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร

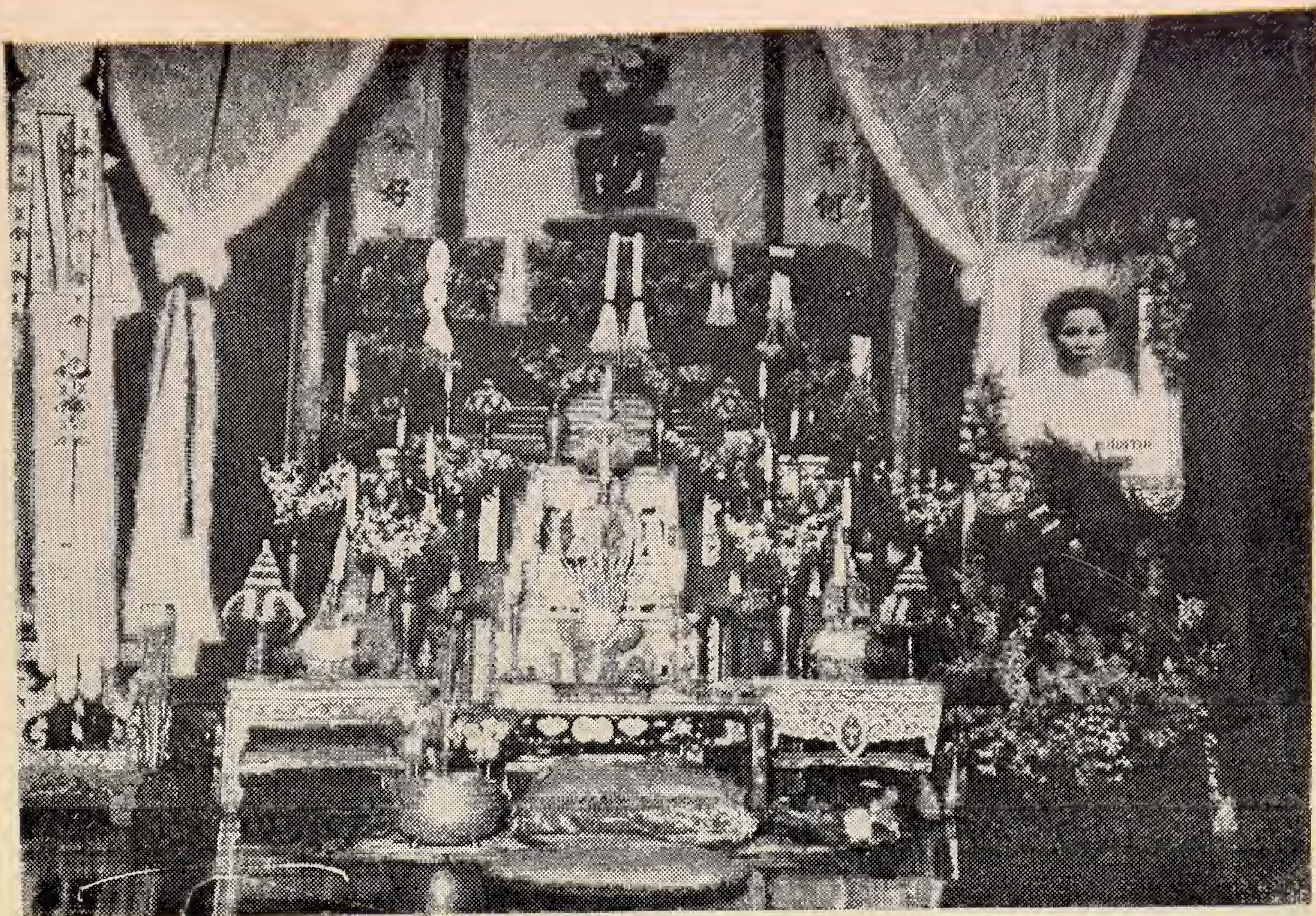
๒๕ เมษายน ๒๕๐๘

เจ้าภาพขอขอบพระคุณอย่างสูงแด่ท่านทุก
ท่านที่ได้ให้เกียรติมาในการฌาปนกิจศพ
ของคุณแม่ในครั้งนี้ หากมีความบกพร่อง
ประการใด ขอได้โปรดประทานอภัยด้วย

นางบุญเรือน หะทัยธรรม

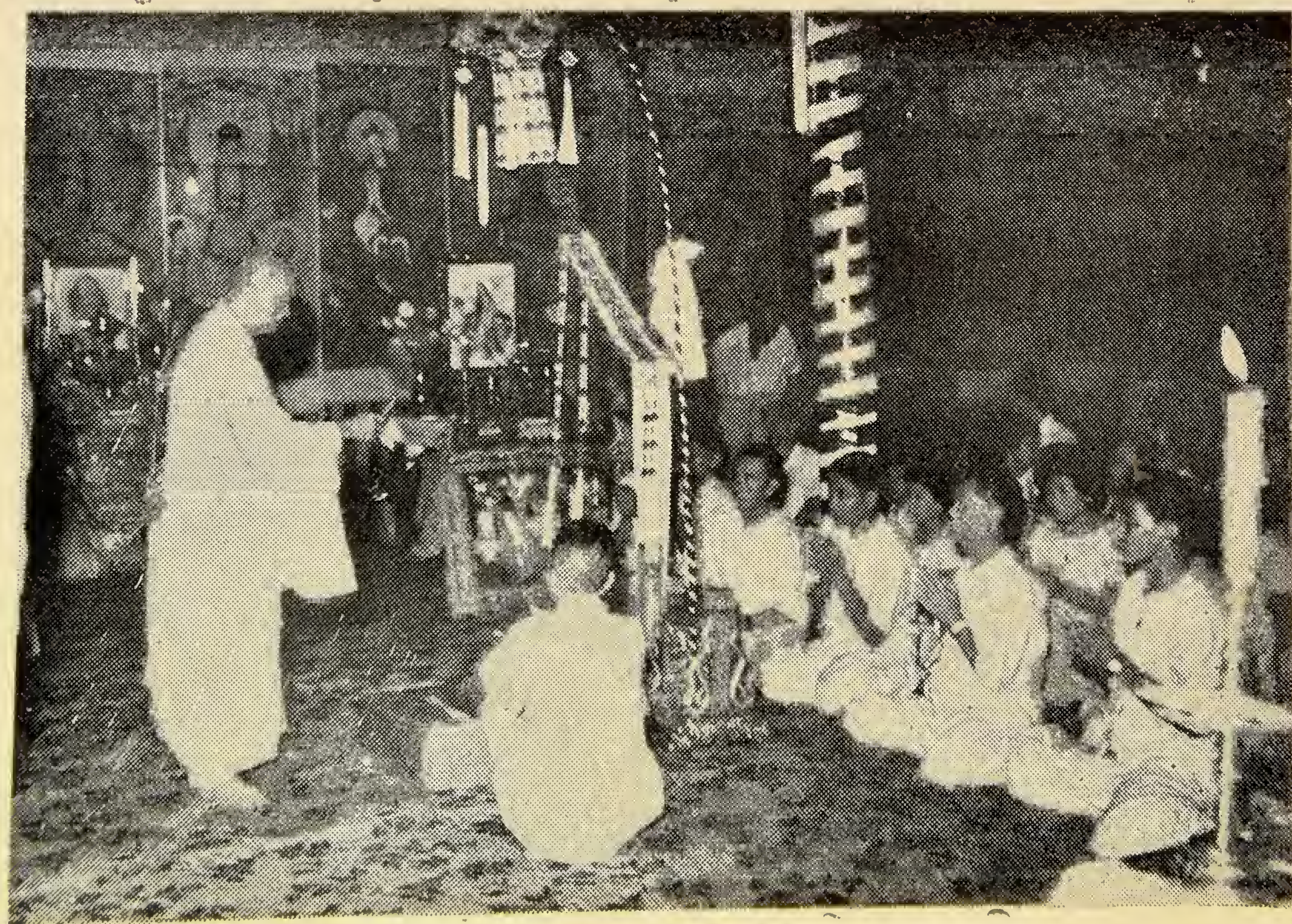
ชาตะ ๑๔ พฤศจิกายน ๒๔๒๙
มรณะ ๗ กันยายน ๒๕๐๕

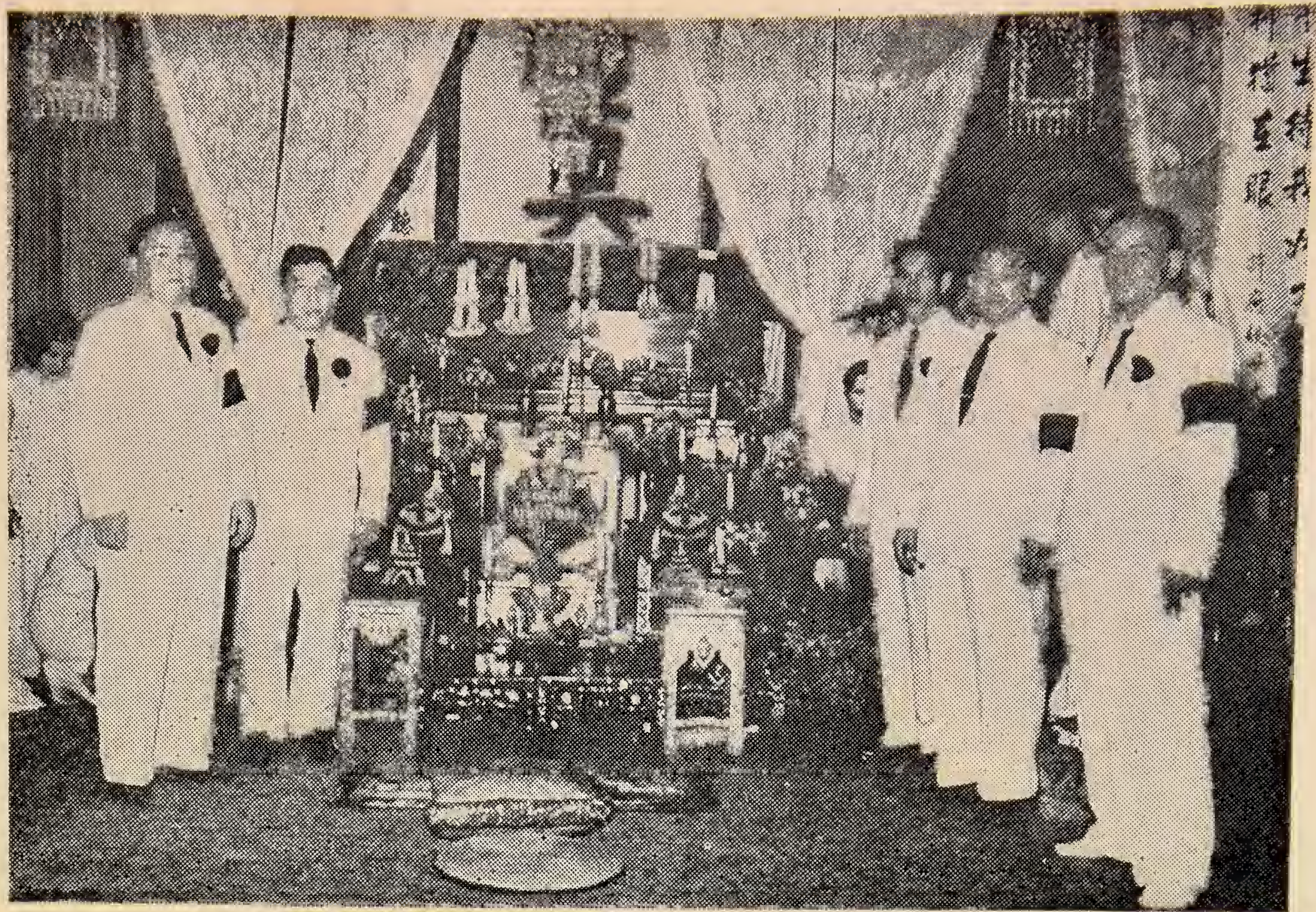

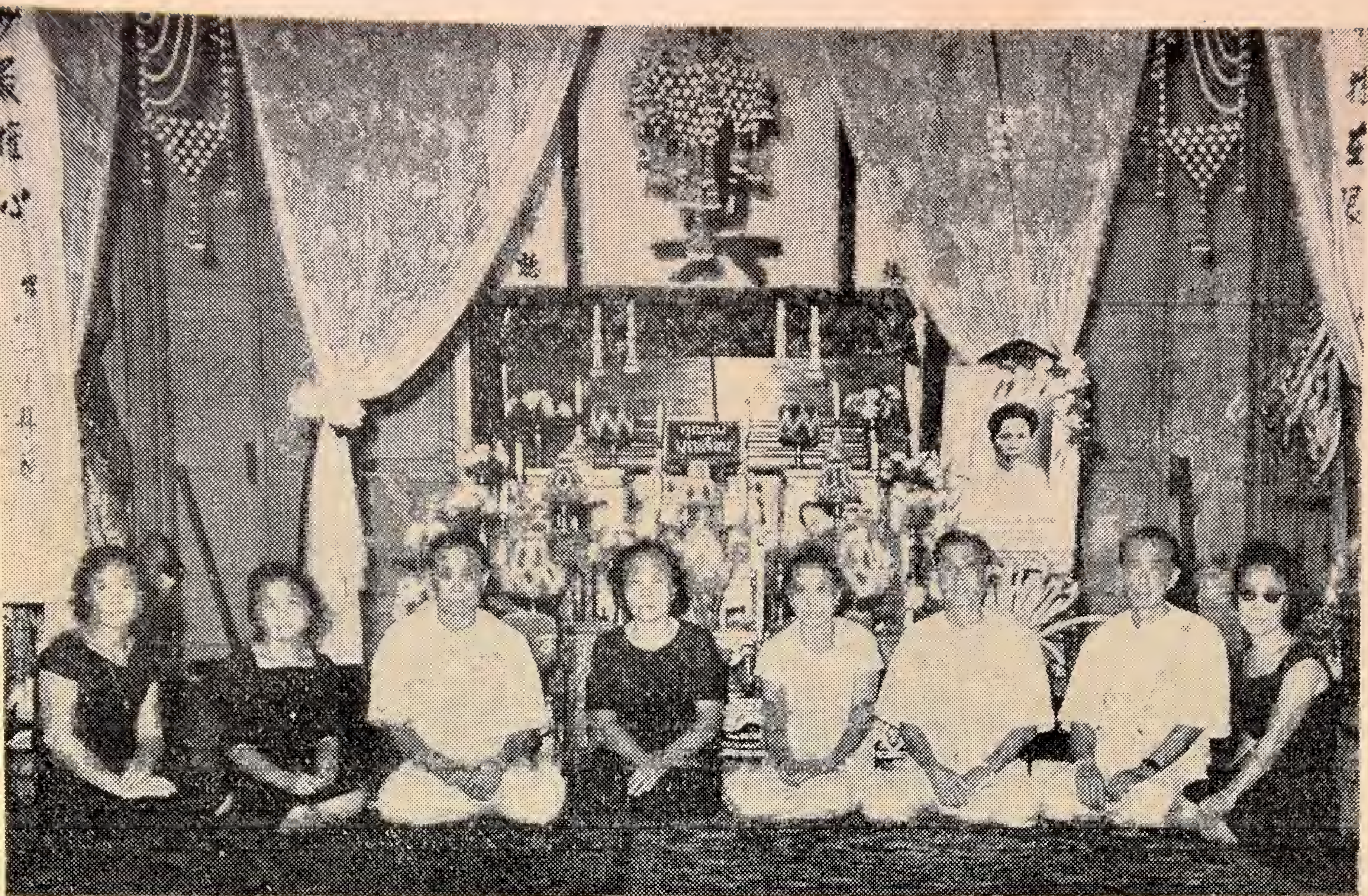

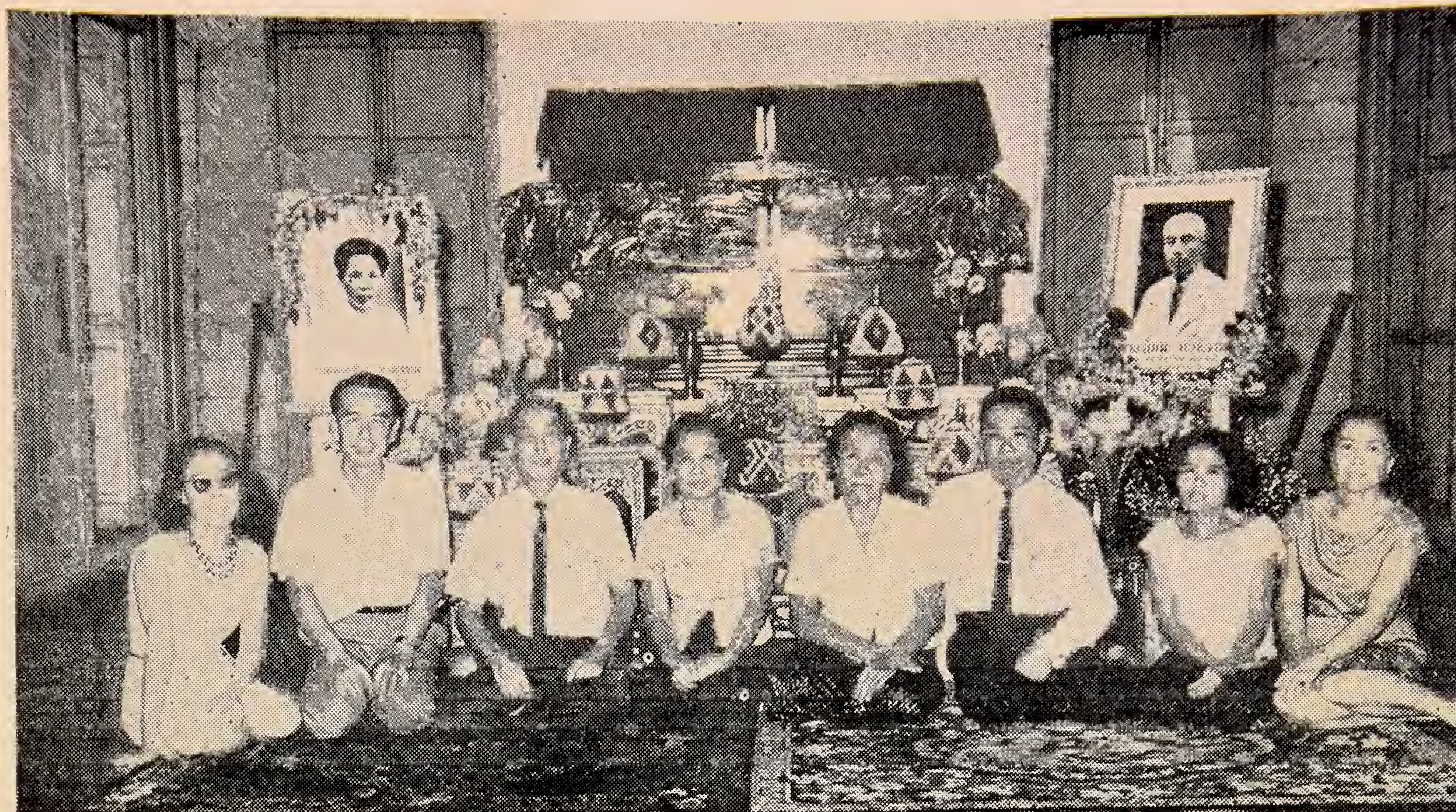

คำของลูก

คุณแม่ เกิดเมื่อวันที่ ๑๗ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๒๙ ตรงกับวันอาทิตย์ เดือน ๑๒ แรม ๔ ค่ำ ปีจอ ที่บ้านตำบลท่าฉลอม อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร เป็นบุตรตรีของ คุณตายิดชุน คุณยายชุน ระวิวงศ์ คุณแม่มีพี่น้องด้วยกัน ๑๐ คน คือ

๑. คุณแม่บุญเรือน	หะทัยธรรม	
๒. คุณน้าบุญเจือ	ลิ้มโภคา	
๓. คุณน้าพุฒ	ประเสริฐบุญ	(ถึงแก่กรรม)
๔. คุณน้าพิยุทธ	ระวิวงศ์	(ถึงแก่กรรม)
๕. คุณน้าพิศิษฐ์	ระวิวงศ์	(ถึงแก่กรรม)
๖. คุณน้าบุญชอบ	ระวิวงศ์	(ถึงแก่กรรม)
๗. คุณน้าชื้น	ระวิวงศ์	
๘. คุณน้าบุญเชย	ตู้จินดา	
๙. คุณน้ากำจัด	ระวิวงศ์	
๑๐. คุณน้าจุรี	ตู้จินดา	

คุณแม่ทำการสมรสกับคุณพ่อวัฒนะ หะทัยธรรม เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๘ คุณแม่มีบุตรและธิดา รวม ๘ คน คือ

๑. นางอาภา	ศรีจันทร์
๒. นางสาวจันทรเพ็ญ	หะทัยธรรม
๓. นายกวี	หะทัยธรรม
๔. นายปรีชา	หะทัยธรรม
๕. นางจันทร์ประภาส	ศักดิยากร
๖. นางจันทร์ฉาย	ปทุมานนท์
๗. นางจันทร์ประทีป	นาทวรทัต
๘. นายปรีดา	หะทัยธรรม

คุณแม่ขณะมีชีวิตอยู่ ได้ประพฤติและปฏิบัติตนแบบกุลสตรีที่ดี ช่วยคุณพ่อทำการค้าและปกครองทรัพย์สมบัติและครอบครัวมาด้วยความอุสาหะและผาสุข คุณแม่เป็นมารดาที่ดีของลูก ๆ และมีจิตเมตตาโอบอ้อมอารีย์แก่ญาติมิตร สงเคราะห์-เผื่อแผ่เพื่อนบ้านเรือนเคียงอยู่เป็นนิจ นับตั้งแต่ลูกจำความได้ ก็เห็นคุณแม่ทำยาต่าง ๆ ตามตำราโบราณหลายอย่างหลายชนิด-ประจำบ้าน ถ้ามีผู้ใดมาขอคุณแม่ก็แจกจ่ายให้ไป โดยมิได้คิดมูลค่าใด ๆ ทั้งสิ้น

บางคนมีเรื่องทุกข์ร้อนมา คุณแม่จะต้องช่วยเหลือและให้คำแนะนำ จนเป็นที่รักใคร่ของญาติมิตรพี่น้องทุกคน โดยปรกติ คุณแม่เป็นผู้ที่มีใจบุญสุนทาน ถือศีลอุโบสถเสมอมิได้ขาด ทำบุญทั้งกำลังกายและกำลังทรัพย์ตามโอกาสอันสมควร ใส่บาตรเป็นประจำทุกวันตลอดมา ตั้งแต่คุณแม่อยู่กับคุณยายและทำมาจนทุกวันนี้ ถึงคุณแม่จะสิ้นบุญไปแล้ว ลูกก็จะพยายามปฏิบัติตามทำเรื่อยไป ซึ่งเป็นความปรารถนาของแม่

ในด้านทางพระพุทธศาสนา คุณแม่ได้ยึดหลักธรรมของพระพุทธองค์ เป็นข้อปฏิบัติอย่างมั่นคง และได้บำเพ็ญประโยชน์ไว้ในพระบวรพุทธศาสนาต่าง ๆ เท่าที่คุณแม่จะทำได้ คุณแม่พยายามฝึกใฝ่ในรสพระธรรมด้วยความศรัทธาเลื่อมใส โดยการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานเสมอมาจนวาระสุดท้ายก่อนจะหมดลมหายใจ

คุณแม่เริ่มป่วยด้วยโรคไต ตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ ๒๕๐๕ ลูก ๆ จึงพาท่านไปรับการรักษาตัวอยู่ที่โรงพยาบาลศิริราช ด้วยความสามารถและเชี่ยวชาญของนายแพทย์คุณแม่ หาย กลับไป บ้าน พักฟื้น อยู่กับ ลูก ๆ ทาง กรุงเทพ ฯ ครั้นถึง วันที่ ๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๐๕ ลูก ๆ เห็นว่าคุณแม่แข็งแรงดีแล้ว จึงพาคุณแม่กลับบ้านสมุทรสาคร คุณแม่รู้สึกดีใจสบายใจที่หายและได้กลับมาอยู่บ้านอีก ครั้นอยู่มาอีกประมาณ ๒ อาทิตย์ คุณแม่เริ่มมีไข้ ลูก ๆ จึงรับหมอมารักษาที่บ้าน แต่ไม่สามารถจะต่อสู้กับเรื่องของธรรมดาได้ อาการป่วยของคุณแม่มีแต่ทรงและทรุดลง คุณแม่จึงถึงแก่กรรมด้วยอาการสงบในคติอันราบรื่นอย่างอบอุ่นของพระรัตนตรัย ในท่ามกลางดวงหน้าที่นองไปด้วยน้ำตาของลูก ๆ หลาน ๆ และญาติพี่น้อง เมื่อวันศุกร์ที่ ๗ กันยายน พ.ศ. ๒๕๐๕ อายุได้ ๗๗ ปี

ในการมรณกรรมของคุณแม่ครั้งนี้ ท่านที่เคารพนับถือและบรรดาญาติมิตร ได้กรุณามาเยี่ยมคารวะศพ ส่วนท่านที่ไม่ได้มาก็โทรเลขมาแสดงความเสียใจด้วย ทั้งที่อยู่ใกล้และไกลได้เมตตาเอื้อเฟื้อช่วยเหลือในการบำเพ็ญกุศลเป็นอย่างดีตลอดมา นำความปีติยินดีอย่างสุดซึ้งในพระคุณมาสู่ลูก ๆ ทุกคน หากคุณแม่มีญาณวิถีใด ๆ ที่จะทราบได้คงจะชื่นชมโสมนัส ในความกรุณาของทุกท่านเป็นอันมาก

ในการฌาปนกิจศพคุณพ่อและคุณแม่คราวนี้ ลูก ๆ ได้บำเพ็ญกุศลต่าง ๆ ขอเดชะผลบุญกุศล จงดลบันดาลให้ คุณพ่อ คุณแม่ ของลูก จงไปสู่ สุคติทิพยสถานในสัมปรายภพ เทอญ

จากลูก **จันทร์เพ็ญ**

คำไว้อาลัย

เนื่องในงานฌาปนกิจศพคุณโยมบุญเรือน หะทัยธรรม ในวันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๐๕ ณ เมรุวัดแหลมสุวรรณาราม อาตมามีความรำลึกถึงคุณงามความดีของคุณโยมบุญเรือน หะทัยธรรม ในฐานะคุณโยมได้เป็นผู้ทนุบำรุงอุปการะวัดตลอดมา ในระหว่างที่คุณโยมยังมีชีวิตอยู่

คุณโยมบุญเรือน หะทัยธรรม เป็นผู้เลื่อมใสในพระพุทธศาสนาผู้หนึ่ง ทั้งเป็นผู้มีศรัทธาแรงกล้าในการกุศลกิจต่าง ๆ ของวัดโกรกกราก อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร จะเห็นได้ว่าคุณโยมบุญเรือน หะทัยธรรม มีภูมิลำเนาบ้านพักอยู่ตำบลท่าฉลอม อันมีแม่น้ำท่าจีนขวางกั้นอยู่ คุณโยมยังได้มีมานะอุสาหะบากบั่นข้ามน้ำข้ามท่ามาช่วยเป็นหัวหน้าร่วมหาเงินก่อสร้างสิ่งถาวรวัตถุไว้ในวัดโกรกกราก โดยไม่เห็นแก่การเหน็ดเหนื่อยแม้แต่น้อย และพร้อมทั้งสละทรัพย์ส่วนตัวเข้าร่วมในการซ่อมแซมปฏิสังขรณ์ให้เสนาสนะในพระอารามให้เรียบร้อยสวยงามเป็นลำดับมา ดังจะยกคุณงามความดีที่คุณโยมได้ร่วมจัดการจนเป็นผลสำเร็จเรียบร้อย คือ ในปี พ.ศ. ๒๔๙๘ เป็นผู้จัดหาเงินสร้างโรงเรียน (พระปริยัติธรรมวัฒนาวิทยา) ให้พระภิกษุ สามเณร ได้ศึกษาเล่าเรียนมาจนถึงปัจจุบันนี้ ทั้งยังเป็นผู้ปวารณาอุปการะพระภิกษุ สามเณร ผู้ขัดสนเป็นจำนวนมาก ในปี พ.ศ. ๒๕๐๐ ได้เป็นหัวหน้าย้ายศาลาการเปรียญหลังเก่าซึ่งถูกน้ำเซาะอยู่ริมแม่น้ำเข้าไปสร้างขึ้นใหม่พร้อมทั้งเปลี่ยนแปลงแก้ไขทำให้สวยงามสมกับกาลสมัย ได้สร้างถนนกอนกรีตพร้อมทั้งทุ่นซิเมนต์ท่าเรือ เพื่อให้ประชาชนขึ้นลงได้สะดวก ตลอดกิจการกุศลต่าง ๆ ในวัดไม่ว่าครั้งใดคุณโยมได้ร่วมสละเวลามาร่วมงานอยู่เสมอ แม้จะป่วยไข้อยู่โรงพยาบาลมีบุคคลไปเยี่ยมก็ยังถามถึงกิจการทางวัดอยู่เสมอ ๆ อาจพูดได้ว่าความเจริญก้าวหน้าขึ้นมาเป็นลำดับ จึงเป็นส่วนหนึ่งแห่งคุณงามความดีของคุณโยมบุญเรือน หะทัยธรรม พร้อมทั้งพระภิกษุ สามเณร และกรรมการวัดโกรกกรากจะลืมเสียมิได้

ฉนั้น คุณโยมบุญเรือน หะทัยธรรม ได้มาถึงแก่มรณกรรมลงในวันที่ ๗ เดือนกันยายน พ.ศ. ๒๕๐๕ จึงทำให้คณะสงฆ์พร้อมด้วยคณะกรรมการและอุบาสกอุบาสิกาของวัดโกรกกรากเศร้าสลดใจไม่น้อย เพราะต้องสูญเสียบุคคลสำคัญผู้ทำประโยชน์ให้แก่วัดไป จึงทำให้อดอาลัยอาวรณ์ที่จะลืมเสียมิได้ตลอดกาล

ด้วยผลบุญและคุณงามความดีที่คุณโยมบุญเรือน หะทัยธรรม ได้กระทำไว้ จงเป็นทุนส่งเสริมให้ผลบุญนั้น จงดลบันดาลให้ดวงวิญญาณของ คุณโยมบุญเรือน หะทัยธรรม จงไปสู่ความสุขและสุคติในสัมปรายภพโน้นเทอญ.

พระครูธรรมสาคร

เจ้าอาวาสวัดโกรกกราก

๑๐ เมษายน ๒๕๐๘

รำลึกถึงแม่

แม่จากไปแล้ว แต่คำสอนของแม่ยังอยู่กับลูกตลอดเวลา วันที่ลูกจะจากอกแม่ แม่สอนลูกว่าลูกเป็นหญิงต้องทำหน้าที่แม่บ้านแม่เรือน ต้องมีใจเอื้ออารีย์เมตตาจิต ต้องทำตัวให้เข้ากับญาติ หน้าที่ภรรยานั้นโบราณท่านกล่าวไว้ว่า หญิงงามคือการปฏิบัติและอมรมลูกให้อยู่ในสัมมาอาชีวะ ลูกประทับใจอยู่ไม่ลืม ความดีที่ลูกได้ปฏิบัติมา บุญกุศลใดที่ลูกได้ประกอบมา ขอบูชากุศลนั้นเพื่อพระคุณ คุณแม่ของลูกด้วย

อาภา

รำลึกคุณแม่

ตั้งแต่คุณแม่ได้จากลูกไป เท่ากับเป็นการสูญเสียที่ยิ่งใหญ่ในชีวิตของลูก ทำให้ลูกต้องคิดถึงคุณแม่ที่ยังมีชีวิตอยู่ที่คุณแม่ร้องไห้ พอนึกถึง น้ำตาของลูกก็ต้องหยดออกมาทุกครั้งไป มีเหตุการณ์สามครั้งที่คุณแม่ร้องไห้ ซึ่งลูกยังรำลึกอยู่จนทุกวันนี้

เมื่อลูกยังเยาว์อยู่ มีอายุเพียง ๘ ขวบ เท่านั้น คุณแม่นำลูกไปส่งที่ท่าเรือกรุงเทพ ฯ จะไปเมืองจีน ขณะที่คุณแม่พาลูกไปทานข้าวต้มก่อนที่จะจากกัน ลูกร้องไห้ คุณแม่ก็ร้องไห้ ต่างฝ่ายต่างร้องไห้มองตากัน ยิ่งได้ยินเสียงหวูดของเรือไฟแล้ว ยิ่งร้องไห้กันมากขึ้น จิตใจของคุณแม่คงไม่อยากให้ลูกจากไป แต่ก็จำใจ โธ่ คุณแม่ร้องไห้เพราะลูกจากไป แล้วคุณแม่ยังได้ลูกกลับคืนมา แต่ต่อไปนี้ แม่จากลูกไป ลูกร้องไห้ตามอย่างคุณแม่ แต่คุณแม่หาคืนกลับมาได้ไม่

ลูกรำลึกถึงคุณแม่ร้องไห้อีกครั้ง เป็นการรำลึกถึงคุณงามความดีของคุณแม่ที่ดีต่อแม่เลี้ยงของลูก ลูกยังจำได้ว่า ตอนที่ท่าฉลอมมีโรคอหิวาระบาดใหญ่ เมื่อ ๓๐ ปีก่อน แม่เลี้ยงของลูกเคราะห์ร้ายติดอหิวาด้วยอาการหนักมาก จนพูดเพ้อต่าง ๆ ทุกคนต่างเห็นว่าคงไม่รอดแน่แล้ว คุณแม่ของลูกร้องไห้เสียใจ สงสารน้องปราโมทย์ แต่คุณแม่มิใช่แต่ร้องไห้อย่างเดียวเท่านั้น คุณแม่ยังพยายามหาหมอมาเยียวยา รักษาพยาบาลปนนิบัติเอง จนแม่เลี้ยงกลับหายมาได้ ลูกเห็นว่าคุณแม่มีอุดมคติสูงมาก มีจิตใจอารีย์มีศิลธรรม มีสติปัญญา ลูกรำลึกถึงคุณแม่ครั้งนั้นไม่หายเลย

อีกครั้งที่ลูกรำลึกถึงคุณแม่ร้องไห้ เมื่อคุณแม่ไปงานอุปสมบทบุตรใครก็ตาม คุณแม่เป็นต้องร้องไห้ทุกครั้ง คุณแม่เกรงว่าลูกของคุณแม่จะไม่ได้บวช คุณแม่จะมิได้บำเพ็ญกุศลเหมือนอย่างสาธุชนทั้งหลาย คุณแม่เห็นแล้วว่า บุตรชายคนโตของคุณแม่ ส่งไปต่างประเทศเมื่อยังเยาว์วัย ขนบทำเนียมย่อมต่างกัน จะให้บวชเรียนในพระพุทธศาสนาจะเป็นการยาก เรื่องนี้จึงทำให้คุณแม่น้อยใจและร้องไห้ แต่ลูกก็ได้ทำตามความประสงค์ของคุณแม่ได้บวชเรียนจนได้ บุญกุศลอันนี้ไม่เพียงแต่ได้ส่งให้คุณแม่ได้สมความปรารถนาแล้ว ยังได้ผลตอบแทนมาถึงลูกอีกด้วย ทุกวันนี้ ลูกได้อาศัยการบวชเรียนนี้มาเป็นประโยชน์ต่อชีวิตอย่างล้นเหลือ มิเช่นนั้นแล้ว ลูกจะไม่สามารถจับปากกามาเขียนความรำลึกถึงคุณแม่ แต่ลูกก็ยังเสียใจว่าลูกยังมีสติปัญญาไม่สมกับความหวังของคุณแม่ ต่อไปนี้ลูกก็ไม่มีคุณแม่ที่จะร้องไห้เพื่อเป็นคติแก่ลูกอีกแล้ว

กวี

คำอาลัยอาวรณ์ของลูก

ไม่นึกเลยว่า แม่จะจากพวกลูกไปเร็วเช่นนี้
แม่ยังแข็งแรง และมีสุขภาพอนามัยดี
แทนที่พวกลูกจะไปเยี่ยมแม่
แม่จะไปหาลูกทุกคนด้วยความเป็นห่วงและคิดถึง

แม่เท่านั้นจะรู้ดี เมื่อเห็นหน้าลูกว่าลูกมีทุกข์
แม่จะมองหน้าลูกด้วยความเป็นห่วงและกังวล
แม่ไม่สบายมาก แต่แม่ปิดไม่อยากให้ลูกรู้
ใจหายเมื่อรู้ว่า แม่ไม่สบายมากจริงจริง

กลัวนักกลัวหนาว่า วันนั้น จะมาถึงสักวัน
ทำไม วันนั้น จะต้องมาถึงเร็วเช่นนี้
วันนั้น เป็นวันที่ลูกจะไม่ลืมในชีวิต
วันนั้น เป็นวันที่แม่จากเราไปจริงจริง

ไม่นึกเลยว่า แม่จะจากพวกลูกไปเร็วเช่นนี้
แม่จากไปแล้ว จากไปอย่างไม่มีวันได้พบ
แม่เคยเป็นหลักและมิ่งขวัญประจำใจของลูก
ที่ไหนเล่าที่ลูกจะได้พบแม่อีก

น้อยคนที่จะเหมือนพ่อ
ไม่มีใครเลยจะเหมือนแม่

ปรีชา

คำไว้อาลัยคุณแม่

คำว่าตายคำนี้ ลูกเพิ่งมาประสพการณ์เข้าแล้ว ช่างร้ายกาจสำหรับลูกของแม่ทุกคนเกลียดและกลัวทั้งที่ลูกตระหนักว่าทุกคนจะต้องตาย คุณแม่ของลูกตายแล้ว ลูกขาดแม่แล้ว ก่อนที่แม่จะจากลูกไป แม่เรียกลูก ๆ แม่สั่งว่า "ยาหรืออาหาร ลูกไม่ต้องให้แม่แล้ว ขอให้แม่ไปอย่างสงบ ไปอย่างสะดวกนะลูก" ลูกสะดุ้ง คิดไม่ถึงว่าความตายจะมาพรากชีวิตแม่ของลูกไป แม่ได้สติดี แม่สั่งให้เปลี่ยนเสื้อผ้าให้แม่ใหม่ด้วย หลังจากนั้นแม่ก็พนมมือขึ้น ๓ ครั้ง แม่หายใจอ่อนลงคล้ายกับหลับไป แต่ไม่ใช่หลับ แม่ได้สิ้นใจเสียแล้ว ต่อหน้าลูก ๆ ทั้งหลายและพร้อมด้วยเครือญาติพี่น้องของแม่ ทิ้งความอาลัยวิปโยคนี้ไว้ให้ ลูกลืมไม่ลง หลับตาทีไรลูกจะได้ยินและเห็นภาพของแม่อยู่เสมอ

ในการดำเนินชีวิตของลูก แม่ก็พยายามจัดให้พร้อมมูล ลูกมีความสุขแม่ยิ้มแย้มดีใจ ลูกมีทุกข์ใครเล่าจะปลอบใจเท่าแม่ของลูกไม่มี ลูกจะไปที่ใดแม่ก็ต้องคอยติดตามไปด้วย ตลอดทั้งหลาน ๆ สนใจและรักทั่วเสมอทุก ๆ คน ลูกเสียใจมาก ลูกไม่มีโอกาสจะสนองพระคุณของแม่ดังความตั้งใจ ลูกขออธิฐานให้ดวงวิญญาณของแม่จงไปสู่คติภพชั้นสูง ลูกขอติดตามไปเป็นลูก เพื่อสนองพระคุณของแม่ให้ครบดังความตั้งใจของลูกด้วยเทอญ

ลูกจันทร์ประพาส

คำไว้อาลัย

นายจากลูกไปเมื่อวันที่ ๗ กันยายน พ.ศ. ๒๕๐๕ เป็นการสูญเสียครั้งใหญ่ที่สุดในชีวิตของลูก ซึ่งลูกสุดที่จะบรรยายได้ว่า ลูกนี้เสียใจและเศร้าใจมากเพียงใด ลูกบอกได้แต่ว่าลูกนี้หมดสิ้นแล้วซึ่งความอบอุ่นทั้งทางใจและกาย นายเป็นที่พึ่ง ที่ปรึกษา ที่ปรับทุกข์ และเป็นผู้ที่ปลอบใจลูกได้เป็นอย่างดีที่สุด ไม่มีใครจะเทียมได้ นายเป็นผู้ที่ยอมเสียสละทุกอย่างเพื่อลูก แม้แต่ความสุขความต้องการของนายเอง

ลูกเป็นผู้ที่ไม่สู้จะแข็งแรงมาตั้งแต่เล็ก มักจะต้องไปรักษาตัวที่โรงพยาบาลเสมอ และนายก็จะต้องเป็นผู้ที่คอยเฝ้าพยาบาลอยู่อย่างใกล้ชิดทุกครั้ง แม้แต่ตอนหลังๆนี้ นายจะอายุมากและลูกก็มีครอบครัวแล้ว นายก็ยังคงเฝ้าพยาบาลลูกเมื่อเวลาลูกป่วยอีกเสมอ นับแต่นี้ไปลูกก็ไม่มีนายอีกต่อไปแล้ว พระคุณของนายนี้ลูกจะจารึกไว้ไม่รู้ลบเลือน ลูกยังไม่ทันได้ตอบแทนพระคุณนายเท่าที่ควร นายก็ด่วนมาจากลูกไปเสียแล้ว มีทางเดียวคือลูกขอให้นายอันเป็นที่รักยิ่งของลูก จงไปสู่สุคติวิสัยในสัมปรายภพด้วย เทอญ.

ลูก **จันทร์ประทีป**

๒๕ เมษายน ๒๕๐๘

อาลัยรำลึก

ปกติคุณย่าเป็นผู้มีใจดีมาก รักหลาน ๆ ทุกคน อาจจะกล่าวได้ว่า ท่านรักหลาน ๆ มากกว่าลูกก็ว่าได้ คุณย่ามีหลานเป็นสิบ ๆ คน จนบางครั้ง จำชื่อหลานไม่ได้หมด เมื่อตอนที่หลานยังเล็ก ๆ อยู่ คุณย่าชอบให้หลาน ๆ ไป อยู่กับท่าน ท่านสอนให้หลาน ๆ สวดมนต์ ถ้าเป็นวันพระ ท่านก็จะพาหลาน ๆ ไปทำบุญที่วัดและฟังพระเทศน์

เมื่อตอนที่ท่านไม่ค่อยสบาย ท่านได้มาอยู่บ้านคุณอาตุ๊ บ้าง (คุณอา จันทร์ฉาย) อยู่ที่บ้านหลานบ้าง ซึ่งธรรมดาแล้ว ผู้ชราทุกท่านมักไม่อยากจะ จากบ้าน อันเป็นที่รักที่อบอุ่นและที่เคยให้ความสุขมาแต่อดีตจนปัจจุบัน แต่ ด้วยความรักหลานจึงทำให้ท่านไปอยู่บ้านหลานคนนั้นบ้าง บ้านหลานคนนี้บ้าง เหมือนได้มาโปรดให้ลูกหลานได้มีโอกาสใช้หน้าที่ในการ แสดงออก ถึง ความกตัญญู อันเป็นสิ่งหนึ่งสำหรับลูกหลานทุก ๆ คนที่จะพึงมี บรรดาหลานทุนคนพากันตื่นเต้น ดีใจมาก ที่ได้ทราบว่าคุณย่าจะมาพักอยู่กับพวกหลาน ตามปกติ ธรรมดา คุณย่าชอบทำขนมอร่อย ๆ มาให้หลาน ๆ รับประทานกันเสมอ ๆ หลังจากได้กุลี กุจอช่วยกันคนละหน่อยแล้ว พวกหลาน ๆ ก็แทบจะล้อมตัวคุณย่ามิดทีเดียว และ ได้เห็นใบหน้าแห่งความปลาบปลื้มใจจากคุณย่า บางวันได้ทำอาหารแปลก ๆ ให้ ท่านรับประทาน บางครั้งท่านก็จะเป็นผู้สอนให้ทำ แม้กระทั่งเวลาท่านเดินไม่ ไหวต้องใช้ไม้เท้ายัน ท่านยังให้เอาไปทำใกล้ ๆ ท่าน เพื่อท่านจะได้เห็นและ อธิบายให้ฟัง ขนมทุกอย่างที่คุณย่าสอนให้ทำล้วนแต่อร่อยทั้งนั้น

คุณย่าได้ไปรักษาตัวอยู่ที่โรงพยาบาล พวกหลานทุกคนเป็นห่วงท่าน ได้ไปเยี่ยมและไปนอนค้างใกล้ชิดกับท่านที่โรงพยาบาล จนหมอบอกว่า ท่ายหาย เป็นปกติดีแล้ว ท่านก็ได้กลับมาอยู่กับหลาน ๆ อีก แต่น่าเสียดายเป็นอย่างมาก และหลาน ๆ ทุกคนก็เสียใจมากที่จะไม่ได้พูดคุยกับคุณย่าได้อย่างเช่นเคย เพราะ

หลังจากผ่าตัดแล้วประสาทหูของท่านเสียไป จึงทำให้ท่านฟังใคร ๆ พูดไม่ได้ยิน ท่านก็กลุ้มใจมากเหมือนกัน แต่ก็มีวิธีโต้ตอบกับท่านได้โดยการเขียนหนังสือให้ท่านดู บางครั้งมีคำที่ขำ ๆ ก็สามารถทำให้ท่านยิ้มและหัวเราะได้ เวลามีเรื่องจะพูดคุยกับคุณย่า หรือมีแขกมาเยี่ยม พวกหลานก็จะวิ่งไปหยิบสมุดดินสอ มาเขียนเล่าเรื่องอะไรต่ออะไรให้คุณย่าอ่าน รู้สึกว่าท่านก็พอใจ

ยามใดที่พวกหลาน ๆ ได้อยู่ใกล้ชิดกับท่าน หลาน ๆ ทุกคนจะรู้สึกดีใจและอบอุ่นใจอย่างประหลาด คล้ายกับว่าไม่ต้องกลัวอะไรทั้งสิ้น เมื่อหลาน ๆ ยังอยู่ในสายตาของท่าน บางครั้งที่หลาย ๆ ทำผิดพลาดไปบ้าง ท่านก็ให้อภัยพร้อมกับสั่งสอนด้วยถ้อยคำ อันเต็มไปด้วยความ กรุณาปราณี จนพวกหลาน ๆ เข้าใจซึ้งถึงดวงจิตต์อันเปี่ยมไปด้วยรสพระธรรม ซึ่งเป็นคุณความดีที่หลาน ๆ เห็นว่าจะหาได้ไม่ง่ายนักในภพนี้ ถึงแม้จะเป็นระยะเวลาอันสั้นที่หลาน ๆ ได้มีโอกาสอยู่ใกล้ชิดกับท่านก็ตาม แต่ความรู้สึกของหลาน ๆ ทุกคนนั้นก็ยังอยากเหลือเกินที่จะอยู่ใกล้ชิดกับท่านให้มากและนานกว่านี้ พวกหลาน ๆ ทุกคนจะจารึกไว้ในดวงจิตต์เสมอและตลอดไปว่า หลาน ๆ ทุกคนโชคดีที่สุด โชคดีที่ได้มีคุณย่า คุณย่าผู้ซึ่งพร้อมแล้วซึ่งคุณความดีทั้งปวง ฉะนั้น ถ้ายังมีชาติใดและภพใด สำหรับคุณย่าและหลาน ๆ ขอให้หลาน ๆ ได้ไปเกิดเป็นหลาน ๆ ของคุณย่าอีกทุก ๆ ชาติไป แม้จะลำบากยากเย็นอย่างไร หลาน ๆ ทุกคนก็ยินดีและเต็มใจ

วันที่เศร้าสลดที่สุดคือ วันที่ ๗ กันยายน พุทธศักราช ๒๕๐๕ เวลา ๑๗ นาฬิกา ๒๐ นาที เป็นวันและเวลาที่หลาน ๆ ทุกคนไม่อาจจะลืมได้ว่า หลาน ๆ ทุกคนต้องสูญเสียความอบอุ่นในชีวิตอันใหญ่หลวงไป นั่นคือการจากไปของคุณย่า คุณย่าผู้ซึ่งมีแต่ความเมตตาและกรุณาต่อพวกหลาน ๆ

ขอให้คุณย่าที่รักยิ่งของหลานจงไปสู่สุคติ อันเป็นทิพยพิมานสถานเถิด..

หลาน ๆ แห่งบ้านยศเส

ตำรับ

ผลไม้แช่อิ่ม

ของ

คุณแม่

เรียบเรียง โดย อาภา ศรีจันทร์

ผลลำโพงแช่อิ่ม

เครื่องประกอบมีดังนี้ เกลือ สารส้ม โลหะทองแดง ผลลำโพงงาม ๆ พร้อมขั้ว

วิธีทำ ใช้มีดทองผ่าส่วนล่างของผลแคะเมล็ดออก แล้วนำลงแช่ในน้ำเกลือประมาณ ๔ ช.ม. ถ่ายน้ำสะอาด ๒–๓ ครั้ง นำลงแช่ในน้ำผสมสารส้ม ประมาณ ๑๐ ช.ม. ถ่ายด้วยน้ำสะอาดอีก ๒–๓ ครั้ง แล้วจึงนำผลลำโพงลงแช่ในน้ำที่มีโลหะทองแดงประมาณ ๑ วัน หลังจากนั้นก็นำขึ้นมาลวกด้วยน้ำร้อน แล้วถ่ายน้ำอีก ๒–๓ ครั้ง เชื่อมน้ำเชื่อมโดยมีอัตราส่วนน้ำตาล๑/๒ก.ก. ต่อน้ำ ๑๕ ถ้วยชา กรองให้สะอาดแล้วนำผลลำโพงมาแช่ เมื่อน้ำเชื่อมเย็นแล้ว อุ่นน้ำตาลทุก ๆ วัน พอถึงวันที่ ๔ ก็ให้เพิ่มน้ำตาลอีก ๑/๒ ก.ก. ถ้าน้ำน้อยก็ให้เพิ่มน้ำด้วย อุ่นจนน้ำตาลข้น ก็รับประทานได้ สามารถเก็บไว้ได้นาน ๆ

หมายเหตุ เวลาทำ ตอนใช้มีดแกะเมล็ดออก ผู้ทำต้องอมน้ำไว้ตลอดเวลา เพื่อป้องกันไม่ให้เมา

มะขามแช่อิ่ม

เครื่องประกอบมีดังนี้ เกลือ สารส้ม น้ำตาลทรายขาว มะขามเปรี้ยวฝักงามที่มีขั้วติดด้วย

วิธีทำ ต้มน้ำให้เดือด แล้วเอามะขามเปรี้ยวที่เตรียมไว้ จุ่มลงไปแล้วรีบเอาขึ้นแช่ในน้ำเย็น ใช้มีดทองคม ๆ ปอกเปลือกมะขาม พยายามอย่าให้ถูกเนื้อกับเอ็นของมะขาม เพราะจะทำให้ไม่สวย ถ้าเอ็นมะขามขาดพร้อมทั้งเปลือกของก้านด้วย เมื่อปอกเสร็จแต่ละฝัก ก็ต้องรีบแช่ไว้ในน้ำสะอาดทันที เพื่อไม่ให้มะขามเปลี่ยนสี หลังจากนั้นก็ใช้มีดผ่าตามสันฝักแล้วค่อย ๆ เขี่ยเมล็ดและลอกเยื่อออกด้วย แล้วจึงนำมาแช่ในน้ำเกลือที่เดือด โดยมีอัตราส่วนเกลือ ๒ ถ้วยชา ต่อน้ำ ๒๐ ถ้วย โดยมีมะขามประมาณ ๒๐ ฝัก หลังจากรอให้น้ำเกลือเย็นลง แล้วก็นำมาเทลง

ในขวดโหลทิ้งไว้ประมาณ ๒๔ ช.ม. แล้วจึงนำขึ้นมาถ่ายน้ำเปล่าทุก ๆ ๒ ช.ม. เป็นจำนวน ๕ ครั้ง นำมาแช่ในน้ำสารส้มที่มีอัตราส่วนสารส้ม ๑/๑๐ ก.ก. ต่อมะขามประมาณ ๒๐ ฝัก ประมาณ ๖ ช.ม. แล้วถ่ายน้ำอีก ๓–๔ ครั้ง

วิธีปรุงและเชื่อม น้ำเชื่อมนั้นดำเนินตามวิธีการของการปรุงและการเชื่อมมะกรูดแช่อิ่ม

ลูกตาลเสี้ยนแช่อิ่ม

เครื่องประกอบมีดังนี้ เกลือ สารส้ม น้ำตาลทรายขาว และลูกตาลเสี้ยน (เป็นผลไม้ชนิดหนึ่งที่มีผลคล้ายพุดทรา แต่มีผิวสีเหลืองเข้มผิวค่อนข้างหนา)

วิธีทำ แช่ผลลูกตาลเสี้ยนไว้ในน้ำเกลือซึ่งมีอัตราส่วนเกลือ ๒ ถ้วยชา ต่อผลลูกตาลเสี้ยน ๔๐ ผล เป็นเวลาประมาณ ๑๐ ช.ม. ในขวดโหลแก้ว ล้างถ่ายด้วยน้ำเปล่า แล้วใช้มีดทองปลายแหลมผ่าส่วนล่างของผลและแกะเมล็ดออก แล้วแช่น้ำเกลือเจือจางอีก ๑๒ ช.ม. ล้างถ่ายด้วยน้ำเปล่าอีก ๓–๔ ครั้ง แล้วจึงนำไปแช่ไว้ในน้ำสารส้ม ซึ่งอัตราส่วนสารส้ม ๑/๑๐ ก.ก. ต่อลูกตาลเสี้ยน ๔๐ ผล เป็นเวลาประมาณ ๒๔ ช.ม. ล้างถ่ายด้วยน้ำเปล่าอีก ๓–๕ ครั้ง

วิธีปรุง และเชื่อมน้ำเชื่อม มีวิธีการเช่นเดียวกับการปรุงและเชื่อมน้ำเชื่อมของมะขามแช่อิ่ม

มะกอกน้ำแช่อิ่ม

เครื่องประกอบมีดังนี้ เกลือ สารส้ม ถาดทองแดง น้ำตาลทรายขาว และมะกอกผลงาม ๆ สด ๆ มีขั้วติดด้วย

วิธีทำ นำผลมะกอกมาแช่อิ่ม ในน้ำที่ค่อนข้างร้อนแต่ไม่ถึงเดือดก่อน แล้วจึงใช้มีดทองค่อย ๆ ผ่าตอนท้ายของผลมะกอก แล้วค่อยคว้านเอาเมล็ดออก เสร็จแล้วนำผลมะกอกมาแช่ในน้ำเกลือในขวดโหล โดยมีอัตราส่วนเกลือ ๑ ถ้วย ต่อมะกอก ๔๐ ผล

ประมาณ ๒๔ ช.ม. นำขึ้นมาล้างถ่ายด้วยน้ำสะอาดทุก ๆ ๒ ช.ม. เป็นจำนวน ๕ ครั้ง หลังจากนั้นจึงนำผลมะกอกไปแช่ในน้ำสารส้ม ซึ่งมีอัตราส่วนสารส้ม ๑/๑๐ ก.ก. ต่อผลมะกอก ๕๐ ผล ประมาณ ๑๐ ช.ม. พยายามระวังอย่าให้มะกอกลอยพ้นน้ำ เพราะจะทำให้ไม่สวย ต่อจากนั้นจึงล้างถ่ายด้วยน้ำ ๓–๔ ครั้ง แล้วนำไปแช่ไว้ในน้ำสะอาดในถาดทองแดงประมาณ ๑๒ ช.ม. แล้วล้างถ่ายด้วยน้ำเปล่าอีก ๓–๔ ครั้ง

วิธีปรุงและเชื่อม น้ำเชื่อมปฏิบัติเช่นเดียวกับการปรุงและเชื่อมของมะกรูดแช่อิ่ม

สมอแช่อิ่ม

เครื่องประกอบมีดังนี้ ใช้สมอสวน ผลงาม ๆ ไม่มีตำหนิ เกลือ สารส้ม

วิธีทำ ต้มน้ำสะอาดด้วยกะทะทองให้เดือดแล้วยกลง ใส่ผลสมอลงคนประมาณ ๑๐ นาที ตักขึ้นแช่น้ำในอ่างเคลือบ จนเย็นแล้ว จึงปอกผิวบางๆด้วยมีดทองที่คมแล้วแช่ไว้ในน้ำเกลือในอ่างเคลือบ ให้น้ำท่วมทิ้งไว้ประมาณ ๑๐ ช.ม. แล้วถ่ายน้ำสะอาดอีก ๒ ครั้ง ใช้มีดคว้าน ค่อย ๆ คว้านเอาเมล็ดออก เสร็จแล้วนำลงแช่ในน้ำอุ่นประมาณ ๕ นาที เอาขึ้นแช่น้ำเย็นประมาณ ๔ ช.ม. แล้วใส่สารส้มลงแช่อีกประมาณ ๘ ช.ม. ถ่ายน้ำเปล่า ๒ ครั้งแล้วแช่ในน้ำเกลืออีกจนจืด จึงนำมาถ่ายน้ำอีกครั้งหนึ่ง แล้วนำมาแช่ไว้ในโลหะทองแดง เพื่อให้สีของสมอกลับคืน ถ่ายน้ำสะอาดอีกครั้งหนึ่ง จึงนำมาแช่ในน้ำเชื่อม กรรมวิธีในการแช่และการปรุงน้ำเชื่อมเช่นเดียวกับการทำบรเพ็ดแช่อิ่ม

พริกแช่อิ่ม

เครื่องประกอบมีดังนี้ เกลือ สารส้ม น้ำตาลทรายขาว พริกทุกชนิดตามชอบ เลือกพริกชี้ฟ้า เขียวแดง เมล็ดคม และสด ควรให้ติดก้านด้วย

วิธีทำ ใช้มีดคม ๆ ผ่าจากทางปลายเมล็ดขึ้นมาประมาณครึ่งหนึ่ง แคะเม็ดและไส้พริกออกให้หมด ต้มน้ำเกลือให้เดือด ยกลงปล่อยไว้ให้เย็น นำพริกลงแช่ประมาณ ๘ ช.ม. นำขึ้นมาถ่ายน้ำอีก ๒–๓ ครั้งแล้วแช่ในน้ำผสมสารส้มประมาณ ๖ ช.ม. แล้วนำลงแช่ในน้ำเกลืออีกครั้ง ถ่ายน้ำสะอาด ลองชิมดูถ้าเผ็ดต้องแช่ในน้ำเกลืออีก เมื่อพริกจืดดีแล้วนำลงแช่ในน้ำ ใส่โลหะทองแดงลงแช่ด้วย เพื่อให้สีพริกสดขึ้น ประมาณ ๔ ช.ม. นำขึ้นถ่ายน้ำสอาด แช่ในน้ำสารส้มอีกครั้งแล้วถ่ายน้ำสะอาด ๒–๓ ครั้ง ตั้งน้ำสะอาดให้เดือดแล้วยกขึ้น พอน้ำอุ่นดีแล้วนำพริกลงแช่ไว้สักครู่ นำขึ้นแช่น้ำเย็น ถ่ายน้ำอีก ๒–๓ ครั้ง นำลงแช่น้ำเชื่อมที่กรองสะอาดและเย็นดีแล้ว เมื่อครบ ๑๒ ช.ม. อุ่นน้ำเชื่อมอีกครั้ง ต้องอุ่นน้ำเชื่อมเสมอ ๆ จนน้ำเชื่อมค่อนข้างข้น

แตงกวาแช่อิ่ม

เครื่องประกอบมีดังนี้ ปูนขาว สารส้ม น้ำตาลทราย แตงกวาสด ๆ ใหม่ ๆ

วิธีทำ คัดแตงกวา ที่ไม่มีรอยช้ำชำรุด ถ้ามีก้านต่อด้วยยิ่งดี แช่แตงกวาลงในน้ำสะอาด ผ่าแตงกวาตามยาวของผล ยาวพอแคะเมล็ดออกได้หมด เมื่อแคะเมล็ดออกหมดแล้วนำลงแช่ในน้ำปูนขาวประมาณ ๑๒ ช.ม. ถ่ายน้ำสะอาดทุก ๔ ช.ม. สัก ๓ ครั้ง แล้วใส่ลงในอ่างน้ำผสมสารส้มแช่ไว้ ๕ ช.ม. นำมาถ่ายน้ำสะอาดอีก ๒–๓ ครั้ง เชื่อมน้ำเชื่อมทิ้งไว้ให้เย็นกรองให้สะอาดนำแตงกวาลงแช่ ต้องเทน้ำเชื่อมออกอุ่นทุก ๑๒ ช.ม. เมื่อถึงกำหนด ๓ วัน นำเอาแตงกวาที่แช่น้ำเชื่อมเทลงกะทะทองอุ่นน้ำเชื่อม พอแตงกวาจวนเดือดยกลง หมั่นกลับผลแตงกวาให้ถูกน้ำเชื่อมให้ทั่วถึงกัน ต่อไปก็อุ่นน้ำเชื่อมวันละครั้งประมาณ ๑ สัปดาห์ ผิวแตงกวาจะเป็นสีเขียวตามธรรมชาติ อุ่นน้ำเชื่อมข้นดีก็ใช้ได้

พริกไทยอ่อนแช่อิ่ม

วิธีทำ ใช้พริกไทยอ่อนที่เพิ่งตัดออกมาจากต้นใหม่ ๆ (เพื่อเมล็ดพริกไทยจะได้ติดอยู่กับขั้ว) ตัดเมล็ดพริกไทยออกเป็นช่อ ๆ ยาวพองาม แช่ลงในน้ำเกลือ ๑๐ ชั่วโมง นำขึ้นมาถ่ายน้ำสะอาดทุก ๒ ชั่วโมงสัก ๓–๔ ครั้ง ตั้งน้ำด้วยกะทะทอง พอเดือดยกขึ้น จับช่อพริกไทยลงจุ่มในน้ำร้อนและเย็นสลับกันจนหมดช่อพริกไทย นำลงแช่ในน้ำสารส้ม ๕ ช.ม. นำมาแช่ในน้ำใส่โลหะทองแดงอีก ๑๒ ชั่วโมง นำขึ้นแช่ในน้ำสะอาดอีก ๒ ชั่วโมง เอาขึ้นแช่น้ำเชื่อมที่กรองสะอาดและเย็นดีแล้ว หมั่นอุ่นน้ำเชื่อมทุกวัน จนน้ำเชื่อมข้นดีก็จะใช้ได้

ส้มแป้น ส้มอ่อนแช่อิ่ม

เครื่องประกอบมีดังนี้ เกลือ สารส้ม ส้มแป้น

วิธีทำ เลือกส้มที่มีผิวเหลือง ขัดผิวส้มให้ช้ำเพื่อรสขมจะได้ลดลง ล้างให้สะอาด ใช้มีดทองผ่าตามผลเป็นสี่เสี้ยว อย่าให้หัวท้ายขาดกัน วางลงบนไม้รองกดให้แห้งน้ำและเมล็ดส้มหลุดออกหมด แช่ลงในน้ำเกลือ ๒๔ ช.ม. นำขึ้นถ่ายน้ำ ๓–๔ ครั้งแล้วแช่ลงในน้ำผสมสารส้ม ๒๔ ช.ม. จึงถ่ายน้ำสะอาดหลาย ๆ ครั้ง ลองชิมดูถ้ายังมีรสขมหรือเผ็ดต้องถ่ายน้ำอีก แล้ววางลงบนไม้รองกดทับให้แห้งน้ำ ใส่ลงแช่ในน้ำเชื่อมที่กรองสะอาดและเย็นดีแล้ว ต้องถ่ายน้ำเชื่อมออกอุ่นทุกวัน จนน้ำเชื่อมข้น ถ้าจะทำเป็นแช่อิ่มแห้งต้องเชื่อมในน้ำตาลตั้งไฟอ่อน ๆ จนแห้งน้ำตาลเกาะติดขาวจึงใช้ได้

มะกรูดแช่อิ่ม

เครื่องประกอบ ที่จะคลายรสเปรี้ยวมีดังนี้คือ เกลือ สารส้ม หนังกระเบนแห้ง (ปลาทะเลชนิดหนึ่งที่มีผิวหนังเป็นเม็ด ๆ คล้ายทราย)

วิธีทำ คัดผลมะกรูดงาม ๆ ตามจำนวนที่ต้องการ แล้วนำมาแช่น้ำในอ่างเคลือบ นำหนังปลากระเบนแห้งตอนที่มีเม็ดทรายละเอียดมาขัดผิวมะกรูดเบา ๆ ตามพูเหลี่ยมให้ทั่ว เปลี่ยนน้ำประมาณ ๓–๔ ครั้งแล้วจึงใช้มีดทองผ่าส่วนล่างของผลมะกรูดประมาณ ๑/๓ ของผลมะกรูด คั้นน้ำและเม็ดออกให้หมดนำมาล้างถ่ายน้ำหลาย ๆ ครั้งแล้วนำมาแช่ลงในน้ำเกลือให้ท่วมประมาณ ๒๔ ช.ม. โดยมีอัตราส่วน เกลือ ๑ ถ้วยชาต่อผลมะกรูด ๑๕ ผล ต่อจากนั้นก็นำมาแช่น้ำเปล่าและถ่ายน้ำทุก ๔ ชั่วโมงเป็นเวลา ๒ วัน แล้วจึงนำมาแช่ไว้ในน้ำที่มีสารส้มในอัตราส่วนสารส้มหนัก ๑/๑๐ ก.ก. ต่อผลมะกรูด ๑๕ ผล เป็นเวลา ๒๔ ช.ม แล้วนำขึ้นมาแช่น้ำสะอาดและทำการถ่ายเช่นเดียวกับตอนต้น แล้วจึงชิมดู ถ้ายังมีรสขมก็ต้องแช่เกลืออีก และถ่ายน้ำอีก

กรรมวิธีทั้งหมดดังกล่าวมาข้างต้นนี้จะทำให้ผลมะกรูดมีสีซีดลง จึงต้องนำมาแช่ไว้ในน้ำที่มีโลหะทองแดง จนกว่าสีของผลมะกรูดจะกลับคืนมาซึ่งคงกินเวลาประมาณ ๒ วัน

เชื่อมน้ำเชื่อมโดยมีอัตราส่วนน้ำตาลทรายขาวเม็ดใหญ่ ๑ ก.ก. ต่อน้ำ ๒๐ ถ้วยชาแล้วนำมากรองด้วยผ้าขาวบางลงในอ่างเคลือบ รอจนน้ำเชื่อมเย็นดีแล้ว จึงนำผลมะกรูดมาแช่ในน้ำเชื่อมในขวดโหลแก้วประมาณ ๑๒ ชั่วโมง ก็ต้องถ่ายน้ำเชื่อมออกมาเคี่ยวให้เดือดช้อนฟองทิ้งเสีย รอจนเย็นดีแล้วจึงนำมากรองด้วยผ้าขาวบางลงโหลแก้วเดิมอีก ปฏิบัติเช่นนี้ ๑ อาทิตย์ สีของผลมะกรูดก็จะกลับคืนมายิ่งขึ้นจนคล้ายของสด ส่วนน้ำตาลก็จะข้นขึ้น แช่น้ำตาลไม่อิ่มหรือไม่ท่วม ก็เพิ่มน้ำตาลกับน้ำอีกได้โดยให้น้ำตาลค่อนข้างข้นหน่อย เก็บไว้นาน ๆ ก็ได้ แต่ต้องพยายามอุ่นน้ำตาลเสมอ

บรเพ็ดแช่อิ่ม

วิธีทำ คัดเลือกบรเพ็ดที่มีสีเขียวคือ ไม่แก่เกินไป หรืออ่อนจนเกินไป เพราะถ้าแก่ไป บรเพ็ดจะรู้สึกมีสีดำ เมื่อแช่แล้วดูไม่สวย เครื่องประกอบในการคลายรสได้แก่ ปูนขาว เกลือ สารส้ม ตัดบรเพ็ดเป็นท่อนยาว ๆ ประมาณ ๒ นิ้ว และต้องแช่น้ำทันทีแล้วนำลงต้มในกะทะทองใส่ปูนขาวลงไปด้วยในอัตราส่วน ๑ ถ้วยชาต่อบรเพ็ด ๒๐ ชิ้น ใส่น้ำให้ท่วม พอเดือดทั่วดีแล้วก็ยกขึ้นทิ้งไว้ให้เย็น ใช้มีดปลายแหลมค่อย ๆ ลอกผิวออกบาง ๆ แล้วต้องระวังอย่าให้ปุ่มของบรเพ็ดหลุดจะไม่สวย เมื่อลอกผิวเสร็จแล้ว จึงใช้มีดทองผ่าตามส่วนยาวออกและใช้มีดปลายแหลมเลาะไส้ออกทีละเส้นจนหมด แล้วจึงนำมาแช่ไว้ในน้ำเกลือโดยมีอัตราส่วน เกลือ ๑ ถ้วยชา ต่อบรเพ็ด ๒๐ ท่อน โดยให้น้ำท่วมเป็นเวลา ประมาณ ๑๒ ช.ม. จึงนำมาถ่ายน้ำสะอาด ๔–๕ ครั้ง โดยแช่ไว้ในน้ำประมาณ ๒ ชั่วโมง หลังจากนั้นนำบรเพ็ดลงแช่ในน้ำที่มีสารส้มหนัก ๑ ก.ก. ต่อบรเพ็ด ๒๐ ท่อน เป็นเวลาประมาณ ๘ ช.ม. จึงถ่ายน้ำสะอาดอีก ๒ ครั้ง แล้วลองชิมดู ถ้ามีรสขม ก็ใส่เกลือลงแช่อีก แล้วถ่ายน้ำเรื่อย ๆ ไปอีกประมาณ ๖ ช.ม. แล้วจึงนำเอาโลหะทองแดงลงแช่รวมเพื่อให้สีของบรเพ็ดกลับคืน เป็นเวลาประมาณ ๑๒ ช.ม. ถ่ายน้ำสะอาดอีกครั้ง หลังจากนั้นลองชิมดู ถ้ามีรสจืด ก็นำลงแช่น้ำตาล

เชื่อมน้ำเชื่อมโดยมีอัตราส่วน น้ำตาลทรายขาว ๑/๒ ก.ก. ต่อน้ำ ๑๕ ถ้วยชา เมื่อเดือดดีแล้วก็ให้ช้อนฟองทิ้งเสีย แล้วกรองด้วยผ้าขาวบาง ทิ้งไว้จนเย็นก็นำบรเพ็ดลงแช่ อุ่นน้ำเชื่อมทุก ๆ ๑๒ ช.ม. พอ ๑ อาทิตย์ ให้หลังก็เติมน้ำตาลอีกตามควร และต้องคอยระวังให้น้ำเชื่อมมีความข้นพอสมควร จะเก็บไว้ได้นาน □

คำนำ

ในงานฌาปนกิจศพ นายวัฒนะ นางบุญเรือน หะทัยธรรมนี้ คณะเจ้าภาพมีความประสงค์จะพิมพ์หนังสือแจกเป็นธรรมบรรณาการสรณ์ คุณอาว์ จันทร์ฉาย ปทุมานนท์ ผู้เป็นธิดา มาปรึกษาข้าพเจ้า เห็นพ้องกันว่า หนังสือเรื่อง ศาสนพิธี นี้ ประกอบด้วยวิธีทำวัตรเช้า – เย็น – สวดมนต์เจ็ดตำนาน คำอาราธนาต่าง ๆ คำประกาศอุโบสถ วิธีทำบุญ คำถวายทานต่าง ๆ และคำกรวดน้ำแบบต่าง ๆ มีสาระประโยชน์แก่สาธุชนโดยทั่วไป จึงตกลงจัดพิมพ์ขึ้นแจกเป็นอนุสรณ์อุทิศส่วนกุศลให้ท่านผู้ล่วงลับดับขันธ์ไปแล้วนั้น หวังว่าจักเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่ได้รับแจกไปตามสมควร

บุญกุศลใด ๆ ที่คณะเจ้าภาพได้บำเพ็ญอุทิศให้ตั้งแต่ต้น จนถึงการจัดพิมพ์หนังสือเล่มนี้ขึ้นแจกเป็นธรรมบรรณานุสรณ์เป็นที่สุดนี้ ขอบุญกุศลนั้น ๆ จงเป็นพลวปัจจัยเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขแก่ นายวัฒนะ นางบุญเรือน หะทัยธรรม ผู้ล่วงลับดับขันธ์ไปแล้วนั้น ตามสมควรแก่คติภพวิสัย สมดังมโนปณิธานของคณะเจ้าภาพจงทุกประการ เทอญฯ

พระศรีสมโพธิ

๓๑ วัดเบญจมบพิตร พระนคร

-สารบาญ-

ศาสนพิธี

ทำวัตร

ทำวัตรเช้า

นั่งคุกเข่าประนมมือพร้อมกัน ผู้เป็นประธานจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย เสร็จแล้วพึงกล่าวคำนมัสการนำให้ว่าตาม ดังต่อไปนี้

โย โส ภะคะวา อะระหัง สัมมาสัมพุทโธ, สะวากขาโต เยนะ ภะคะวะตา ธัมโม, สุปะฏิปันโน ยัสสะ ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ, ตัมมะยัง ภะคะวันตัง สะธัมมัง สะสังฆัง, อิเมหิ สักกาเรหิ ยะถาระหัง อาโรปิเตหิ อะภิปูชะยามะ, สาธุ โน ภันเต ภะคะวา สุจิระปะรินิพพุโตปิ, ปัจฉิมาชะนะตานุกัมปะมานะสา, อิเม สักกาเร ทุคคะตะปัณณาการะภูเต ปะฏิคคัณหาตุ, อัมหากัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ ฯ

(คำนมัสการ)

อะระหัง สัมมาสัมพุทโธ ภะคะวา, พุทธัง ภะคะวันตัง อะภิวาเทมิ

(กราบลงหนหนึ่ง)

สะวากขาโต ภะคะวะโต ธัมโม, ธัมมัง นะมัสสามิ,

(กราบลงหนหนึ่ง)

สุปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ, สังฆัง นะมามิ,

(กราบลงหนหนึ่ง)

(นำ) หันทะ มะยัง พุทธัสสะ ภะคะวะโต ปุพพะภาคะนะมะการัง กะโรมะ เส.

(ปุพพะภาคะนะมะการะ)

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ, (๓ หน)

(นำ) หันทะ มะยัง พุทธาภิถุติง กะโรมะ เส.

(พุทธาภิถุติ)

โย โส ตะถาคะโต อะระหัง สัมมาสัมพุทโธ, วิชชาจะระณะสัมปันโน สุคะโต โลกะวิทู, อะนุตตะโร ปุริสะทัมมะสาระถิ สัตถา เทวะมะนุสสานัง พุทโธ ภะคะวา, โย อิมัง โลกัง สะเทวะกัง สะมาระกัง สะพรหมะกัง, สัสสะมะณะพราหมะณิง ปะชัง สะเทวะมะนุสสัง สะยัง อะภิญญา สัจฉิกัตะวา ปะเวเทสิ, โย ธัมมัง เทเสสิ อาทิกัละยาณัง มัชเฌกัละยาณัง ปะริโยสานะกัละยาณัง, สาตถัง สัพะยัญชะนัง เกวะละปะริปุณณัง ปะริสุทธัง พรหมะจะริยัง ปะกาเสสิ, ตะมะหัง ภะคะวันตัง อะภิปูชะยามิ ตะมะหัง ภะคะวันตัง สิระสา นะมามิ ฯ

(กราบลงหนหนึ่ง)

(นำ) หันทะ มะยัง ธัมมาภิถุติง กะโรมะ เส.

(ธัมมาภิถุติ)

โย โส สะวากขาโต ภะคะวาตา ธัมโม, สันทิฏฐิโก อะกาลิโก เอหิปัสสิโก, โอปะนะยิโก ปัจจัตตัง เวทิตัพโพ วิญญูหิ, ตะมะหัง ธัมมัง อะภิปูชะยามิ, ตะมะหัง ธัมมัง สิระสา นะมามิ ฯ

(กราบลงหนหนึ่ง)

(นำ) หันทะ มะยัง สังฆาภิถุติง กะโรมะ เส.

(สังฆาภิถุติ)

โย โส สุปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ, อุชุปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ, ญายะปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ, สามีจิปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ, ยะทิทัง จัตตาริ ปุริสะยุคานิ อัฏฐะ ปุริสะปุคคะลา, เอสะ ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ, อาหุเนยโย ปาหุเนยโย ทักขิเณยโย อัญชะลีกะระณีโย, อะนุตตะรัง ปุญญักเขตตัง โลกัสสะ, ตะมะหัง สังฆัง อะภิปูชะยามิ ตะมะหัง สังฆัง สิระสา นะมามิ ฯ

(กราบลงหนหนึ่ง)

ต่อนี้ไปนั่งพับเพียบ แล้วสวด ระตะนัตตะยัปปะณามะ คาถา และ สังเวคะปะริกิตตะนะปาฐะ ดังนี้

(นำ) หันทะ มะยัง ระตะนัตตะยัปปะณามะคาถาโย เจวะ สังเวคะปะริกิตตะนะปาฐัญจะ ภะณามะ เส.

(ระตะนัตตะยัปปะณามะคาถา)

พุทโธ สุสุทโธ กะรุณามะหัณณะโว,
โยจจันตะสุทธัพพะระญาณะโลจะโน,
โลกัสสะ ปาปูปะกิเลสะฆาตะโก,
วันทามิ พุทธัง อะหะมาทะเรนะ ตัง,
ธัมโม ปะทีโป วิยะ ตัสสะ สัตถุโน,
โย มัคคะปากามะตะเภทะภินนะโก,
โลกุตตะโร โย จะ ตะทัตถะทีปะโน
วันทามิ ธัมมัง อะหะมาทะเรนะ ตัง,
สังโฆ สุเขตตาภะยะติเขตตะสัญญิโต,
โย ทิฏฐะสันโต สุคะตานุโพธะโก,
โลลัปปะหีโน อะริโย สุเมธะโส,
วันทามิ สังฆัง อะหะมาทะเรนะ ตัง,
อิจเจวะเมกันตะภิปูชะเนยยะกัง,
วัตถุตตะยัง วันทะยะตาภิสังขะตัง,
ปุญญัง มะยา ยัง มะมะ สัพพุปัททะวา,
มา โหนุตุ เว ตัสสะ ปะภาวะสิทธิยา ฯ

(สังเวคะปะริกิตตะนะปาฐะ)

อิธะ ตะถาคะโต โลเก อุปปันโน อะระหัง สัมมาสัมพุทโธ, ธัมโม จะ เทสิโต นิยยานิโก อุปะสะมิโก ปะรินิพพานิโก สัมโพธะคามี สุคะตัปปะเวทิโต, มะยันตัง ธัมมัง สุตะวา เอวัง ชานามะ, ชาติปิ ทุกขา ชะราปิ ทุกขา มะระณัมปิ ทุกขัง, โสกะปะริเทวะทุกขะโทมะนัสสุปายาสาปิ ทุกขา, อัปปิเยหิ สัมปะโยโค ทุกโข ปิเยหิ วิปปะโยโค ทุกโข ยัมปิจฉัง นะ ละภะติ ตัมปิ ทุกขัง, สังขิตเตนะ ปัญจุปาทานักขันธา

ทุกขา. เสยยะถีทัง. รูปูปาทานักขันโธ, เวทะนูปาทานักขันโธ, สัญญูปาทานักขันโธ, สังขารูปาทานักขันโธ, วิญญาณูปาทานักขันโธ, เยสัง ปะริญญายะ ธะระมาโน โส ภะคะวา, เอวัง พะหุลัง สาวะเก วิเนติ, เอวัง ภาคา จะ ปะนัสสะ ภะคะวะโต สาวะเกสุ อะนุสาสะนี่, พะหุลา ปะวัตตะติ รูปั่ง อะนิจจัง เวทะนา อะนิจจา สัญญา อะนิจจา, สังขารา อะนิจจา, วิญญาณัง อะนิจจัง, รูปั่ง อะนัตตา, เวทะนา อะนัตตา สัญญา อะนัตตา, สังขารา อะนัตตา, วิญญาณัง อะนัตตา, สัพเพ สังขารา อะนิจจา, สัพเพ ธัมมา อะนัตตาติ, เตมะยัง, โอติณณามะหะ ชาติยา ชะรามะระเณนะ โสเกหิ ปะริเทเวหิ ทุกเขหิ โทมะนัสเสหิ อุปายาเสหิ, ทุกโขติณณา ทุกขะปะเรตา, อัปเปวะนามิมัสสะ เกวะลัสสะ เกวะลัสสะ ทุกขักขันธัสสะ อันตะกิริยา ปั่ญญาเยถาติ จิระปะรินิพพุตัมปี่ ตัง ภะคะวันตัง อุทิสสะ อะระหันตัง สัมมาสัมพุทธัง, สัทธา อะคารัสะมา อะนะคาริยัง ปั่พพะชิตา, ตัสะมิง ภะคะวะติ พรหมะจะริยัง จะรามะ, ภิกขูนัง สิกขา สาชีวะสะมาปั่นนา (ถ้าสามเณรสวดพึงเว้น คำว่า ภิกขูนัง สิกขาสาชีวะสะมาปั่นนา) ตัง โน พรหมะจะริยัง อิมัสสะ เกวะลัสสะ ทุกขักขันธัสสะ อันตะกิริยายะ สังวัตตะตุ ฯ (ถ้าคฤหัสถ์สวด พึงว่า จิระปะรินิพพุตัมปี่ ตัง ภะคะวันตัง สะระณัง คะตา, ธัมมัญจะ ภิกขุสังฆัญจะ, ตัสสะ ภะคะวะโต สาสะนัง, ยะถาสะติ ยะถาพะลัง มะนะสิกะโรมะ อะนุปะฏิปั่ชชามะ, สา สา โน ปะฏิปั่ตติ, อิมัสสะ เกวะลัสสะ ทุกขักขันธัสสะ อันตะกิริยายะ สังวัตตะตุ) ฯ

ทำวัตรเย็น

นั่งคุกเข่าประนมมือพร้อมกัน ผู้เป็นประธานจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัยเสร็จแล้ว พึงกล่าวคำนมัสการนำให้ว่าตามดังต่อไปนี้

โย โส ภะคะวา อะระหัง สัมมาสัมพุทโธ, สะวากขาโต เยนะ ภะคะวาตา ธัมโม, สุปะฏิปั่นโน ยัสสะ ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ, ตัมมะยัง ภะคะวันตัง สะธัมมัง สะสังฆัง, อิเมหิ สักกาเรหิ ยะถาระหัง อาโรปิ่เตหิ อะภิปูชะยามะ, สาธุ โน ภันเต ภะคะวา สุจิระปะรินิพพุโตปิ่, ปั่จฉิมาชะนะตานุกัมปะมานะสา, อิเม สักกาเร ทุคคะตะ-ปั่ณณาการะภูเต ปะฏิคคัณหาตุ, อัมหากัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ ฯ

(คำนมัสการ)

อะระหัง สัมมาสัมพุทโธ ภะคะวา, พุทธัง ภะคะวันตัง อะภิวาเทมิ.

(กราบลงหนหนึ่ง)

สะวากขาโต ภะคะวะโต ธัมโม. ธัมมัง นะมัสสามิ.

(กราบลงหนหนึ่ง)

สุปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ. สังฆัง นะมามิ.

(กราบลงหนหนึ่ง)

(นำ) ยะมัมหะ โข มะยัง ภะคะวันตัง สะระณังคะตา อะระหันตัง สัมมาสัมพุทธัง, ยัง ภะคะวันตัง อุททิสสะปัพพะชิตา, ยัสะมิง ภะคะวะติ พรหมะจะริยัง จะรามะ, ตัมมะยัง ภะคะวันตัง สะธัมมัง สะสังฆัง ยะถาระหัง อาโรปิเตหิ สักกาเรหิ อะภิปูชะยิตะวา อะภิวาทะนัง กะริมหา, หันทะทานิ มะยัง ตัง ภะคะวันตัง วาจายะ อะภิคายิตุง, ปุพพะภาคะนะมะกะรัญเจวะ พุทธานุสสะตินะยัญจะกะโรมะ เสฯ

(ปุพพะภาคะนะมะการะ)

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ (๓ หน)

(พุทธานุสสะตินะยะ)

ตัง โข ปะนะ ภะคะวันตัง เอวัง กัละยาโณ กิตติสัทโท อัพภุคคะโต, อิติปิ โส ภะคะวา อะระหัง สัมมาสัมพุทโธ, วิชชาจะระณะสัมปันโน สุคะโต โลกะวิทู, อะนุตตะโร ปุริสะทัมมะสาระถิ สัตถา เทวะมะนุสสานัง พุทโธ ภะคะวาติ.

(นำ) หันทะ มะยัง พุทธาภิคิติง กะโรมะ เส.

(พุทธาภิคีติ)

พุทธะวาระหันตะวะระตาทิคุณาภิยุตโต.

สุทธาภิญาณะกะรุณาหิ สะมาคะตัตโต.

โพเธสิ โย สุชะนะตัง กะมะลังวะ สูโร.

วันทามะหัง ตะมะระณัง สิระสา ชิเนนทัง, พุทโธ โย สัพพะปาณีนัง สะระณัง

เขมะมุตตะมัง, ปะฐะมานุสสะติฏฐานัง วันทามิ ตัง สิเรนะหัง, พุทธัสสาหัสะมิ ทาโสวะ พุทโธ เม สามิกิสสะโร, พุทโธ ทุกขัสสะ ฆาตา จะ วิธาตา จะ หิตัสสะ เม. พุทธัสสาหัง นิยยาเทมิ สะรีรัญชีวิตัญจิทัง, วันทันโตหัง จะริสสามิ พุทธัสเสวะ สุโพธิตัง. นัตถิ เม สะระณัง อัญญัง, พุทโธ สะระณัง วะรัง, เอเตนะ สัจจะวัชเชนะ วัฑเฒยยัง สัตถุ สาสะเน, พุทธัง เม วันทะมาเนนะ ยัง ปุญญัง ปะสุตัง อิธะสัพเพปิ อันตะรายา เม มาเหสุง ตัสสะ เตชาสะ,

(หมอบกราบลงว่า)

กาเยนะ วาจายะ วะ เจตะสา วา,
พุทโธ กุกัมมัง ปะกะตัง มะยา ยัง,
พุทโธ ปะฏิคคัณหะตุ อัจจะยันตัง,
กาลันตะเร สังวะริตุง วะ พุทเธ.ฯ
(นำ) หันทะ มะยัง ธัมมานุสสะตินะยัง กะโรมะ เส.

(ธัมมานุสสะตินะยะ)

สะวากขาโต ภะคะวะตา ธัมโม, สันทิฏฐิโก อะกาลิโก เอหิปัสสิโก. โอปะนะยิโก ปัจจัตตัง เวทิตัพโพ วิญญูหิติ.

(นำ) หันทะ มะยัง ธัมมาภิคีติง กะโรมะ เส.

(ธัมมาภิคีติ)

สะวากขาตะตาทิคุณะโยคะวะเสนะเสยโย,
โย มัคคะปากะปะริยัตติวิโมกขะเภโท,
ธัมโม กุโลกะปะตะนา ตะทะธาริธารี,
วันทามะหัง ตะมะหะรัง วะระธัมมะเมตัง,
ธัมโม โย สัพพะปาณีนัง สะระณัง เขมะมุตตะมัง,
ทุติยานุสสะติฏฐานัง วันทามิ ตัง สิเรนะหัง,
ธัมมัสสาหัสะมิ ทาโสวะ ธัมโม เม สามิกิสสะโร,
ธัมโม ทุกขัสสะ ฆาตา จะ วิธาตา จะ หิตัสสะ เม.

ธัมมัสสาหัง นิยาเทมิ สะรีรัญชีวิตัญจิทัง,
วันทันโตหัง จะริสสามิ ธัมมัสเสวะ สุธัมมะตัง.
นัตถิ เม สะระณัง อัญญัง ธัมโม เม สะระณัง วะรัง,
เอเตนะ สัจจะวัชเชนะ วัฑเฒยยัง สัตถุ สาสะเน,
ธัมมัง เม วันทะมาเนนะ ยัง ปุญญัง ปะสุตัง อิธะ,
สัพเพปิ อันตะรายา เม มาเหสุง ตัสสะ เตชะสา,

(หมอบกราบลงว่า)

กาเยนะ วาจายะ วะ เจตะสา วา,
ธัมเม กุกัมมัง ปะกะตัง มะยา ยัง,
ธัมโม ปะฏิคคัณหะตุ อัจจะยันตัง,
กาลันตะเร สังวะริตุง วะ ธัมเม. ฯ

(นำ) หันทะ มะยัง สังฆานุสสะตินะยัง กะโรมะ เส.

(สังฆานุสสะตินะยะ)

สุปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ, อุชุปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ, ญายะปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ, สามีจิปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ, ยะทิทัง จัตตาริ ปุริสะยุคานิ อัฏฐะ ปุริสะปุคคะลา, เอสะ ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ, อาหุเนยโย ปาหุเนยโย ทักขิเณยโย อัญชะลีกะระณีโย, อะนุตตะรัง ปุญญักเขตตัง โลกัสสาติ.

(นำ) หันทะ มะยัง สังฆาภิคีติง กะโรมะ เส.

(สังฆาภิคีติ)

สัทธัมมะโช สุปะฏิปัตติคุณาทิยุตโต,
โยฏฐัพพิโธ อะริยะปุคคะละสังฆะเสฏโฐ,
สีลาทิธัมมะปะวะราสะยะกายะจิตโต,
วันทามะหัง ตะมะริยานะ คะณัง สุสุทธัง,
สังโฆ โย สัพพะปาณีนัง สะระณัง เขมะมุตตะมัง,

ตะติยานุสสะติฏฐานัง วันทามิ ตัง สิเรนะหัง,
สังฆัสสาหัสะมิ ทาโสวะ สังโฆ เม สามิกิสสะโร,
สังโฆ ทุกขัสสะ ฆาตา จะ วิธาตา จะ หิตัสสะ เม,
สังฆัสสาหัง นิยาเทมิ สะรีรัญชีวิตัญจิทัง,
วันทันโตหัง จะริสสามิ สังฆัสโสปะฏิปันนะตัง,
นัตถิ เม สะระณัง อัญญัง สังโฆ เม สะระณัง วะรัง,
เอเตนะ สัจจะวัชเชนะ วัฑเฒยยัง สัตถุ สาสะเน,
สังฆัง เม วันทะมาเนนะ ยัง ปุญญัง ปะสุตัง อิธะ,
สัพเพปิ อันตะรายา เม มาเหสุง ตัสสะ เตชะสา.

(หมอบกราบลงว่า)

กาเยนะ วาจายะ วะ เจตะสา วา,
สังเฆ กุกัมมัง ปะกะตัง มะยา ยัง,
สังโฆ ปะฏิคคัณหะตุ อัจจะยันตัง,
กาลันตะเร สังวะริตุง วะ สังเฆ

จบวิธีทำวัตรเช้าเย็นเท่านี้

ถวายพรพระ

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต

สัมมาสัมพุทธัสสะ (๓ หน)

อิติปิ โส ภะคะวา อะระหัง สัมมาสัมพุทโธ. วิชชาจะระณะสัมปันโน สุคะโต โลกะวิทู อะนุตตะโร ปุริสะทัมมะสาระถิ สัตถา เทวะมะนุสสานัง พุทโธ ภะคะวาติ ฯ สะวากขาโต ภะคะวะตา ธัมโม. สันทิฏฐิโก อะกาลิโก เอหิปัสสิโก โอปะนะยิโก ปัจจัตตัง เวทิตัพโพ วิญญูหีติ ฯ สุปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ, อุชุปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ, ญายะปฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ, สามีจิปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ, ยะทิทัง จัตตาริ ปุริสะยุคานิ อัฏฐะ ปุริสะปุคคะลา, เอสะ ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ, อาหุเนยโย ปาหุเนยโย ทักขิเณยโย อัญชะลีกะระณีโย, อะนุตตะรัง ปุญญักเขตตัง โลกัสสาติ ฯ (หยุด)

พุทธชัยมงคลคาถา

พาหุง สะหัสสะมะภินิมมิตะสาวุธันตัง, ครีเมขะลัง อุทิตะโฆระสะเสนะมารัง, ทานาทิธัมมะวิธินา ชิตะวา มุนินโท, ตันเตชะสา ภะวะตุ เต ชะยะมังคะลานิ, มาราติเรกะมะภิยุชฌิตะสัพพะรัตติง, โฆรัมปะนาฬะวะกะมักขะมะถัทธะยักขัง, ขันตีสุทันตะวิธินา ชิตะวา มุนินโท, ตันเตชะสา ภะวะตุ เต ชะยะมังคะลานิ, นาฬาคิริง คะชะวะรัง อะติมัตตะภูตัง, ทาวัคคิจักกะมะสะนีวะ สุทารุณันตัง, เมตตัมพุเสกะวิธินา ชิตะวา มุนินโท, ตันเตชะสา ภะวะตุ เต ชะยะมังคะลานิ, อุกขิตตะขัคคะมะติหัตถะ สุทารุณันตัง, ธาวันติโยชะนะปะถังคุลิมาละวันตัง, อิทธีภิสังขะตะมะโน ชิตะวา มุนินโท, ตันเตชะสา ภะวะตุ เต ชะยะมังคะลานิ, กัตะวานะ กัฏฐะมุทะรัง อิวะ คัพภินียา, จิญจายะ ทุฏฐะวะจะนัง ชะนะกายะมัชเฌ สันเตนะ โสมะวิธินา ชิตะวา มุนินโท, ตันเตชะสา ภะวะตุ เต ชะยะมังคะลานิ, สัจจัง วิ-

หายะ มะติสัจจะกะวาทะเกตุง, วาทาภิโรปิตะมะนัง อะติอันธะภูตัง, ปัญญาปะทีปะชะลิโต ชิตะวา มุนินโท, ตันเตชะสา ภะวะตุ เต ชะยะมังคะลานิ, นันโทปะนันทะภุชะคัง วิพุธัง มะหิทธิง, ปุตเตนะ เถระภุชะเคนะ ทะมาปะยันโต, อิทธูปะเทสะวิธินา ชิตะวา มุนินโท, ตันเตชะสา ภะวะตุ เต ชะยะมังคะลานิ, ทุคคาหะทิฏฐิภุชะเคนะ สุทัฏฐหัตถัง, พรหมัง วิสุทธิชุติมิทธิพะกาภิธานัง, ญาณาคะเทนะ วิธินา ชิตะวา มุนินโท, ตันเตชะสา ภะวะตุ เต ชะยะมังคะลานิ, เอตาปิ พุทธะชะยะมังคะละอัฏฐะคาถา, โยวาจะโน ทินะทิเน สะระเต มะตันที, หิตะวานะเนกะวิวิธานิ จุปัททะวานิ, โมกขัง สุขัง อะธิคะเมยยะ นะโร สะปัญโญฯ

ชัยปริตร

มะหากรุณิโก นาโถ หิตายะ สัพพะปาณินัง, ปูเรตะวา ปะรามี สัพพา ปัตโต สัมโพธิมุตตะมัง, เอเตนะ สัจจวัชเชนะ โหตุ เต ชะยะมังคะลัง, ชะยันโต โพธิยา มูเล สักะยานัง นันทิวัฑฒะโน, เอวัง ตะวัง วิชะโย โหหิ ชะยัสสุ ชะยะมังคะเล, อะปะราชิตะ-ปัลลังเก สีเส ปะฐะวิโปกขะเร, อะภิเสเก สัพพะพุทธานัง อัคคัปปัตโต ปะโมทะติ, สุนัก-ขัตตัง สุมังคะลัง สุปะภาตัง สุหุฏฐิตัง, สุขะโณ สุมุหุตโต จะ สุยิฏฐัง พรหมะจาริสุ, ปะทักขิณัง กายะกัมมัง วาจากัมมัง ปะทักขิณัง, ปะทักขิณัง มะโนกัมมัง ปะณิธี เต ปะทักขิณา, ปะทักขิณานิ กัตะวานะ ละภันตัตเถ ปะทักขิเณ.

ภะวะตุ สัพพะมังคะลัง รักขันตุ สัพพะเทวะตา, สัพพะพุทธานุภาเวนะ สะทา โสตถี ภะวันตุ เต, ภะวะตุ สัพพะมังคะลัง รักขันตุ สัพพะเทวะตา, สัพพะธัมมานุภาเวนะ สะทา โสตถี ภะวันตุ เต, ภะวะตุ สัพพะมังคะลัง รักขันตุ สัพพะเทวะตา สัพพะสังฆานุภา-เวนะ สะตา โสตถี ภะวันตุ เต.

มงคลจักรวาฬน้อย

สัพพะพุทธานุภาเวนะ, สัพพะธัมมานุภาเวนะ, สัพพะสังฆานุภาเวนะ, พุทธะระ-ตะนัง, ธัมมะระตะนัง, สังฆะระตะนัง, ติณณัง ระตะนานัง อานุภาเวนะ, จะตุราสีติสะหัส-สะธัมมักขันธานุภาเวนะ, ปิฏะกัตตะยานุภาเวนะ, ชินะสาวะกานุภาเวนะ, สัพเพ เต โรคา, สัพเพ เต ภะยา, สัพเพ เต อันตะรายา, สัพเพ เต อุปัททะวา, สัพเพ เต ทุนนิมิตตา,

สัพเพ เต อะวะมังคลา วินัสสันตุ, อายุวัฑฒะโก, ธะนะวัฑฒะโก, สิริวัฑฒะโก, ยะสะวัฑฒะโก, พะละวัฑฒะโก, วัณณะวัฑฒะโก, สุขะวัฑฒะโก, โหตุ สัพพะทา, ทุกขะโรคะภะยา เวรา โสกา สัตตุ จุปัททะวา, อะเนกา อันตะรายาปิ วินัสสันตุ จะ เตชะสา, ชะยะสิทธิ ธะนัง ลาภัง โสตถิภาคะยัง สุขัง พะลัง, สิริ อายุ จะ วัณโณ จะ ชีวะสิทธี ภะวันตุ เตฯ

ภะวะตุ สัพพะมังคะลัง, รักขันตุ สัพพะเทวะตา, สัพพะพุทธานุภาเวนะ, สะทา โสตถี ภะวันตุ เต, ภะวะตุ สัพพะมังคะลัง, รักขันตุ สัพพะเทวะตา, สัพพะธัมมานุภาเวนะ, สะทา โสตถี ภะวันตุ เต, ภะวะตุ สัพพะมังคะลัง, รักขันตุ สัพพะเทวะตา, สัพพะสังฆานุภาเวนะ, สะทา โสตถี ภะวันตุ เตฯ

คำอาราธนาต่าง ๆ

ก่อนที่พระจะให้ศีลสวดมนต์หรือแสดงธรรม คฤหัสถ์พึงว่า คำอาราธนาดังต่อไปนี้

อาราธนาศีล ๕

(ก่อนให้ศีล)

มะยัง ภันเต วิสุง วิสุง รักขะณัตถายะ ติสะระเณนะสะหะ ปัญจะ สีลานิ ยาจามะ ฯ

ทุติยัมปิ มะยัง ภันเต วิสุง วิสุง รักขะณัตถายะ ติสะระเณนะ สะหะ ปัญจะ สีลานิ ยาจามะ ฯ

ตะติยัมปิ มะยัง ภันเต วิสุง วิสุง รักขะณัตถายะ ติสะระเณนะ สะหะ ปัญจะ สีลานิ ยาจามะ ฯ

(อาราธนาศีล ๘ ในวันพระก็แบบเดียวกัน ต่างแต่เปลี่ยน ปัญจะ เป็น อัฏฐะ เท่านั้น)

อาราธนาอุโบสถศีล

มะยัง ภันเต ติสะระเณนะ สะหะ อัฏฐังคะสะมันนาคะตัง อุโปสะถัง ยาจามะ ฯ

ทุติยัมปิ มะยัง ภันเต ติสะระเณนะ สะหะ อัฏฐังคะสะมันนาคะตัง อุโปสะถัง ยาจามะ ฯ

ตะติยัมปิ มะยัง ภันเต ติสะระเณนะ สะหะ อัฏฐังคะสะมันนาคะตัง อุโปสะถัง ยาจามะ ฯ

อาราธนาปริตร

(ก่อนสวดมนต์)

วิปัตติปะฏิพาหายะ สัพพะสัมปัตติสิทธิยา

สัพพะทุกขะวินาสายะ ปะริตตัง พะรูถะ มังคะลัง
วิปัตติปะฏิพาหายะ สัพพะสัมปัตติสิทธิยา
สัพพะภะยะวินาสายะ ปะริตตัง พะรูถะ มังคะลัง
วิปัตติปะฏิพาหายะ สัพพะสัมปัตติสิทธิยา
สัพพะโรคะวินาสายะ ปะริตตัง พะรูถะ มังคะลัง ฯ

อาราธนาธรรม

(ก่อนแสดงธรรม)

พรหมา จะ โลกาธิปะตี สะหัมปะติ
กัตอัญชะลี อันธิวะรัง อะยาจะถะ
สันตีธะ สัตตาปปะระชักขะชาติกา
เทเสตุ ธัมมัง อะนุกัมปิมัง ปะชัง ฯ

คำอาราธนาธรรมในวันธรรมสวนะปกติ

จาตุททะสี ปัณณะระสี ยา จะ ปักขัสสะ อัฏฐะมี,
กาลา พุทเธนะ ปัญญัตตา สัทธัมมัสสะวะนัสสิเม,
ปัณณะระสี อะยันทานิ สัมปัตตา อะภิลักขิตา,
เตนายัง ปะริสา ธัมมัง โสตุง อิธะ สะมาคะตา,
สาธุ อัยโย ภิกขุสังโฆ กะโรตุ ธัมมะเทสะนัง,
อะยัญจะ ปะริสา สัพพา อัฏฐิกัตะวา สุณาตุ ตันติ ฯ

คำอาราธนาธรรมในวันมหาธรรมสวนะ

พรหมา จะ โลกาธิปะตี สะหัมปะติ, กัตอัญชะลี อันธิวะรัง อะยาจะถะ, สันตีธะสัตตาปปะระชักขะชาติกา, เทเสตุ ธัมมัง อะนุกัมปิมัง ปะชัง เอวัญหิ โลกาภิมะเตนะ พรหมุนา. อัชเฌสิโต โส ภะคะวา อนุตตะโร, สัตเตสุ การุญญะตะโมกกะมันตะโต, โวโลกะยี โลกะมิมัง สุจักขุนา อะทักขิ เวเนยยะชะเน อะนัปปะเก. สันเตวะ โลกุตตะระโพธะนาระเห, วิญญาปะเย อัปปะระชักขะชาติเก, อะเถวะมัชเฌสะนะมาธิวาสะยิ, อะปา

วุตา เต อะมะตัสสะ ทะวารา, เย โสตะวันโต ปะมุญจันตุ สัทธัง, วิหิงสะสัญญี ปะคุณังนะ ภาสิง, ธัมมัง ปะณีตัง มะนุเชสุ พรหเม, ตะโตมะหาการุณิโก มะเหสี, สัมพุทธะกิจจัง ภะคะวา อะกาสิ, สัทธัมมะจักกัสสะ ปะวัตตะนาทิง ฐะเปสิ โส สะนะธัมมะเสฏฐัง, ทัมเม ทะมัง โมจะยิ ภัพพะสัตเต, สังสาระทุกขาพะหุเกปิ เตนะ, สัทธัมมะทีปัง ติวิธัมปิ โลเก, หิตายะสัมมาวะ ปะวัตตะยิตถะ,

จาตุททะสี ปัณณะระสี ยา จะ ปักขัสสะ อัฏฐะมี,
กาลา พุทเธนะ ปัญญัตตา สัทธัมมัสสะวะนัสสิเม,
ปัณณะระสี อะยันทานิ สัมปัตตา อะภิลักขิตา
เตนายัง ปะริสา ธัมมัง โสตุง อิธะ สะมาคะตา,
สาธุ อัยโย ภิกขุสังโฆ กะโรตุ ธัมมะเทสะนัง,
อะยัญจะ ปะริสา สัพพา อัฏฐิกัตะวา สุณาตุ ตันติ ฯ

คำว่า ปัณณะระสี ในประโยคว่า ปัณณะระสี อะยันทานินั้น สำหรับวันดิถี ๑๕ ค่ำ ถ้าเป็น ๑๔ ค่ำให้เปลี่ยนเป็นจาตุททะสี อะยันทานิ ถ้าเป็น ๘ ค่ำ ให้เปลี่ยนเป็น อัฏฐะมีโข อะยันทานิ.

เมื่อแสดงพระธรรมเทศนาจบลงแล้ว หัวหน้าอุบาสกกล่าวเชิญแสดงสาธุการว่า หันทะ มะยัง สาธุการัง กะโรมะเส, อุบาสกอุบาสิกานอกนั้นรับพร้อมกันว่า สาธุ สาธุ สาธุ ๓ หน แล้วหัวหน้าอุบาสกกล่าวเชิญสวด สะระณะคะมะนานุสสะระณะคาถา ต่อท้ายดังนี้ว่า หันทะ มะยัง สาระณะคะมะนานุสสะระณะคาถาโย ภะณามะ เส. อุบาสกอุบาสิกานอกนั้นสวดพร้อมกัน หยุดตามจุดลูกน้ำดังนี้

สะระณะคะมะนานุสสะระณะคาถา

อะหัง พุทธัญจะ ธัมมัญจะ สังฆัญจะ สะระณัง คะโต,
อุปาสะกัตตัง เทเสสิง ภิกขุสังฆัสสะ สัมมุขา,
เอตัง เม สะระณัง เขมัง เอตัง สะระณะมุตตะมัง,
เอตัง สะระณะมาคัมมะ สัพพะทุกขา ปะมุจจะเย,

ยะถาพะลัง จะเรยยาหัง สัมมาสัมพุทธะสาระนัง,
ทุกขะนิสสะระณัสเสวะ ภาคี อัสสัง อะนาคะเต,

กาเยนะ วาจายะ วะ เจตะสา วา,
พุทเธ กุกัมมัง ปะกะตัง มะยา ยัง
พุทโธ ปะฏิคคัณหะตุ อัจจะยันตัง,
กาลันตะเร สังวะริตุง วะ พุทเธ,
กาเยนะ วาจายะ วะ เจตะสา วา,
ธัมเม กุกัมมัง ปะกะตัง มะยา ยัง,
ธัมโม ปะฏิคคัณหะตุ อัจจะยันตัง,
กาลันตะเร สังวะริตุง วะ ธัมเม,
กาเยนะ วาจายะ วะ เจตะสา วา,
สังเฆ กุกัมมัง ปะกะตัง มะยา ยัง,
สังโฆ ปะฏิคคัณหะตุ อัจจะยันตัง,
กาลันตะเร สังวะริตุง วะ สังเฆ

คำอำลาพระ

หันทะทานิ มะยัง ภันเต คัจฉามะ พะหุกิจจา มะยังพะหุกะระณียา ฯ พระตอบว่า ยัสสะทานิ ตุมเห กาลังมัญญะถะ รับพร้อมกันว่า สาธุ ภันเต ฯ

คำให้ศีล

เมื่อคฤหัสถ์อาราธนาศีลแล้ว พระพึงให้ศีลดังต่อไปนี้

นโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ ฯ (๓ หน)

(สรณคมน์)

พุทธัง สะระณัง คัจฉามิ
ธัมมัง สะระณัง คัจฉามิ

สังฆัง	สะระณัง	คัจฉามิ	
ทุติยัมปิ	พุทธัง	สะระณัง	คัจฉามิ
ทุติยัมปิ	ธัมมัง	สะระณัง	คัจฉามิ
ทุติยัมปิ	สังฆัง	สะระณัง	คัจฉามิ
ตะติยัมปิ	พุทธัง	สะระณัง	คัจฉามิ
ตะติยัมปิ	ธัมมัง	สะระณัง	คัจฉามิ
ตะติยัมปิ	สังฆัง	สะระณัง	คัจฉามิ ฯ

(ศีล ๕)

๑. ปาณาติปาตา เวระมะณีสิกขาปะทัง สะมาทิยามิ

๒. อะทินนาทานา เวระมะณีสิกขาปะทัง สะมาทิยามิ

๓. กาเมสุมิจฉาจารา เวระมะณีสิกขาปะทัง สะมาทิยามิ

๔. มุสาวาทา เวระมะณีสิกขาปะทัง สะมาทิยามิ

๕. สุราเมระยะมัชชะปะมาทัฏฐานา เวระมะณีสิกขาปะทัง สะมาทิยามิ

(สรุป) อิมานิ ปัญจะ สิกขาปะทานิ, สีเลนะ สุคะติง ยันติ สีเลนะ โภคะสัมปะทา, สีเลนะ นิพพุติงยันติ ตัสะมา สีลัง วิโสธะเย ฯ

ถ้าให้ศีล ๘ พึงว่า นะโม และสรณคมน์เหมือนกัน ศีลข้อ ๓ เปลี่ยนเป็น อะพรหมะจะริยา นอกจากนี้เหมือนกันแต่ว่าตั้งแต่ข้อ ๖ ดังต่อไปนี้

๖. วิกาละโภชะนา เวระมะณีสิขาปะทัง สะมาทิยามิ

๗. นัจจะคีตะวาทิตะวิสูกะทัสะนา มาลาคันธะวิเลปะนะธาระณะมัณฑะนะวิภูสะนัฏฐานา เวระมะณีสิกขาปะทัง สะมาทิยามิ

๘. อุจจาสะยะนะมะหาสะยะนา เวระมะณีสิกขาปะทัง สะมาทิยามิ

(สรุป) อิมานิ อัฏฐะ สิกขาปะทานิ, สีเลนะ สุคะติงยันติ สีเลนะ โภคะสัมปะทา, สีเลนะ นิพพุติง ยันติตัสะมา สีลัง วิโสธะเย ฯ

ถ้าเป็นอุโปสถศีลพึงสรุปว่า อิมัง อัฏฐังคะสะมันนาคะตัง, พุทธะบัญญัตตัง อุโปสะถัง, อิมัญจะรัตติง อิมัญจะทิวะสัง, สัมมะเทวะ อะภิรักขิตุง สะมาทิยามิ, อิมานิ อัฏฐะสิกขาปะทานิ อุโปสถะสีละวะเสนะ สาธุกัง อัปปะมาเทนะ รักขิตัพพานิ, สีเลนะ สุคะติง ยันติ สีเลนะ โภคะสัมปะทา, สีเลนะ นิพพุติง ยันติ ตัสะมา สีลัง วิโสธะเย ฯ

คำประกาศอุโบสถ

คำบาลี

อัชชะ โภนโต ปักขัสสะ ปัณณะระสี ทิวะโส เอวะรูโป โข โภณโต ทิวะโส, พุทเธนะ ภะคะวะตา ปัญญัตตัสสะ ธัมมัสสะวะนัสสะ เจวะ ตะทัตถายะ อุปาสะกะอุปาสิกานัง อุโปสะถะกัมมัสสะ จะ กาโล โหติ หันทะ มะยังโภนโต สัพเพ อิธะ สะมาคะตา ตัสสะ ภะคะวะโต ธัมมานุธัมมะปะฏิปัตติยา ปูชะนัตถายะ อิมัญจะ รัตติง อิมัญจะ ทิวะสัง อุโปสะถัง อุปะวะสิสสามาติ กาละปะริจเฉทัง กัตะวา ตังตัง เวระมะณิง อารัมมะณัง กะริตะวา อะวิกขิตตะจิตตา หุตะวา สักกัจจัง อุโปสะถัง สะมาทิเยยยามะ อีทิสัง หิ อุโปสะถะกาลัง สัมปัตตานัง อัมหากัง ชีวิตังมา นิรัตถะกัง โหตุ ฯ

คำไทย

ข้าพเจ้าขอประกาศเริ่มเรื่อง ในการที่จะได้รักษาอุโบสถให้สาธุชนทราบทั่วกัน ก่อนแต่สมาทาน ณ บัดนี้ วันนี้เป็นวันปัณณะระสีดิถีที่ ๑๕ แห่งปักษ์ ก็แลวันเช่นนี้ เป็นกาลที่สาธุชน ทั้งอุบาสกอุบาสิกา จะฟังธรรมและรักษาอุโบสถ เพื่อประโยชน์แก่การฟังธรรมนั้น บัดนี้ ขอกุศลอันยิ่งใหญ่ คือตั้งจิตสมาทานอุโบสถ จงเกิดมีแก่สาธุชนทั้งหลายซึ่งมาประชุมพร้อมกัน ณ ที่นี้ จงตั้งจิตคิดกำหนดกาลว่า จะรักษาอุโบสถศีลสิ้นราตรีและวันวันนี้ จงทำความเว้นจากโทษนั้น ๆ ให้เป็นอารมณ์ คือเว้นจากฆ่าสัตว์ ๑ เว้นจากลักทรัพย์ ๑ เว้นจากกรรมอันเป็นข้าศึกแก่พรหมจรรย์ ๑ เว้นจากการพูดเท็จ ๑ เว้น จากการดื่มน้ำเมาคือสุราและเมรัย อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ๑ เว้นจากการบริโภคอาหาร ในเวลาวิกาลคือตั้งแต่เที่ยงแล้วไป ๑ เว้นจากการฟ้อนรำขับร้องประโคมดนตรี และดูการเล่นอันเป็นข้าศึกแก่กุศล และทัดทรงประดับตกแต่งร่างกายด้วยระเบียบดอกไม้ของหอมเครื่องย้อมเครื่องทา ๑ เว้นจากที่นอนสูงที่นอนใหญ่ภายในมีนุ่นและสำลี ๑ ฉะนี้ อย่าให้จิตฟุ้งสร้านส่งไป ณ ที่อื่น จงสมาทานองค์ ๘ ประการนั้นโดยเคารพ เพื่อบูชาสมเด็จพระผู้มีพระ

ภาคเจ้าพระองค์นั้น ด้วยธรรมานุธรรมปฏิบัติตามกำลังของคฤหัสถ์ทั้งหลาย ชีวิตของเราทั้งหลายที่ได้ดำรงมาจนถึงวันอุโบสถเช่นนี้ จงอย่าล่วงไป โดยปราศจากประโยชน์เลย ฯ

คำบาลีว่า ปัณณะระสี ทิวะโส และคำไทยว่า วันนี้เป็นวันปัณณะระสีดิถีที่ ๑๕ นั้น ใช้สำหรับวัน ๑๕ ค่ำ ถ้าเป็นวัน ๑๔ ค่ำให้เปลี่ยนเป็น จาตุททะสี ทิวะโส คำไทยว่า วันนี้เป็นวันจาตุททะสีดิถีที่ ๑๕ ถ้าเป็นวัน ๘ ค่ำให้เปลี่ยนเป็นอัฏฐะมี ทิวะโส คำไทยว่า วันนี้เป็นวันอัฏฐะมีดิถีที่ ๘ ฯ

วิธีทำบุญ

พิธีทำบุญตามประเพณีนิยม ชนผู้อารยะเจริญแล้วย่อมมีพิธีการกระทำต่าง ๆ ตามคตินิยมของหมู่นั้น ๆ ชาตินั้น ภาษานั้น การทำบุญในพระพุทธศาสนา ในฐานะที่เราเป็นพุทธศาสนิกชน เราควรรู้ว่า วิธีที่ถูกนั้นเขาทำกันอย่างไร ? เพราะทุก ๆ ศาสนามีประเพณีระเบียบแบบแผนทั้งนั้น ตามที่บัญญัติกันขึ้นให้สมกับศาสนานั้น ๆ การทำบุญในศาสนาของเรามีอยู่ ๒ อย่าง คือ :–

๑. การทำบุญในการมงคล

๒. การทำบุญในงานอวมงคล

การทำบุญในงานมงคลนั้น ได้แก่การทำบุญเพื่อความสุขความเจริญโดยปรารภเหตุที่ดี ไม่เป็นมูลเหตุมาจากสิ่งชั่วร้าย เรียกว่างานมงคลทั้งนั้น ฯ การทำบุญในงานอวมงคลนั้น ได้แก่การทำบุญเพื่อความสุขความเจริญโดยปรารภเหตุที่เป็นมาไม่สู้ดี แล้วจัดการทำบุญเพื่อกลับสิ่งชั่วร้ายให้คืนดีและเป็นสิริมงคลต่อไป อย่างนี้เรียกว่า งานอวมงคล

กิจเบื้องต้น

กิจเบื้องต้นก่อนที่จะถึงพิธีทำบุญ ควรแต่งสถานที่ให้เรียบร้อย เพื่อรับรองพระสงฆ์และแขกผู้มาในงาน และรับพระพุทธ พระธรรมด้วย คือ เชิญพระพุทธรูปมาบูชา อาราธนาพระสงฆ์มาสวดพระพุทธมนต์หรือแสดงธรรม ฯ

การจัดอาสนะ

การจัดอาสนะที่นั่งพระสงฆ์ ต้องทำให้สูง หรือมีเครื่องหมายสูงกว่าคฤหัสถ์ เป็นต้นว่ามีพรมหรืออาสนะอะไรก็ได้ตามฐานะ ถ้ามีความเคารพมากต้องปูลาดผ้าขาว เพราะถือกันว่าเป็นของสูง การจัดอาสนะสำหรับพระสงฆ์ให้จัดตั้งไว้เบื้องซ้ายของโต๊ะพระพุทธบูชา และอาสนะของพระสงฆ์นั้นจะปูลาดเป็นที่นั่งเดียวกันกับผู้หญิงไม่ได้ ที่อาสนะของพระสงฆ์

แต่ละที่นั้นต้องตั้งกระโถน ภาชนะน้ำ และพานหมากบุหรี่ทางขวามือ และต้องจัดตั้งกระโถนอยู่ในลำดับมา จึงจะถูกต้องตามระเบียบ

เครื่องสักการบูชา

อนึ่ง ในสถานที่ที่เราจะประกอบการกุศลนั้น ต้องตั้งโต๊ะสำหรับประดิษฐานพระพุทธรูปไว้เป็นที่สักการบูชา ไม่ว่างานอะไรต้องมีพระพุทธเจ้าเป็นประธาน มีบาลีรับรองว่า พุทฺธปฺปมุโข ภิกฺขุสงฺโฆ พระสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุขโดยความเป็นประธาน บางคนถือเคร่งครัด ถึงกับต้องจัดตั้งหันพระพักตร์ไปทางทิศบูรพา ถ้าสถานที่ควรทำได้ก็ควรจัดทำ ถ้าไม่เหมาะก็ไม่เป็นไร แต่ต้องตั้งพระพุทธรูปไว้ในที่สูงก่อนสิ่งสักการะใด ๆ ทั้งสิ้น อนึ่ง ถ้าจัดได้ด้วยโต๊ะหมู่ ๕ หมู่ ๗ หรือหมู่ ๙ และควรมีแจกันประดับดอกไม้ให้เป็นระเบียบ และเชิงเทียนพร้อมทั้งกระถางธูปสำหรับจุดถวายเป็นพุทธบูชา ในเรื่องของกระถางธูป เคยมีปรากฏว่า บางคนเอากระโถนมาทำเป็นกระถางธูป อย่างนี้ไม่ควรทำเลย เพราะกระโถนเป็นของต่ำ จะเอามาใช้เป็นของสูงไม่ควร การกระทำสักการบูชา อย่าทำเป็นเล่นเช่นตุ๊กตา ต้องทำกันจริง ๆ ทำเป็นเล่นไม่ได้

การวางด้ายสายสิญจน์

การทำบุญโดยมากมักมีด้ายสายสิญจน์ ประเพณีนี้นับถือเนื่องมาจากศาสนาพราหมณ์เกี่ยวกับพวกเวทมนต์ ในพระพุทธศาสนาของเราอนุโลมตามให้ใช้ได้ ด้ายสายสิญจน์นี้ ใช้ด้ายจับให้เป็นดุจเส้นเชือก เวลาจับรอบแรกเป็น ๓ เส้นให้บริกรรมว่า อิ สฺวา สุ ก็คืออิติปิโสนั่นแล ซึ่งเรียกว่าหัวใจอิติปิโส จับรอบสองเป็น ๙ เส้น ให้บริกรรมว่า อ.สํ.วิ.สุ.โล.ปุ.ส.พุ.ภ. ก็คืออิติปิโสนั่นแล ซึ่งเรียกว่า นวารหคุณ โดยมากนิยมจับกันเป็น ๙ เส้น ด้ายสายสิญจน์นี้ท่านให้วนไปทางขวามืออันเป็นทางสิริมงคล จึงเรียกว่า สายประทักษิณ เรียกย่อว่าสายสิญจน์ เขาวงถึงรั้วบ้าน และวงเข้ามาทางพระพุทธที่ตั้งไว้สำหรับสักการบูชา และวงฐานพระพุทธด้วย หมายความว่าพระพุทธก็สวดมนต์ด้วย ต่อมาก็วงบาตรน้ำมนต์ ระวังบาตรน้ำมนต์ บางทีไม่มีน้ำ บาตรน้ำมนต์ควรจัดตั้งไว้ใกล้พระเถระผู้ใหญ่ผู้เป็นหัวหน้าทางขวามือ บางคนไม่รู้เอาบาตรน้ำมนต์ไปตั้งไว้เสียห่างถึงบนโต๊ะหน้าพระพุทธรูปทีเดียว เทียนน้ำมนต์ต้องใช้ขี้ผึ้งอย่างดีหนักหนึ่งบาทเป็นอย่างน้อย ไส้เทียนควรทำให้

ใหญ่พอควร เวลาจุดจะได้ไม่ดับง่าย เพราะถ้าจุดแล้วดับก่อนที่พระท่านจะดับ ถือกันว่าไม่เป็นมงคล เทียนน้ำมนต์นี้เมื่อพระสวดถึงบท อเสวนา จ พาลานํ....... ให้เจ้าภาพจุดเทียนเอง เมื่อพระสวดถึงบทว่า ขีณํ ปุราณํ.....พระเถระผู้เป็นหัวหน้าก็เริ่มหยดเทียนน้ำมนต์ และเมื่อถึงบทว่า นิพฺพนฺติ ธีรา ยถายมฺปทีโป (ดับเทียนตรง นิพ.....) ท่านก็จุ่มเทียนลงในบาตรน้ำมนต์ และเมื่อท่านดับแล้ว เทียนนั้นห้ามจุดต่อไปอีกเป็นอันขาด ถือกันว่าเป็นการดับเสนียดจัญไรและสิ่งไม่เป็นมงคลทั้งหมดเลย ฯ

การทำหรือการตั้งบาตรน้ำมนต์

เครื่องใช้ที่ใส่บาตรน้ำมนต์นั้น โดยมากนิยมใช้ใบเงิน ใบทอง ใบนาก อย่างละ ๕, ๗, ๙, โดยถือนิมิตว่าทำให้เกิดทรัพย์ และหญ้าแพรก โดยถือนิมิตว่าทำให้งอกงาม และถ้าเป็นการเกี่ยวแก่สะเดาะเคราะห์ ก็นิยมใช้ผักหรือใบส้มป่อยและผลมะกรูดผ่าสาม เวลาอาบน้ำมนต์จะได้ใช้เป็นเครื่องสะศีรษะ โดยถือว่าเป็นการปัดเสนียดจัญไร นิยมใช้กันมาแต่โบราณ สิ่งของที่ใช้ใส่บาตรน้ำมนต์นี้ จะใช้ก็อย่างก็ตามแต่จะหาได้ ที่นำมากล่าวไว้ในที่นี้ ก็เพื่อจะให้ทราบเคล็ดและจะได้ใช้ให้ถูกต้องตามความนิยมของคนโบราณ ส่วนเครื่องประพรมน้ำมนต์นั้น โดยมากใช้หญ้าคา โดยถือว่าเป็นมงคลเพราะเป็นพุทธบัลลังก์ที่พระพุทธเจ้ารองประทับนั่งแล้วได้ตรัสรู้พระโพธิญาณ ในศาสนาพราหมณ์ก็ถือว่าเป็นหญ้ามงคลสำหรับรองหม้อน้ำอมฤต ถ้าเป็นงานขึ้นบ้านใหม่ ก็ควรหาแป้งกระแจะน้ำหอมเจิมประตูบ้าน และทรายสำหรับโรยรอบบ้านซึ่งถือว่าเป็นสิริมงคล และป้องกันอันตรายทั้งปวง ถ้าเป็นงานทำบุญอายุ ก็ควรเตรียมสังข์สำหรับหลั่งน้ำพระพุทธมนต์ไว้ด้วยและเทียนมงคลใช้ขี้ผึ้งหนัก ๙ บาท ไส้เกินอายุ ๑ เส้น ยาวรอบศีรษะ เรียกว่าเทียนมงคล ๑ เล่ม ถ้าเป็นงานมงคลตัดจุกหรืองานโกนผมไฟ ก็ต้องจัดหาใบบัวหลวงหรือใบบอนเย็บเป็นกระทงสำหรับรองรับผม แล้วเอาไปลอยแม่คงคา กรรไกร มีดโกนมงคลย่น รวมใส่ไว้ในภาชนะที่หนึ่ง นอกจากนี้ก็ควรหาเครื่องเพชร พลอย เงิน นากไว้สำหรับประดับปอยผมที่จะตัดนั้นด้วย และนิยมให้คนที่จะตัด สวมแหวนนพรัตน์ที่นิ้วมือชี้ในเวลาตัดด้วย ถ้าเป็นงานมงคลสมรส ก็ต้องมีมงคลคู่ใส่พานไว้ในพิธีมณฑลด้วย

การนิมนต์พระ

การนิมนต์พระสงฆ์ไปเจริญพระพุทธมนต์ อย่างน้อยมักนิยมนิมนต์ ๕ รูป ๗ รูป ๙ รูป ทั้งนี้เพื่อหวังได้คู่ คือเป็นคู่กับด้วยพระพุทธ ไม่นิยมคี่ แต่ประเพณีหลวงนิยมนิมนต์พระสงฆ์เต็มตามจำนวนคู่เลยทีเดียว คือ ๖ รูป ๘ รูป ๑๐ รูป การไปนิมนต์พระสงฆ์ฉันอาหารบิณฑบาต อย่าระบุชื่ออาหาร (โภชนะ ๕ ข้าวสุก ขนมสด ขนมแห้ง ปลา เนื้อ) ถ้าระบุชื่ออาหาร พระท่านจะรับนิมนต์ไม่ได้ เพราะเป็นการผิดวินัย ฉะนั้นจึงมีสมณโวหารนิยมสำหรับนิมนต์พระว่า "นิมนต์รับอาหารบิณฑบาตเช้าหรือเพล"

ขณะเมื่อพระสงฆ์เข้าไปในบ้าน เพื่อเจริญพระพุทธมนต์ ขณะที่ถึงบ้านคฤหัสถ์จะต้องคอยล้างเท้าให้พระ แล้วมีคนเช็ดเท้าอีกด้วย ทั้งนี้ถ้าปล่อยให้พระล้างเองย่อมเป็นการผิดวินัย น้ำมีตัวสัตว์ พระทำไม่ได้ ต้องมีเครื่องกรองน้ำ เป็นการลำบากแก่ท่าน ที่ให้เช็ดเท้า ก็เพื่อว่าเมื่อมีเท้าเปียกชุ่ม ก็จะขึ้นเหยียบบนอาสนะไม่ได้ จึงมีประเพณีนิยมกันอย่างนี้

หน้าที่เจ้าภาพ

เมื่อพระสงฆ์ท่านมาพร้อมแล้ว ท่านผู้เป็นเจ้าภาพต้องจุดธูปเทียนเอง ถ้าเป็นงานทำบุญอายุให้บิดามารดา ก็ให้ท่านจุดเอง ถ้าเป็นงานบ่าวสาว ก็ให้เขาจุดเอง แต่บางทีพ่อตาจุดให้เสร็จเสียเอง ช่างเขาเถอะอย่าไปวุ่นวายกับเขาเลย ธูปเทียนเพียง ๓ ดอก และเทียนเพียงคู่เดียว มากนักควันกลบ อย่าประหม่า ควรจุดให้ติดจริง ๆ อย่าทำให้อายแขกได้ เมื่อจุดเสร็จแล้วก็ถอยมาหน่อยหนึ่ง บูชาอธิษฐานแล้วกราบ ๓ หน แล้วหันมากราบพระสงฆ์เสียอีกด้วย ต่อจากนั้นอาราธนาศีล ถ้าว่าได้เองเป็นเหมาะยิ่งนัก การรับศีลถ้าว่าออกเสียงตามได้เป็นดี เมื่อรับศีลเสร็จแล้วก็อาราธนาพระปริตรต่อได้เลยเมื่อว่าพอถึงครั้งที่ ๓ พระองค์นั่งในอันดับที่ ๓ ก็เตรียมจับพัดตั้ง พอจบก็ขัด "ผริตฺวา หรือ สคฺเค" ได้เลยทีเดียว (การอาราธนาศีลก็เช่นกัน พอถึง "ตติยมฺปิ...พระก็เตรียมจับพัดตั้งตามธรรมเนียม เมื่อจบก็ให้ศีลได้ทันที) เมื่อพระสงฆ์สวดถึงบทว่า "นตฺถิ เม สรณํอญฺญํ" ควรเตรียมน้ำร้อน น้ำชา ฯลฯ พอสวดจบก็ถวายท่านได้เลย (ถ้าสวดมนต์เย็นอย่างเดียวไม่มีฉันเช้า อนุโมทนาเลย ถ้ามีฉันเช้ายังไม่ต้องอนุโมทนา รอไว้อนุโมทนาเช้าเลย)

การนิมนต์พระเจริญพระพุทธมนต์นี้ โดยมากมักนิมนต์พระสงฆ์ไปเจริญพระพุทธมนต์ในเวลาเย็นแล้วมีฉันเช้าอีก บางทีก็นิยมนิมนต์พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์เช้าฉันเพล ให้แล้วเสร็จในวันเดียว เพื่อประหยัดเวลาก็มีเป็นอันมาก ๆ พูดถึงเรื่องฉันเช้า มีการให้ศีลเหมือนกัน แต่ไม่ต้องอาราธนาพระปริตร พระสงฆ์ท่านถวายพรพระ พอถึง "พาหุ... เจ้าภาพเตรียมใส่บาตร ถ้าเป็นงานแต่งงาน ให้บ่าวสาวไปใส่บาตรคู่กัน เมื่อสวดจบ ก็เตรียมถวายอาหารบิณฑบาตได้ เจ้าภาพควรประเคน (ถวายของพระ) เอง ผู้ไปช่วยในงานไม่ควรประเคนแทนเขา ถ้าของนั้นเป็นของเราก็ประเคนได้เมื่อพระฉันเสร็จแล้ว เจ้าภาพเตรียมเครื่องไทยธรรมถวายด้วยตนเอง

การกรวดน้ำ

เมื่ออนุโมทนา เริ่ม "ยถา..." เจ้าภาพก็กรวดน้ำอุทิศส่วนกุศลไปให้แก่ญาติ หรือบุคคลที่ตนทำบุญให้ เมื่อพระจบ "ยถา..." ก็หยุดกรวดน้ำ นั่งประนมมือฟังอนุโมทนาต่อไป จบแล้วกราบ ๓ หน เป็นอันจบพิธี

ต่อนั้นก็ให้พระเถระผู้เป็น หัวหน้า ประพรมน้ำมนต์ แก่เจ้าภาพ หรือผู้มา ร่วมงานและตามบริเวณบ้านเรือน เพื่อเป็นสิริมงคล ถ้าเป็นงานมงคลขึ้นบ้านใหม่ ควรมีทรายตั้งไว้ในวงสายสิญจน์ใกล้บาตร น้ำมนต์ เมื่อเสร็จแล้วนิมนต์พระเถระโปรยทรายตาม–บริเวณบ้าน ๔ ทิศ ถือกันว่าเป็นสิริมงคลยิ่งนัก

การเทศนา

การเจริญพระพุทธมนต์ ถ้ามีเทศน์ต่อจากสวดมนต์ ไม่ต้องอาราธนาศีลตอนพระสวดมนต์ ให้อาราธนาศีลตอนพระเทศน์เลย ฯลฯ พระเทศน์ต้องคอยดูเจ้าภาพ เมื่อเจ้าภาพจุดเทียนบูชา จึงขึ้นธรรมาสน์ ถ้ายังไม่จุดก็ยังไม่ขึ้น เมื่อพระเทศน์ขึ้นธรรมาสน์เรียบร้อยแล้ว ผู้เป็นหัวหน้าก็เริ่มอาราธนาธรรมว่า "พฺรหฺมา จ โลกา ..." ธรรมเนียมเขามีกันอย่างนั้นควรรู้ไว้ เทศน์จบแล้ว "ยถา..." อนุโมทนาเลย เจ้าภาพกรวดน้ำเสร็จแล้วจึงถวายไทยธรรมต่อภายหลัง นี่ก็เป็นธรรมเนียมที่นิยมเหมือนกัน

การตั้งเครื่องบูชา

การตั้งเครื่องบูชา สำหรับอาบน้ำศพและมีการทำบุญปากหีบ คือก่อนศพลง

หีบ แต่ชาวบ้านไม่ค่อยได้ทำกัน ต้องมีโต๊ะเครื่องห้าจุดธูปเทียนบูชา เทียน ๑ ดอก อยู่ซ้ายมือพระ ธูป ๑ ดอก อยู่ขวามือพระ (พระนั่ง) ถ้าจะให้ "ศพบูชา" ฟังพระสวดพระเทศน์ ให้เจ้าภาพจุดแทน เอาธูปเทียนไว้ข้างใน ดอกไม้ไว้ข้างนอก เวลาจุด ต้องจุดเทียนก่อน เพราะเทียนศักดิ์สูงกว่าธูป นี่ก็เป็นธรรมเนียม บางคนตั้งไม่ถูก เนื่องจากไม่เข้าใจในธรรมเนียม ถ้าเจ้าภาพ "บูชาศพ" ต้องตั้งอีกตัวหนึ่ง อยู่ในระยะพอควรห่างจากศพเล็กน้อย ให้ดอกไม้อยู่ข้างใน ธูปเทียนอยู่ข้างนอก เรียกว่า "จุดบูชาศพ" การทำบุญศพไม่นิยมสายสิญจน์ มีแต่ภูษาโยงจากศพ (ผ้าทาบโยงจากศพสำหรับบังสุกุล) มาวางไว้บนพานที่โต๊ะเครื่อง๕และเวลาจะบังสุกุลจึงค่อยคลี่ไปข้างหน้าพระ ไม่ต้องประเคน

การทอดผ้า

การทอดผ้าบังสุกุลตามภูษาโยงนั้น มีไตร, จีวร, สบง, ย่าม, หรือผ้าเช็ดหน้าเป็นต้น การทอดผ้าต้องทอดตามขวางอย่าทอดตามยาว ถ้าไม่มีผ้าทอด พระท่านก็จะจับภูษาโยงบังสุกุลเอง ภูษาโยงนี้เขาถือกันมาก ห้ามข้ามเป็นเด็ดขาด เพราะเป็นเสมือนผู้ตายเดินมาตามภูษาโยง ถ้าข้ามถือว่าเป็นการหมิ่นหรือสบประมาทผู้ตาย ขาดคารวะ ข้อนี้ควรระวังให้มาก

การจับพัด

เวลาชักบังสุกุล ต้องจับผ้าด้วยมือขวาหงายมือ จับพัดด้วยมือซ้าย แต่เวลาอนุโมทนา ต้องจับพัดด้วยมือขวา อันนี้ขอให้พระและสามเณรพึงสังวรระวังมักผิดพลาดกันเสมอ การผิดพลาดในสังคมย่อมบ่งถึงเราขาดการอบรม น่าอายเขาเป็นอย่างยิ่ง อนึ่งการจับพัดในงานมงคลทั่วไปนั้น จับด้วยมือขวา จับแค่ใต้นมพัด ต่ำจากใบพัดประมาณ ๕ นิ้วมือ และการตั้งพัดนั้นพึงระวังให้จงมาก ให้ด้ามพัดอยู่ในระหว่างกึ่งกลางเข่าทั้งสองและตั้งอย่าให้มีเสียงดัง และให้พัดตั้งตรง ๆ ด้วย การทำบุญให้ศพ นิยมกันดังนี้ คือ ๗ วัน คราวหนึ่ง ๕๐ วัน คราวหนึ่ง ๑๐๐ วันคราวหนึ่ง

การทำบุญอัฐิ

การทำบุญอัฐิ โดยมากมักนิยมกันในวันเถลิงศกคราวเทศกาลตรุษสงกรานต์ เป็นการทำบุญอุทิศให้ผู้ตายมี ปู่, ย่า, ตา, ตาย, และพ่อแม่เป็นต้น การทำบุญอัฐิ มัก

นิยมทำกันปีละครั้ง เป็นการแสดงความกตัญญูกตเวทีต่อบุพการีให้เห็นว่า ปีหนึ่งเราทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้คราวหนึ่ง

การบวชนาค

การบวชนาค ก่อนบวชประมาณ ๑๕ วัน หรือ ๑ เดือน ต้องนำลูกไปฝากอุปัชฌาย์หรืออาจารย์ไว้ที่วัดเพื่อที่จะได้อบรมนิสัย และซ้อมคำขานบวชนาค เครื่องอัฏฐบริขารต้องมีครบ บางแห่งยังมีการบูชาเสมา หมายความว่าจะเข้าเขตพระพุทธเจ้า ต้องไหว้บูชาเสียก่อน เป็นการบูชาพระนั่นเอง การบวชลูก ต้องทำกันอย่างประณีต เป็นการสงเคราะห์อย่างสำคัญยิ่ง เวลาเข้าพระอุโบสถ พ่อแม่ต้องจูงมือนาค พ่ออยู่ขวา แม่อยู่ซ้าย พาเอาไปถวายพระสงฆ์ ไม่ใช่นาคจูงพ่อแม่ไปสวรรค์นิพพาน ตามที่บางคนเข้าใจนั้นดอก เวลาประเคนไตรให้นาค พ่อแม่ต้องพร้อมกัน บาตรก็เหมือนกัน ก่อนที่จะประเคนไตร นาคต้องกราบพ่อแม่ก่อน แล้วพ่อแม่จึงประเคนให้

การถวายไทยธรรม

การที่เราเป็นทายก จะถวายกัปปิยภัณฑ์อันเป็นเงินทองนั้น ต้องเข้าใจวิธีถวายจึงจะเป็นผล คือต้องใช้ใบปวารณาถวายแทนปัจจัย ไม่ควรถวายด้วยตัวเงินทอง

ตัวอย่างใบปวารณา

"ข้าพเจ้าขอถวายปัจจัยแด่พระคุณเจ้า เป็นมูลค่า......บาท ได้มอบไว้กับกัปปิยการกของพระคุณเจ้าแล้ว หากพระคุณเจ้าต้องประสงค์สิ่งอันควรแก่สมณบริโภค ขอจงเรียกจากกัปปิยการกของพระคุณเจ้าเทอญ ฯ"

การทำบุญในพระพุทธศาสนา เราต้องพยายามสนับสนุนในทางพระวินัยอีกด้วย เห็นว่าสิ่งใดผิดต่อพระวินัย เราก็จงงดเว้นเสีย

ขอท่านทั้งหลายจงมีความสุขสวัสดิ์ งอกงามไพบูลย์ในพระพุทธศาสนาตลอดกาลเป็นนิจนิรันดร เทอญ ฯ

คำถวายทานต่างๆ

การทำบุญบำเพ็ญทานมัยกุศล มีถวายสังฆทานเป็นต้น เบื้องแรกแห่งการถวายทานนั้นด้วยกายทวาร ทายกผู้ทานบดี พึงจุดธูปเทียนถวายสักการะแด่พระพุทธปฏิมากรที่ตั้งไว้เป็นประธาน ณ ที่นั้น ๆ แล้ว พึงสมาธานศีลให้เรียบร้อยแล้ว จึงเริ่มนำ ตั้งนะโม ๓ หนก่อน แล้วจึงกล่าวนำคำถวายทานนั้น ๆ เมื่อกล่าวเสร็จเรียบร้อยจึงยกเครื่องไทยทานเข้าประเคนต่อไปคอยกรวดน้ำและรับพร เมื่อพระผู้เป็นปฏิคาหกล่าวคำอนุโมทนาทานนั้น ๆ ฯ

๑. คำถวายสังฆทาน

อิมานิ มยํ ภนฺเต ภตฺตานิ สปริวารานิ ภิกฺขุ สงฺฆสฺส โอโณชยาม สาธุ โน ภนฺเต ภิกฺขุสงฺโฆ อิมานิ ภตฺตานิ สปริวารานิ ปฏิคฺคณฺหาตุ อมฺหากํ ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขาย ฯ

คำแปล

ข้าแต่พระภิกษุสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวายภัตตาหาร กับทั้งบริวารเหล่านี้ แก่พระภิกษุสงฆ์ ขอพระภิกษุสงฆ์ จงรับภัตตาหารกับทั้งบริวารเหล่านี้ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์และความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายสิ้นกาลนานเทอญ ฯ

๒. คำถวายสลากภัต

เอตานิ มยํ ภนฺเต ภตฺตานิ สปริวารานิ อสุกฏฺฐาเน ฐปิตานิ ภิกฺขุสงฺฆสฺส โอโณชยาม สาธุ โน ภนฺเต ภิกฺขุสงฺโฆ เอตานิ ภตฺตานิ สปริวารานิ ปฏิคฺคณฺหาตุ อมฺหากํ ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขาย ฯ

คำแปล

ข้าแต่พระภิกษุสงฆ์ผู้เจริญ ภัตตาหารกับทั้งบริวารทั้งหลาย ที่ตั้งไว้ ณ ที่โน้นนั้น ข้าพเจ้าทั้งหลายขอน้อมถวายแก่พระภิกษุสงฆ์ ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับซึ่งภัตตา-

หาร กับทั้งบริวารเหล่านั้น ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์และความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนานเทอญ ฯ

๓. ถวายข้าวสาร

อิมานิ มยํ ภนฺเต ตณฺฑุลานิ สปริวารานิ ภิกฺขุสงฺฆสฺส โอโณชยาม สาธุ โน ภนฺเต ภิกฺขุสงฺโฆ อิมานิ ตณฺฑุลานิ สปริวารานิ ปฏิคฺคณฺหาตุ อมหากํ ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขาย ฯ

คำแปล

ข้าแต่พระภิกษุสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวายข้าวสาร กับทั้งบริวารทั้งหลายเหล่านี้ แก่พระภิกษุสงฆ์ ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับข้าวสาร กับบริวารเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์และความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนานเทอญ ฯ

๔. คำถวายข้าวบูชาพระรัตนตรัย

อิมํ สูปพยญฺชนสมฺปนฺนํ โภชนํ อุทกํ วรํ พุทฺธาทิรตนตฺตยสฺส อภิปูชยามิ อยํ พุทฺธาทิรตนตฺตยสฺส ปูชา มมญฺจ มาตาปิตุอาทีนญฺจ ญาตกานํ ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขาย สํวตฺตตุ ฯ

คำแปล

ข้าพเจ้าขอถวายบูชาโภชนะอันสมบูรณ์ด้วยแกงและกับ ทั้งน้ำอันสะอาดอย่างยิ่งนี้ แด่พระรัตนตรัย มีพระพุทธเจ้าเป็นต้น ขอการบูชาพระตรัยมีพระพุทธรัตนะเป็นต้นนี้ จงเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขแก่ข้าพเจ้า และญาติทั้งหลายมีมารดาบิดาเป็นต้น ของข้าพเจ้าตลอดกาลนานเทอญ ฯ

๕. คำถวายทานสามัญ

อิทํ เม ทานํ มาตาปิตุอาทีนํ ญาตกานํ สํวตฺตตุ มยฺหํ มาตาปิตาทโย ญาตกา อิมสฺส ทานสฺส ปตฺตึ ลภนฺตุ มม เจตสา ฯ

คำแปล

ทานของข้าพเจ้านี้ จงเป็นไปเพื่อญาติทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นของ

ข้าพเจ้า ขอบรรดาญาติทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้น จงได้รับส่วนของทานนี้ ตามความประสงค์ของข้าพเจ้านั้นเทอญ ฯ

(หมายเหตุ) คำถวายทานสามัญนี้ ใช้จบเครื่องไทยทานที่จะทำบุญได้ทุกประเภท เช่น จบข้าวที่จะตักบาตรพระเป็นต้น ฯ

๖. คำถวายไตรจีวรอุทิศให้ผู้ตาย

อิมานิ มยํ ภนฺเต ติจีวรานิ อยฺยสฺส เทม สาธุ โน ภนฺเต อยํ ติจีวรปูชาวิปาโก อมฺหากํ มาตาปิอาทีนํ ญาตีนํ กาลกตานํ สํวตฺตตุ อมฺหากํ มาตาปิตุอาทโย ทานปตฺตึ ลภนฺตุ อมฺหากํ เจตสา ฯ

คำแปล

ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้าผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอถวายไตรจีวรนี้แก่พระผู้เป็นเจ้า ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้าผู้เจริญ ขอผลวิบากของการบูชาด้วยไตรจีวรนี้ จงเป็นไปเพื่อญาติทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้น ของข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอญาติมีมารดาบิดาเป็นต้น ของข้าพเจ้าทั้งหลาย จงได้รับส่วนบุญอันสำเร็จแต่ทานมัยนี้ ตามความประสงค์ของข้าพเจ้าทั้งหลายเทอญ ฯ

๗. คำถวายผ้าอาบน้ำฝน

อิมานิ มยํ ภนฺเต วสฺสิกสาฏิกานิ ภิกฺขุสงฺฆสฺส โอโณชยาม สาธุ โน ภนฺเต ภิกฺขุสงฺโฆ อิมานิ วสฺสิกสาฏิกานิ ปฏิคฺคณฺหาตุ อมฺหากํ ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขาย

คำแปล

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวายผ้าอาบน้ำฝนเหล่านี้ แก่พระภิกษุสงฆ์ ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับผ้าอาบน้ำฝนทั้งหลายเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์ และความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนานเทอญ ฯ

๘. คำถวายผ้าจำนำพรรษา

อิมานิ มยํ ภนฺเต วสฺสาวาสิกจีวรานิ สงฺฆสฺส โอโณชยาม สาธุ โน

ภนฺเต สงฺโฆ อิมานิ วสฺสาวา สิกจีวรานิ ปฏิคฺคณฺหาตุ อมฺหากํ ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขาย ฯ

คำแปล

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวายผ้าจำนำพรรษาทั้งหลายเหล่านี้ แด่พระสงฆ์ ขอพระสงฆ์จงรับผ้าจำนำพรรษาเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์และความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนานเทอญ ฯ

๙. คำถวายผ้าอัจเจกจีวร

อิมานิ มยํ ภนฺเต อจฺเจกจีวรานิ สงฺฆสฺส โอโณชยาม สาธุ โน ภนฺเต สงฺโฆ อิมานิ อจฺเจกจีวรานิ ปฏิคฺคณฺหาตุ อมฺหากํ ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขาย ฯ

คำแปล

ข้าแต่พระภิกษุสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลายขอน้อมถวายผ้าอัจเจกจีวรทั้งหลายเหล่านี้แก่พระสงฆ์ ขอพระสงฆ์จงรับผ้าอัจเจกจีวรทั้งหลายเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนานเทอญ ฯ

๑๐. คำถวายผ้ากฐินอย่างธรรมยุติกนิกาย

อิมํ ภนฺเต สปริวารํ กฐินจีวรทุสฺสํ สงฺฆสฺส โอโณชยาม สาธุ โน ภนฺเต สงฺโฆ อิมํ สปริวารํ กฐินทุสฺสํ ปฏิคฺคเหตฺวา จ อิมินา ทุสฺเสน กฐินํ อตฺถรตุ อมฺหากํ ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขาย ฯ

คำแปล

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลายขอน้อมถวายผ้ากฐินจีวร กับทั้ง-บริวารเหล่านี้ แก่พระสงฆ์ ขอพระสงฆ์จงรับผ้ากฐินกับทั้งบริวารนี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย รับแล้วจงกรานกฐินด้วยผ้านี้ เพื่อประโยชน์และความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาล-นานเทอญ ฯ

๑๑. คำถวายผ้ากฐินอย่างมหานิกาย

อิมํ สปริวารํ กฐินจีวรทุสฺสํ สงฺฆสฺส โอโณชยาม ฯ

ว่า ๓ หน ฯ

คำแปล

ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวายผ้ากฐินจีวรกับทั้งบริวารนี้แก่พระสงฆ์ ฯ

๑๒. คำถวายผ้าป่า

เอตานิ มยํ ภนฺเต จีวรานิ ภิกฺขุสงฺฆสฺส โอโณชยาม สาธุ โน ภนฺเต ภิกฺขุสงฺโฆ เอตานิ จีวรานิ ปฏิคฺคณฺหาตุ อมฺหากํ ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขาย ฯ

คำแปล

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวายจีวรทั้งหลายเหล่านี้แก่พระสงฆ์ ขอพระสงฆ์จงรับจีวรทั้งหลายเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์และความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนานเทอญ ฯ

๑๓. คำถวายเสนาสนะกุฎีวิหาร

อิมานิ มยํ ภนฺเต เสนาสนานิ อาคตานาคตสฺส จาตุทฺทิสสฺส สงฺฆสฺส โอโณชยาม สาธุ โน ภนฺเต สงฺโฆ อิมานิ เสนาสนานิ ปฏิคฺคณฺหาตุ อมฺหากํ ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขาย ฯ

คำแปล

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลายขอน้อมถวายเสนาสนะเหล่านี้ แก่พระสงฆ์อันมาแต่ทิศทั้ง ๔ ที่มาแล้วก็ดี ที่ยังไม่มาก็ดี ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับซึ่งเสนาสนะเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนานเทอญ ฯ

๑๔. คำถวายศาลาโรงธรรม

มยํ ภนฺเต อิมํ สาลํ ธมฺมสภาย อุทฺทิสฺส สงฺฆสฺส โอโณชยาม สาธุ โน ภนฺเต สงฺโฆ อิมํ ธมฺมสภาสาลํ ปฏิคฺคณฺหาตุ อมฺหากํ ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขาย ฯ

คำแปล

ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้าผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวายศาลานี้แก่พระสงฆ์ อุทิศเพื่อเป็นธรรมสภา ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้าผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับธรรมสภาศาลานี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนานเทอญ ฯ

๑๕. คำถวายเว็จกุฎี

มยํ ภนฺเต อิมํ เวจฺจกุฏึ อาคตานาคตสฺส จาตุทฺทิสสฺส สงฺฆสฺส โอโณชยาม สาธุ โน ภนฺเต สงฺโฆ อิมํ เวจฺจกุฏึ ปฏิคฺคณฺหาตุ อมฺหากํ ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขาย ฯ

คำแปล

ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้าผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวายเว็จกุฎีนี้ แก่พระสงฆ์อันมาแต่ทิศทั้ง ๔ ที่มาอยู่แล้วก็ดี ที่ยังไม่มาก็ดี ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้าผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับเว็จกุฎีของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์และความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนานเทอญ ฯ

๑๖. คำถวายสะพาน

มยํ ภนฺเต อิมํ เสตุํ มหาชนานํ สาธารณตฺถาย นิยฺยาเทม สาธุ โน ภนฺเต สงฺโฆ อิมสฺมึ เสตุมฺหิ นิยฺยาทิเต สกฺขิโก โหตุ อิทํ เสตุทานํ อมฺหากํ ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขาย สํวตฺตตุ ฯ

คำแปล

ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้าผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลายขอมอบถวายซึ่งสะพานนี้ เพื่อประโยชน์แก่มหาชนทั้งหลาย ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้าผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงเป็นสักขีพยานแก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย ในสะพานที่ข้าพเจ้าทั้งหลายนั้นได้มอบให้แล้วนี้ ขอสะพานนี้ จงเป็นไปเพื่อประโยชน์และความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนานเทอญ ฯ

๑๗. คำถวาย น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย

สรโท นามายํ ภนฺเต กาโล สมฺปตฺโต ยตฺถ ตถาคโต อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ สารทิกาพาเธน อาพาธิกานํ ภิกฺขูนํ ปญฺจ เภสชฺชานิ อนุญฺญาสิ สปฺปึ นวนีตํ เตลํ มธุ ผาณิตํ มยนฺทานิ ตกฺกาลสทิสํ สมฺปตฺตา ตสฺส ภควโต ปญฺญตฺตานุคํ ทานํ ทาตุกามา เตสุ ปริยาปนฺนํ มธุํ จ เตลํ จ ผาณิตํ จ ภิกฺขูนญฺเจว สามเณรานญฺจ โอโณเชยาม สาธุ โน ภนฺเต อยฺยา ยถาวิภตฺตํ มธุทานํ จ เตลํ จ ผาณิตํ จ ปฏิคฺคณฺหาตุ อมฺหากํ ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขาย ฯ

คำแปล

ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้าผู้เจริญ บัดนี้สรทะกาลมาถึงแล้วในกาลใดเล่า พระตถาคตสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้ทรงอนุญาตเภสัช ๕ อย่าง คือ เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย แก่ภิกษุทั้งหลาย ผู้ป่วยไข้ด้วยโรคอันเกิดในสรทะกาล บัดนี้ข้าพเจ้าทั้งหลายมาถึงกาลเช่นนั้นแล้ว ปรารถนาจะถวายทานตามพระพุทธบัญญัติของพระผู้มีพระภาคเจ้านั้น จึงถวายน้ำผึ้งเป็นเภสัชอย่างหนึ่ง กับน้ำมัน น้ำอ้อย นับเข้าในเภสัช ๕ อย่างนั้น แก่ภิกษุและสามเณรทั้งหลาย ขอพระผู้เป็นเจ้าทั้งหลายจงรับมธุทาน เตลทาน ผาณิตทาน ของข้าพเจ้าทั้งหลาย ตามที่ได้แจกไปนั้น ๆ เพื่อประโยชน์และความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายสิ้นกาลนานเทอญ ฯ

๑๘. คำถวายธูปเทียนดอกไม้

อิมานิ มยํ ภนฺเต ธูปทีปปุปฺผวรานิ รตนตฺตยสฺเสว อภิปูเชม อมฺหากํ รตฺตนตฺตยสฺส ปูชา ทีฆรตฺตํ หิตสุขาวหา โหตุ อาสวกฺขยปฺปตฺติยา ฯ

คำแปล

ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้าผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอบูชาธูปเทียนและดอกไม้ทั้งหลายอันประเสริฐเหล่านี้แก่พระรัตนตรัย กิริยาที่บูชาแก่พระรัตนตรัยนี้ ซึ่งเป็นผลนำมาซึ่งประโยชน์และความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนานเทอญ ฯ

๑๙. คำถวายกระทงลอยประทีป

มยํ อิมินา ปทีเปน อสุกาย นมฺมทาย นทิยา ปุลิเน ฐิตํ มุนิโน ปาทวลญฺชํ อภิปูเชม ปทีเปน มุนิโน ปาทวลญฺชสฺส ปูชา อมฺหากํ ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขาย สํวตฺตตุฯ

คำแปล

ข้าพเจ้าทั้งหลายขอบูชาซึ่งรอยพระพุทธบาท ที่ตั้งอยู่เหนือกองทราย ในแม่น้ำชื่อว่านัมมทานทีโน้น ด้วยประทีปนี้ ขอการบูชารอยพระพุทธบาทด้วยประทีปนี้ จงเป็นไปเพื่อประโยชน์และความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนานเทอญ ฯ

๒๐. คำถวายธง

มยํ อิมินา ธชปฏาเกน รตนตฺตยํ อภิปูเชม อยํ ธชปฏาเกน รตนตฺตยปูชา อมฺหากํ ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขาย สํวตฺตตุ ฯ

คำแปล

ข้าพเจ้าทั้งหลายขอถวายบูชา ซึ่งพระรัตนตรัย ด้วยธงแผ่นผ้านี้ ขอการบูชาพระรัตนตรัย ด้วยธงแผ่นผ้านี้ จงเป็นไปเพื่อประโยชน์และความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายสิ้นกาลนานเทอญ ฯ

๒๑. คำถวายปราสาทผึ้ง

มยํ ภนฺเต อิมํ สปริวารํ มธุปุปฺผปาสาทํ อิมสฺมึ วิหาเร สงฺฆสฺส โอโณชยาม สาธุ โน ภนฺเต สงฺโฆ อิมํ สปริวารํ มธุปุปฺผปาสาทํ ปฏิคฺคณฺหาตุ อมฺหากํ ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขาย ฯ

คำแปล

ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้าผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวายปราสาทผึ้งนี้ พร้อมทั้งบริวาร แก่พระสงฆ์ในวิหารนี้ ขอพระสงฆ์จงรับปราสาทผึ้งนี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลายพร้อมทั้งบริวาร เพื่อประโยชน์และความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนานเทอญ ฯ

รดน้ำศพ

เวลารดน้ำศพตายใหม่ ๆ โบราณว่าดังนี้ กายกมฺมํ วจีกมฺมํ มโนกมฺมํ อโหสิกมฺมํ สพฺพปาปํ วินสฺสตุ ฯ

เผาศพ

เวลาจุดไฟศพหรือเผาศพ โบราณว่าดังนี้ อสุจิ อสุภํ กมฺมฏฺฐานํ ภาเวติ หรือจะว่า จุติ จุตํ อรหํ จุติ ดังนี้ก็ได้

คำบูชาเครื่องสังเวยและบูชาพระภูมิเจ้าที่

เพื่อส่งเสริมให้เป็นสุขและทำมาค้าขึ้น คำถวายเครื่องสังเวยพระภูมิ ว่าดังนี้ อิมํ สูปพยญฺชนสมฺปนฺนํ โภชนานํ สอุทกํ วรํ ชยมงฺคลํ ภุมฺมเทวสฺส เทมิ ฯ

คำขอพระภูมิ สิโรเม ขอเดชะพระภูมิเทพารักษ์ที่รับพระพรจากพระเจ้ากรุงพาลีมา ให้วัฒนาถาวรมีแต่จำเริญสุขแก่... (แก่เรา แก่ข้าพเจ้า หรือแก่ใคร ก็ออกชื่อผู้นั้น) ให้มั่งคั่งมีเงิน ทอง ทรัพย์พัสดุเนื่องนองพร้อมทั้งวัตถาลังการเสื้อผ้า และสรรพสิ่งอุปโภคบริโภค จงจำเริญวัฒนาในที่นี้ อายุยืนยาวแก่เฒ่าพร้อมทั้งพงศ์เผ่าบริวารบุตร หลานเหลน ฤาให้บรรลือสาธุชนแซ่ซร้องสรรเสริญ โสตฺถิ ชยสิทฺธิ ภวนฺตุ เม

คำลาเครื่องสังเวยพระภูมิ

เมื่อได้สังเวยพระภูมิเจ้าที่ได้เวลาพอสมควร กะเวลาธูปหมด ๓ ดอก แล้วพึงลาเครื่องสังเวยออกเสีย ด้วยคำว่า เสสํ มงฺคลา ยาจามิ

คำบูชาพวงมาลัยหรือดอกไม้ธูปเทียนพระภูมิว่าดังนี้

ภุมฺมสฺมึ ภนฺเต สนฺติ ภุมฺมา มหิทฺธิกา เต ปิ อุมฺเห อนุรกฺขนฺตุ อาโรคเยน สุเขน จ.

คัดจากคาถาของพระอาจารย์กลิ่น

๑. เครื่องสักการะบวงสรวงบูชาเทวดาในพิธีตั้งศาลพระภูมิเจ้าที่ หัวหมู ๑ หัว น้ำจิ้มพร้อม บายศรีปากชาม ๑ ที่ ปลาแป๊ะซะ ๑ ตัว น้ำจิ้มพร้อม เป็ด ๑ ตัว ไก่ ๑ ตัว ขนมต้มแดง ขนมต้มขาว สิ่งละ ๑ จาน กล้วยน้ำไทย ๑ หวี มะพร้าวอ่อน ๑ ผล ลูกไม้ ๕ อย่าง ๑ พาน เผือกต้ม มันต้ม และอ้อยรวมกัน ๑ จาน ขนมจันอับ ๑ จาน เทียนหนัก ๑ บาท ๕ เล่ม ธูป ๑ ซอง ทองคำเปลว ๕ แผ่น สำหรับปิดเทวรูปและศาล กระแจะน้ำหอม ๑ ที่ สำหรับเจิม ฯ

๒. เครื่องใช้ในพิธีตั้งศาลพระภูมิเจ้าที่ และเอาไว้บนศาล

ศาล ๑ หลัง เทวรูป ๑ องค์ ตุ๊กตาผู้ชาย ๒ ตัว ช้าง ๑ ตัว ม้า ๑ ตัว ดอกไม้ ๗ สี ๑ พาน แจกัน ๑ คู่ กระถางธูป ๑ ที่ ผ้าแพรสีชมพู ๑ หลา เพื่อทำเป็นม่านไขติดกับเสาหน้าศาล

๓. เครื่องใช้สำหรับผู้เชิญเทวดา

ผ้าขาวนุ่ง ๑ ผืน ห่ม ๑ ผืน ขันอลูมิเนียม ๑ ขัน ผ้าเช็ดหน้าเล็ก ๆ ๑ ผืน ใส่ในขันเงิน เงิน – – – บาท สำหรับคำนับครูของผู้เชิญเทวดา และให้หาขันไว้สำหรับทำน้ำมนต์อีก ๑ ขัน ฯ

คำถวายดอกไม้ธูปเทียนพระภูมิเจ้าที่

อากาสฏฺฐา จ ภุมฺมฏฺฐา อารกฺขกา เทวา มหิทฺธิกา เตปิ อมฺเห อนุรกฺขนฺตุ อาโรคเยน สุเขน ลาเภน จ อิมํ อมฺหากํ อคฺคิสกฺการปุปฺผํ ชยฺยมงฺคลํ ภุมฺมฏฺฐสฺส เทม สพฺพโทสํ ขมตุ เม ฯ

๕. คาถาถวายเครื่องสักการะกระยาบวดพระภูมิเจ้าที่

ภุมฺมสฺมึ ทิสาภาเค สนฺติ เทวา มหิทฺธิกา เตปิ อมฺเห อนุรกฺขนฺตุ อาโรคเยน สุเขน ลาเภน จ อิมํ อมฺหากํ สูปพฺยญฺชนสมฺปนฺนํ โภชนานํ สาลีนํ อุทกํ วรํ ปริภุญฺชตุ ปริภุญฺชิตฺวา จ ชยฺยมงฺคลเทวา สพฺพโทสํ ขมนฺตุ เม

คำบูชาข้าวพระ

อิมัง สูปะพะยัญชะนะสัมปันนัง สาลีนัง โภชะนัง สุทะกัง วะรัง พุทธัสสะ ปูเชมิ ฯ

คำลาข้าวพระ

เสสัง มังคะลัง ยาจามิ ฯ

คำกรวดน้ำแบบต่าง ๆ

๑. คำกรวดน้ำ (ของเก่า)

อิมินา ปุญญะกัมเมนะ อุปัชฌายา คุณุตตะรา, อาจะริยูปะการา จะ, มาตา ปิตา จะ ญาตะกา, (ปิยา มะมัง) สุริโย จันทิมา ราชา, คุณะวันตา นะราปิ จะ, พรหมะมารา จะ อินทา จะ โลกะปาละ จะ เทวะตา ยะโม มิตตา มะนุสสา จะ, มัชฌัตตา เวริกาปิ จะ, สัพเพ สัตตา สุขี โหนตุ ปุญญานิ ปะกะตานิ เม, สุขัง จะ ติวิธัง เทนตุ, ขิปปัง ปาเปถะ โวมะตัง, ฯ อิมินา ปุญญะกัมเมนะ, อิมินา อุททิเสนะ จะ. ขิปปาหัง สุละเภ เจวะ, ตัณหุปาทานะเฉทะนัง, เย สันตาเน หินา ธัมมา, ยาวะ นิพพานะโต มะมัง, นัสสันตุ สัพพะทาเยวะ, ยัตถะ ชาโต ภะเว ภะเว, อุชุจิตตัง สะติปัญญา, สัลเลโข วิริยัมหินา, มารา ละภันตุ โนกาสัง, กาตุญจะ วิริยัมหิ เม, พุทโธ ทีปะวะโร นาโถ ธัมโมนาโถ วะรุตตะโม, นาโถ ปัจเจกะพุทโธ จะ, สังโฆ นาโถตตะโร มะมัง, เตโสตตะมานุภาเวนะ มาโรกาสัง ละภันตุ มา ฯ

๒. ปัตติทานะคาถา

ยา เทวะตา สันติ วิหาระวาสินี, ถูเป ฆะเร โพธิฆะเร ตะหิง ตะหิง, ตา ธัม

มะหาเนนะ ภะวันตุ ปูชิตา, โสตถิง กะโรนเตธะ วิหาระมัณฑะเล, เถรา จะ มัชฌิมา นะวะกา จะ ภิกขะโว, สารามิกา ทานะปะตี อุปาสะกา, คามา จะ เทสา นิคะมา จะ อิสสะรา, สัปปาณะภูตา สุขิตา ภะวันตุเต, ชะลาพุชา เยปี จะ อัณฑะสัมภะวา, สังเสทะชาตา อะถะโวปะปาติกา, นิยยานิกัง ธัมมะวะรัง ปะฏิจจะ เต สัพเพปิ ทุกขัสสะ กะโรนตุ สังขะยัง, ฐาตุ จิรัง สะตัง ธัมโม, ธัมมัทธะรา จะ ปุกคะลา, สังโฆ โหตุ สะมัคโควะ, อัตถายะ จะ หิตายะ จะ อัมเห รักขะตุ สัทธัมโม, สัพเพปิ ธัมมะจาริโน วุฑฒิง สัมปาปุเณยยามะ, ธัมเมอะริยัปปะเวทิเต ฯ

๓. คำกรวดน้ำแบบพระเจ้าพิมพิสาร

อิทัง เม ญาตีนัง โหตุ, สุขิตา โหนตุ ญาตะโย ฯ แปลว่า ขอบุญกุศลนี้จงสำเร็จแก่ญาติทั้งหลายของข้าพเจ้า, ขอญาติทั้งหลาย จงเป็นผู้ถึงซึ่งความสุขเถิด ฯ

□ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □

รูปัง ชีระติ มัจจานัง นามะโคตตัง นะ ชีระติ

ร่างกายวายชีพแล้ว เสื่อมสลาย
ย่อยแยกแตกกระจาย ขาดหวิ้น
นามโคตรโชติช่วงฉาย ดีชั่ว
ไป่เสื่อมไปสุดสิ้น อยู่ซ้องศักดิ์ศรี

ท. ปทุมานนท์

ชาวพุทธควรเชื่ออย่างไร

โดย

พระปัญญานันทมุนี

(ปัญญานันทภิกขุ)

โดยความเอื้อเฟื้อจากองค์การฟื้นฟูพุทธศาสนา

ชาวพุทธควรจะเชื่ออย่างไร

ปาฐกถาแสดง ณ โรงพยาบาลสงฆ์ กรุงเทพ ฯ

วันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๒

ท่านพุทธบริษัททั้งหลาย

วันนี้ ข้าพเจ้าได้มาปรากฏตัวแก่ท่านทั้งหลาย ก็เพราะข้าพเจ้าเดินทางไปภาคใต้ จังหวัดปัตตานี เพื่อแสดงปาฐกถารวบรวมทุนสร้างตึกภิกษุอาพาธที่จังหวัดนั้น เมื่อเดินทางกลับมาก็พบกับคุณปุ่น คุณปุ่นบอกว่าท่านลงมานี่ก็ดีแล้ว มีโอกาสว่างช่วยแสดงปาฐกถาสักหน่อย ข้าพเจ้าบอกว่าไม่ขัดข้อง เพราะการแสดงปาฐกถานั้น เป็นงานเป็นชีวิตของข้าพเจ้า ไปที่ไหนถ้าเสียงไม่แห้งแล้วก็ยินดีที่จะพูดสู่กันฟังเสมอ และในการมาพูดที่หอประชุมโรงพยาบาลสงฆ์วันนี้ รู้สึกว่าท่านทั้งหลายได้มาประชุมกันอย่างคับคั่งเต็มสถานที่ ทำให้ข้าพเจ้ารู้สึกมีความปลื้มใจในความเป็นผู้ใคร่ต่อธรรมะของพี่น้องทั้งหลายอย่างเหลือเกิน

เรื่องที่จะนำมาพูดกันในวันนี้นั้น ความจริงข้าพเจ้าปาฐกถาที่ไหนก็ไม่อยากจะตั้งชื่อ เพราะว่าชื่อเรื่องนั้นไม่สำคัญ พูดเรื่องเกี่ยวกับหลักธรรมให้ฟังแล้วก็เป็นใช้ได้ แต่ว่าคุณปุ่นผู้ตั้งองค์การฟื้นฟูพระพุทธศาสนา เคี่ยวเข็ญจะเอาชื่อเรื่องให้ได้ ข้าพเจ้าเลยบอกว่าจะพูดเรื่อง "ชาวพุทธควรจะเชื่ออย่างไร" แต่ก่อนที่จะพูด อยากจะเล่าอะไร ๆ ให้ฟังนิดหน่อย

(ตะบองเพชร)

คือเมื่อเดือนก่อน ข้าพเจ้าเดินทางไปจังหวัดสุราษฎร์ แสดงปาฐกถาในงานศพของท่านพระครูผู้มีอายุสูงผู้หนึ่ง เสร็จจากนั้นแล้ว ก็เดินทางไปอำเภอทุ่งสง เพื่อไปร่วมงานผูกพัทธสีมาซึ่งเป็นงานใหญ่เกือบทุกแห่ง ประชาชนได้มาในงานเป็นจำนวนมาก ในวัดที่ข้าพเจ้าไปนี้ก็เช่นเดียวกัน มีคนมาประชุมกันในงานอย่างล้นหลาม เขาให้ข้าพเจ้าแสดง

ปาฐกถาในเวลากลางคืน ข้าพเจ้าก็พูดให้เขาฟังตามสมควรแก่เวลา ในคืนที่จะถึงวันผูกพัทธสีมา

ในคืนนั้น ข้าพเจ้าเข้าไปดูในโบสถ์ซึ่งสร้างใหม่ เพื่อดูว่าเขาเตรียมอะไรกันบ้าง เมื่อเข้าไปก็เห็นวัตถุชนิดหนึ่ง คือใบตาล ใบตาลโตนดนี่เอง เขาเอามารวมกันไว้เป็นมัดใหญ่ แล้วที่ใบตาลนั้นมีอักษรเขียนเป็นภาษาขอม (อักษรเขมร) ข้าพเจ้าชักมาใบหนึ่ง แล้วก็อ่านใจความที่เขาเขียน ถ้าแปลเป็นไทยก็ว่า "เทวดาก็ดี ยักษ์ก็ดี ปีศาจก็ดี ถ้าได้มาเห็นใบตาลนี้แล้ว ขอให้หนีไปเสีย" ข้าพเจ้าเลยถามว่านี่มันอะไรกัน พระที่อยู่ในโบสถ์ก็บอกว่า นี่เขาเรียกว่า ตะบองเพชร "ตะบองเพชรอะไร? มันใบตาลแท้ ๆ" เขาบอกว่า "นั่นแหละสมมติชื่อว่าเป็นตะบองเพชร" "เอามาใช้ทำอะไร?" "เอามาไว้แจกชาวบ้านในวันที่ผูกพัทธสีมา คือวันที่หินอันเป็นเครื่องหมายพัทธสีมาได้ลงหลุมแล้ว ก็เอาใบตะบองเพชรนี้แจกชาวบ้านกัน" ข้าพเจ้าถามว่า "ชาวบ้านเอาไปทำอะไร?" – "เอาไปปักไว้ในนาแล้วหนูไม่กินข้าว ถ้าเอาไปปักไว้ที่บ้านแล้วก็ไม่มีภยันตรายเกิดขึ้น" ข้าพเจ้าถามว่า "มันจริงอย่างเขาว่าหรือ?" พวกพระที่นั่งอยู่ในโบสถ์ก็ว่า "เขาทำกันมาแต่โบราณนานมาแล้ว มีเฉพาะที่เมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดอื่นในภาคใต้ไม่มี" "ทำไมจึงมีเฉพาะที่เมืองนี้?" – "เพราะว่าเมืองนครนี้เขาเคยมีการกระทำพิธีตรุษสารท ในเวลาจะสิ้นปี ทำพิธีสวดมนต์ใหญ่ในวิหารหลวงบริเวณพระบรมธาตุ และมีการแจกใบตาลที่เรียกว่าตะบองเพชรให้แก่คนทุกคน เพื่อเอาไปป้องกันเสนียดจัญไร" ข้าพเจ้านึกในใจว่า "เออ ควรจะเลิกกันเสียทีเถอะเจ้าใบตาลน้อยนี่น่ะ" จึงพูดกับพระว่า "พรุ่งนี้จะไม่ให้แจก" พระบอกว่า "เอ้า ถ้าไม่ให้แจกมันต้องพูดกับท่านประธาน" ถามว่าใครมาเป็นประธานพรุ่งนี้ พระบอกว่า "ท่านเจ้าคุณธรรมนาถจะมาเป็นประธาน" "เอ้า! ไม่เป็นไรผมพูดเอง" พอท่านเจ้าคุณมาถึงข้าพเจ้าเข้าไปกราบท่าน แล้วก็พูดเรื่องอื่นกันก่อน หลังที่สุดก็วกมาพูดเรื่องนี้ว่า "อ้ายใบตะบองเพชรนี่ถ้าไม่แจกจะได้ไหมครับ?" "อือ มันของเก่า เขาทำกันมานานแล้ว เวลาผูกพัทธสีมาทีไรแล้วเสื้อขาดทุกที" ถามว่าทำไมขาด "แย่งกันเพราะใบตาลมันน้อย คนมันตั้งหลายพัน มีใบตาลสักสองสามร้อยใบแจกไม่ทั่ว คราวนี้คนก็คงแย่งกันอีก พระก็ต้องหลบขึ้นหลบคนให้ยุ่ง จีวรพระก็พลอยขาดไปด้วยเหมือนกัน" ข้าพเจ้าบอกว่า "เอาเถอะ ใต้เท้าไม่ต้องเป็นทุกข์ พรุ่งนี้ผมจะจัดการเอง ไม่ต้องแจก" ท่านว่า

"เออ ลองดูก็ได้ แต่ว่าเขาทำกันมานานแล้วนะ ทำอะไรไปขัดคอคนมันชักจะลำบาก" ข้าพเจ้าบอกว่า "เรื่องนั้นผมรับรอง ผมจะจัดการให้เรียบร้อย" พอวันรุ่งขึ้นฉันเพลเสร็จแล้ว ก็มีการแสดงปาฐกถา เขาให้ข้าพเจ้าแสดงอีกครั้งหนึ่ง

ในการแสดงปาฐกถาตอนนี้ ข้าพเจ้าพูดให้เขาเข้าใจว่างานผูกพัทธสีมานั้นเป็นมาอย่างไร คนที่มาในงานผูกพัทธสีมาที่เรียกว่าจะได้บุญได้กุศลนั้น อยู่ที่ตรงไหน พูดกันยาวความทีเดียวให้คนฟังเข้าใจเรื่อง เมื่อเข้าใจเรื่องเสร็จแล้ว ก็นัดหมายว่า ในการผูกพัทธสีมานั้นควรจะทำอย่างไร ไม่ใช่ว่าพอลูกนิมิตรลงหลุมแล้ว ต่างคนต่างแย่งกันไปเอาดินกลบลงในหลุมจนกระทั่งว่าขี้ฝุ่นกลบวัดไปเลย แล้วบางทีโดนกันหัวร้างข้างแตก ทำกันมาอย่างนั้นหลายสิบปีแล้ว ยังไม่มีใครแก้ ข้าพเจ้าพูดให้ฟังหมด แล้วก็มีอะไรเป็นโทษก็บอกกันไป ผลที่สุดก็วกลงมาหาเจ้าตะบองเพชรบอกว่า "วันนี้น่ะ พี่น้องมาผูกพัทธสีมาครั้งนี้ไม่มีตะบองเพชรแจกเพราะว่าตะบองเพชรที่เอามาไว้ในโบสถ์นั้น ท่านปัญญานันทะเอาไปเผาเสียแล้วเมื่อตอนเช้า ทำไมจึงได้เอาไปเผาเสีย เพราะว่าของเหล่านี้ทำให้พี่น้องหลงงมงายเข้าใจผิดว่าจะช่วยตัวได้ ใบตาลน้อย ๆ มันจะช่วยอะไรเรา ถ้าเราเอาใบตาลไปผูกไว้กับคอกควายพวกโจรก็ยังลักควายอยู่นั่นเอง" พูดให้เขาเข้าใจเรื่อง พูดเสร็จแล้วก็บอกว่าไม่มีแจก นัดหมายกันเสร็จ พอถึงเวลาผูกพัทธสีมาคนนั่งเรียบร้อยหมดทั้งวัด ไม่มีการเกะกะ ไม่ลุกขึ้นไปไหน พอลูกนิมิตรลงหลุมก็บอกให้สาธุพร้อมกัน เขาก็สาธุ เมื่อลูกนิมิตรลงหลุมแล้วเขาก็ไม่แทรก ไม่เบียดกัน ปีก่อนฝั่งที่วัดชัยชุมพล ที่ทุ่งสง เจ้าคุณพระเถระผู้ใหญ่ไปหลายองค์ คนแย่งกันถอดรั้วกันไก่รอบโบสถ์หมดเลย เขานึกว่ารั้วไก่นั้นศักดิ์สิทธิ์ ปีนี้ไม่ต้องแย่งกัน เพราะพูดให้เขาเข้าใจเรื่อง คนก็ทำกันอย่างถูกต้องเรียบร้อย พอทำเสร็จแล้วใครๆก็บอกว่า "เออทำอย่างนี้ดีไม่ยุ่ง สบายใจดี ปีหน้าถ้าหากฝังลูกนิมิตรวัดไหน ขอนิมนต์ท่านมาพูดอีกเถอะทำเสียสักสองสามวัดมันคงจะเรียบร้อยกันไป" เรื่องมันเป็นอย่างนี้

ที่นำมาเล่าให้ท่านฟังนี้ ไม่ใช่เรื่องอะไร ไม่ใช่จะอวดว่า ท่านปัญญานันทะนี่ไปทำอะไรหามิได้ แต่เพื่อแสดงให้เห็นว่าสิ่งใดที่คนเคยกระทำกันมา ถ้าหากว่าเราเห็นว่าเป็นเรื่องไม่เป็นสาระ เป็นความหลงใหลเข้าใจผิด เป็นเรื่องที่ควรจะแก้ไขภายในวงการพระพุทธศาสนาแล้ว ขอให้พวกเรากล้าเถอะ ไม่มีความเสียหายดอก ข้าพเจ้าแก้ไปแล้ว

ไม่เห็นมีใครด่า ไม่เห็นใครว่าชาวบ้านทุกคนก็บอกว่า "เออ ดี ไม่ต้องยุ่งกัน" แล้วเขาก็เข้าใจเรื่อง ไม่ต้องยุ่งกับเจ้าใบตาลน้อย ๆ กันอีกต่อไป อย่างนี้นับว่าเป็นการกระทำที่ได้ประโยชน์อยู่ จึงเอามาเล่าให้พวกเราทั้งหลายฟังเพื่อเป็นตัวอย่าง สิ่งที่กระทำกันมาเสมอไปนั้น เราจะเชื่อว่าถูกว่าดีเสมอไปไม่ได้ แต่เราจะต้องเอาหลักความจริงเข้าจับ เอาเหตุผลเข้าจับว่าสิ่งนั้นมันเหมาะมันควร และเป็นประโยชน์แก่ชีวิตจิตใจของประชาชนหรือไม่ ถ้าเห็นไม่เป็นประโยชน์ เราก็จัดการแก้ไขต่อไป นี้เป็นเรื่องหนึ่ง เอามาเล่าให้ฟังพอเพลินๆ ใจกันก่อน

(หักคอพระ)

เมื่อเดือนก่อนโน้น ข้าพเจ้าเดินทางไปแสดงปาฐกถาที่เมืองสุโขทัยเป็นเวลา ๑๕ วัน เมืองสุโขทัยนี้ ใครๆก็อยากไปเพราะว่าเป็นเมืองเก่าแก่โบราณ เป็นนครหลวงของประเทศไทยที่เราควรจะภูมิใจ ว่าเมืองไทยเรานี้เคยรุ่งโรจน์มาในสมัยหนึ่ง ปู่ ย่า ตา ยายของเราเคยสร้างสิ่งที่ดีที่งาม และทำกิจซึ่งเป็นการก้าวหน้าแก่ชาติบ้านเมืองมามากในสมัยนั้น จึงอยากจะไปดู ข้าพเจ้าเองก็มีความภูมิใจในการที่จะได้ไปเหยียบพื้นแผ่นดินสุโขทัยของพ่อขุนรามคำแหง แต่ว่ามุ่งไปเทศน์สอนคนมากกว่า มีเวลาว่างเขาก็พาไปเที่ยวที่เมืองเก่า เมื่อได้ไปชมเมืองเก่า ท่านเจ้าคุณพุทธทาสไปด้วย ท่านไปในฐานะเป็นนักศึกษาโบราณคดี ท่านไปดูนานกว่าข้าพเจ้า ข้าพเจ้าดูไม่นานหรอก เพียงแต่ดู ๆ เท่านั้น เมื่อดูแล้วก็ทำให้เกิดความรู้สึกบางประการ ดีใจก็มีเกิดขึ้นในใจ เสียใจก็มีเกิดขึ้นในใจเหมือนกัน ที่ดีใจน่ะเพราะอะไร ดีใจเพราะว่าเราคนไทยชั้นนี้เป็นลูกหลานของคนสมัย ๗๐๐ ปีมาแล้ว คนไทยสมัย ๗๐๐ ปีมาแล้วนี้ ท่านรักความก้าวหน้า เป็นคนซื่อสัตย์สุจริตเสียสละประโยชน์สุขส่วนตัวเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ช่วยกันสร้างสรรสิ่งต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติให้เกิดขึ้น และมีส่วนเหลือปรากฏอยู่จนกระทั่งทุกวันนี้ ข้าพเจ้าเดินเหยียบพื้นแผ่นดินในบริเวณเมืองเก่าด้วยความภูมิใจ แต่ว่าพร้อมๆกับความภูมิใจนั้น ข้าพเจ้ารู้สึกสลดใจ รู้สึกสลดใจเพราะเห็นเจดีย์สถานต่างๆอันคนสมัยก่อนได้สร้างไว้นั้น อยู่ในสภาพที่ชำรุดทรุดโทรม อันความชำรุดทรุดโทรมขององค์พระเจดีย์นั้น ไม่ใช่ทรุดโทรมตามกาลเวลา แต่เป็นความชำรุดทรุดโทรมเพราะคนไปแงะ

ไปขุดไปค้นทำให้สิ่งเหล่านั้นผุพังเสียหายลงไป ทำให้เกิดความเศร้าใจ แล้วคิดต่อไปว่าใครหนอที่มาขอบขุดค้นในองค์พระเจดีย์เหล่านี้ เจดีย์บางองค์ วัดบางวัด ไปดูแล้วน่าภูมิใจ เช่นวัดพระเชตุพนอยู่นอกเมืองสุโขทัยไปหน่อย นอกกำแพงเมือง เป็นวัดที่สร้างใหญ่โตมาก วิหารวัดพระเชตุพนนี้ทำด้วยหินทั้งนั้น เพียงแต่ประตูเท่านั้นแหละ เราก็เห็นว่าหินที่เขายกมาทำประตูนั้นมันสูงใหญ่ ข้าพเจ้าไปยืนเคียงเข้า สูงกว่าศีรษะของข้าพเจ้าขึ้นไปอีกตั้งศอกกว่าๆแล้วความใหญ่ของหินนั้นก็กว่า ๑ วา ท่านเจ้าคุณพุทธทาสเคยไปเที่ยวนครวัดมาแล้ว ท่านบอกว่านครวัดก็สู้ตรงนี้ไม่ได้ เพราะตรงนี้ใหญ่ยิ่งกว่า ยืนดูแล้วก็นึกว่า แหม ! พ่อขุนรามกำแหง ปู่ย่าตาทวดของเราในสมัยก่อนนี้สำคัญ ไปยกหินมาจากภูเขา มาทำเป็นซุ้มประตูได้ เอามาทำเป็นฝาผนังได้ เจาะหินให้เป็นรูปอย่างนั้นอย่างนี้ก็ได้ แล้วในวิหารนั้นมีพระพุทธรูปปางลีลา ซึ่งเราเรียกว่าพระกำแพงเขย่ง แต่ความจริงเป็นพระพุทธรูปปางลีลา คือเดิมพระพุทธเจ้าเป็นนักเดิน เป็นผู้ลุกขึ้น ไม่ใช่เป็นผู้ที่ชอบนั่งชอบนอน พระองค์เดินตลอดเวลา เพื่อไปประกาศธรรมะสั่งสอนคนให้ได้เกิดความเข้าใจ คนในสมัยสุโขทัย เป็นนักเดิน นักก้าวหน้านักสร้าง ไม่ใช่นักทำลายอย่างที่เห็นๆกันอยู่ในสมัยนี้ เมื่อได้เห็นแล้วก็สบายใจ แต่พอไปเห็นพระพุทธรูปถูกเจาะพุงเสีย ถูกต่อยหัวเสียถูกเจาะขาเสีย จึงทำให้สลดใจ แล้วก็นึกว่าใครหนอมาเจาะสิ่งเหล่านี้ คนที่มาเจาะมาทำลายเจดีย์ มาทำลายพระพุทธรูปนั้นมันไม่ใช่ใคร ล้วนแต่เป็นคนไทยทั้งนั้น แล้วก็เรียกตัวเองว่าเป็นชาวพุทธ แต่ชาวพุทธทำไมไปเจาะไปขุดพระเจดีย์ คนเหล่านี้เขาเป็นนักแสวงหาพระ แต่ว่าเขาไม่ได้มีพระไว้ในใจ มัวแต่แสวงหาพระในด้านวัตถุ เจาะกันเป็นงานใหญ่แล้วก็ได้พระซึ่งเขาทำไว้ในสมัยนั้น เราเรียกกันว่าพระเครื่อง เพราะว่าเป็นพระองค์เล็ก ๆ ความจริงพระองค์เล็กที่อยู่ตามเจดีย์นั้นน่ะ เขาไม่ได้มุ่งจะทำให้เป็นเครื่องรางวิเศษศักดิ์สิทธิ์อะไร เขาทำขึ้นเพื่อสำหรับแจกแก่คนที่ไปมนัสการพระ ใครไปไหว้พระนั้น เขาก็แจกพระให้องค์หนึ่ง เพราะในสมัยนั้นไม่มีหนังสือแจก การเขียนหนังสือยากกว่าการพิมพ์พระเป็นไหนๆ เพราะว่าต้องเขียนลงในใบลาน กว่าจะทำได้แต่ละผูกนั้นมันลำบากเต็มที่ จะแจกหนังสือธรรมะไม่สะดวกภิกษุในสมัยนั้นจึงทำการแจกพระพุทธรูปโดยคิด ว่าด้วยการ ให้เขามีพระพุทธรูปนี่แหละจะเป็นทางหนึ่งให้เขาผูกใจไว้กับพระพุทธศาสนาจึงได้ทำ พระแจก กันเป็นการใหญ่เมื่อทำมากๆแจกไม่หมดจึงบรรจุในเจดีย์จนมาถึงพวกเราทั้งหลายในสมัยที่เล่นพระ

เครื่องกัน ถ้าหากว่าเป็นพระเก่ายุคสุโขทัยใครๆก็ต้องการ ความต้องการของพี่น้องที่อยาก จะได้พระพุทธรูปยุคสุโขทัยนี่แหละเป็นตัวปัจจัยตัวต้นเหตุที่จะทำให้มีคนไปขุดพระ เพราะขุดแล้วเอาไปขายได้ ขายราคาดีเสียด้วย ถ้าเห็นว่าเป็นสมัยสุโขทัยก็ราคาแพงเพราะฉะนั้นคนเหล่านั้นก็ลงทุนขุดเป็นการใหญ่ เพื่อเอามาขายในที่ต่างๆ ที่คนรับซื้อกัน ความจริงคนไปขุดพระก็เป็นโจร คนที่ซื้อพระก็เรียกว่าสมรู้ร่วมกับพวกโจร ข้าพเจ้าเคยไปเทศน์ในคุก ถามนักโทษบางคนว่าเขามาติดคุกเรื่องอะไร บอกว่ารับซื้อของโจร ของโจรคือของเขาลักพามาขายแล้วก็ซื้อไว้ เจ้าหน้าที่จับได้ก็ติดคุก การลักขุดพระตามพระเจดีย์ ย่อมผิดกฎหมาย เว้นไว้แต่กรมศิลปากรขุดตามระเบียบนั่นเขาทำไปตามเรื่องไม่ผิดกฎหมาย เพราะว่าถ้าไม่ขุด ขโมยเอาหมด เลยขุดมาขายเสียดีกว่า ถ้าหากเอกชนไปขุดมาขายโดยไม่ได้ทำให้ถูกต้อง เราไปซื้อเข้า เราก็สมรู้กับพวกนั้น พวกเราผู้ซื้อก็พลอยร่วมมือกับเขาด้วยเหมือนกัน แต่ว่าไม่มีโจทก์ไปฟ้องร้องเท่านั้นเอง คนซื้อพระทั้งหลายจึงไม่ติดคุกติดตะรางกัน ถ้าหากใครไปฟ้องร้องคดีนี้ขึ้น แหม! ติดกันเป็นแถวไปเลยทีเดียว พระสงฆ์องค์เจ้าเราก็อาจพลอยติดกับเขาไปด้วยนะ เพราะว่ารับซื้อกันไว้คนละหลาย ๆ องค์ เรื่องมันเป็นอย่างนี้ การขุดเจาะพระเจดีย์ก็มีสาเหตุมูลฐานอยู่ตรงนี้

เมื่อเจดีย์ทั้งหลายใหญ่ ๆ โต ๆ ถูกทำลายเพราะมีคนต้องการเอาพระไปขาย พวกเราทั้งหลายก็ช่วยกันซื้อ เป็นเหตุให้วัตถุต่างๆในทางศาสนาซึ่งมีราคา เพราะเป็นโบราณวัตถุควรแก่การศึกษาก็จะหมดไป คนในยุคหลัง ๆ ไม่มีโอกาศศึกษาความเป็นอยู่ของคนในยุคก่อน ไม่มีโอกาสรู้ถึงความก้าวหน้าความเจริญงอกงามในทางสร้างสมของคนที่เป็นบรรพบุรุษ เพราะว่าสิ่งของถูกทำลายเสียหมดแล้ว ข้าพเจ้ารู้สึกไม่สบายใจ ในสมัยนี้ก็ยังมีคนแอบขุดกันอยู่เรื่อยๆ เดี๋ยวนี้ที่จังหวัดอยุธยาน่ะ กรมศิลปากรขุดไปเจดีย์หนึ่งแล้ว ยังมีพวกแอบขุดอีกวัดหนึ่ง แล้วก็เอามาขายกันในกรุงเทพ ฯ พวกเราใครที่อยากจะมีก็ซื้อกันไปเรื่อยๆ เพราะนึกว่าเป็นของขลังศักดิ์สิทธิ์

คนที่ไปขุดพระนั้นเขาต้องการได้พระ แต่เขาไม่มีพระในใจเพราะถ้ามีพระในใจก็ต้องเคารพองค์พระเจดีย์ ต้องเคารพองค์พระพุทธรูป ต้องเคารพต่อเจดีย์สถานซึ่งคนสร้างอุทิศต่อองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ไม่กล้าลงมือขุดทีเดียว ต้องนั่งลงกราบ นั่งนึกถึงพระพุทธเจ้า บูชาความงามความดีของพระพุทธเจ้า แต่ว่าคนเหล่านั้นมีแต่พระข้างนอก

ไม่ได้มีพระข้างใน จึงได้ไปเที่ยวเจาะขุดทำลายตามที่ต่างๆจนเสียหายไปหมด เดี๋ยวนี้ขนาดหนักกว่านั้นไม่ใช่เจาะแต่องค์เจดีย์ พระพุทธรูปสวยๆงาม ก็หักคอเอามาเลยทีเดียว เมืองเชียงใหม่พระถูกหักคอมาขายเสียหลายองค์ ข้าพเจ้าไปเมืองสุโขทัย ไปวัดไหนถ้าพระสุโขทัยงามๆก็กระซิบบอกท่านสมภารว่าระวังหน่อยนะครับ เดี๋ยวนักเลงจะมาหักคอไปขายฝรั่งเสียอีก ท่านสมภารถามว่าถึงขนาดนั้นเชียวหรือ ข้าพเจ้าตอบว่า "เหลือขนาดไปเสียแล้วแหละสมัยนี้ เขาหักคอพระไปขายกันแล้วเป็นอย่างนี้มากมายก่ายกอง" ทำไมจึงเกิดเรื่องอย่างนี้ ? มูลฐานสำคัญอยู่ที่ความหลงผิด คือพี่น้องชาวพุทธเราทั่วๆ ไป ยังไม่มีความเชื่อตรงตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า ยังไม่มีความเชื่อถูกตามแนวที่พระพุทธเจ้าต้องการให้เราเชื่อ แต่เรามีความเชื่อออกนอกลู่นอกทางกันไปหมด

(เสือร้องไห้)

ที่สุโขทัยนั้น มีเรือนจำอยู่สองแห่ง เรือนจำประจำสุโขทัย และเรือนจำที่สวรรคโลก เพราะมีศาล ในขณะที่ข้าพเจ้าไปเทศน์ที่เรือนจำสวรรคโลกนั้น ได้พบนักโทษหนุ่มสองคนน่าเอ็นดู รูปร่างหน้าตาดี ไม่น่าจะเป็นอาชญากรเลย แต่เขาบอกแล้วว่า มีเสือสองตัวอยู่ในเรือนจำนั้นด้วย ชื่อเสือเสริม เสือมี ข้าพเจ้าก็บอกท่านผู้ว่าการขอให้จัดคนที่เป็นเสือมานั่งข้างหน้า ข้าพเจ้าจะดูลักษณะท่าทางเขาว่าเป็นคนอย่างไร เขาจัดให้นั่งข้างหน้า เจ้าเด็กทั้งสองคนนี่เรียบร้อยเหลือเกิน นั่งฟังปาฐกถาเรียบร้อยกว่าชาวบ้านนอกคุกไม่เสียอีกด้วยซ้ำไป นั่งประนมมือแต่ตลอดเวลา ข้าพเจ้าพูดอยู่ตั้งชั่วโมงกว่า เขานั่งสงบ ไม่ได้แสดงอาการอะไรแม้แต่น้อย ทีนี้เมื่อนั่งฟังไป ฟังไป เสือเกิดร้องไห้ขึ้นมาเสียแล้ว ข้าพเจ้าถามเขาว่าร้องไห้ทำไม เขาบอกว่าเสียใจ เพราะมีความชั่วอยู่มาก ข้าพเจ้าเลยถามต่อไปว่า เจ้าเด็กหนุ่มสองคนนี้ตกไปสู่อบายเพราะอะไร และได้ความดังต่อไปนี้ –

มีภิกษุองค์หนึ่ง ไม่ใช่คนไทย เป็นพระเขมร ไปอยู่ที่วัดชัยชุมพล ที่สุโขทัย ต่อมาก็ออกจากวัดนั้น แล้วไปตั้งตนเป็นพระอาจารย์ได้นิด ๆ หน่อย ๆ ต่อมาก็สึกออกไปตั้งตนเป็นอาจารย์ชาวบ้าน หากินทางสักหัวคน คือว่าใครก็มาให้สักหัวแล้วสักมันเรื่อยไป สักหัวให้เอาน้ำมันทาหัวให้ แล้วก็ได้รางวัลนิด ๆ หน่อย ๆ เด็กหนุ่มเด็กน้อยทั้งหลายก็มีความพอใจ นึกว่าเรามันมีอาจารย์วิเศษแล้ว ถ้าให้อาจารย์สักหัวแล้วตีไม่แตกยิงไม่เข้าฟันไม่ตายละ จะได้เป็นคนวิเศษต่อไป คนก็สมัครเป็นลูกศิษย์มากมาย เจ้าเสือเสริมเสือมี

สองคนก็ไปเป็นลูกศิษย์อาจารย์นี้ด้วย เมื่อเป็นลูกศิษย์แล้วก็ทดลองให้อาจารย์สักกระหม่อม สักเสร็จแล้วลองฟันกันดู ความจริงมีดเล่มนั้นมันไม่คม อาจารย์เขาหามีดทื่อ ๆ มาฟันกัน พอฟันเสร็จแล้วก็ก้มหลังให้เพื่อนฟัน ฟันเบา ๆ มันก็ไม่เข้า เพราะมีดมันทื่อ ถ้าถูกที่ไม่ทื่อเข้า ก็ไปโรงพยาบาลกันแหละ วันก่อนนี้เขาบอกว่าหามไปโรงพยาบาลสองราย เรื่องอะไรล่ะ ? ลองของดีกัน ลองว่ามันจะอยู่หรือไม่อยู่ มีดมันคมไปหน่อย เลยต้องไปหาหมอให้ช่วยเย็บให้ เจ้าเด็กหนุ่มเหล่านั้นฟันกันดูแล้วมันไม่เข้า เมื่อมันไม่เข้าก็เกิดฮึกเหิมในใจว่าเรามันเก่งแล้ว อาจารย์ก็เก่งแล้ว อาจารย์พอมีพวกมากไม่ทำมาหากิน ยกพวกไปเที่ยวปล้นชาวบ้านแถวอำเภอสวรรคโลก เดือดร้อนไปตาม ๆ กัน เพราะว่ามีโจรก๊กใหญ่ ผู้ว่าราชการจังหวัดก็เด็ดขาดอยู่เหมือนกัน ผู้ว่าการคนนี้เวลาออกปราบโจรเอาพระไปด้วย พระที่พูดได้น่ะ ไม่ใช่พระที่แขวนคออย่างเดียว คือเอาพระไปเทศน์ก่อน เรียกชาวบ้านมาประชุม เมื่อประชุมแล้วพระพูดให้ฟัง เมื่อพูดให้ฟัง ชาวบ้านเข้าใจเหตุผล เวลากลางคืนชาวบ้านแอบมาหาผู้ว่าการ บอกให้รู้ว่าโจรมันอยู่ตรงนั้น เพื่อยกกองไปล้อม ผลที่สุดยิงพวกโจรตายเกือบหมดเลย เหลือสองคนเท่านั้นที่หนีรอดออกไปได้ แล้วเขาเตรียมตัวจะหนีไปเมืองเถิน จังหวัดลำปาง แต่ว่าจนมุม เพราะขณะหนีไปนั้นเขาลงไปอาบน้ำ ตำรวจมาเจอเข้าจับตัวมาได้ทั้งคู่ เอามาไว้ในเรือนจำ ข้าพเจ้าจึงไปพบเข้า เจ้าเสริมเจ้ามีสองคนนี้ได้กลายเป็นคนเสียเป็นอาชญากรไปเพราะอะไร เพราะพบอาจารย์ผิด ๆ ไม่ใช่อาจารย์พระพุทธศาสนา แต่เป็นอาจารย์ทางไสยศาสตร์ หากินทางสักหัวคน เลยอาจารย์ชวนไปทางเขว เสียหายมากมายก่ายกอง

(ภิกษุมีส่วนช่วยให้เกิดอาชญากร)

เมื่อวานซืนนี้ข้าพเจ้าเดินอยู่ที่วัดมหาธาตุ เจ้าหนุ่มสามคนเข้ามาหาถามว่า "หลวงพ่อครับ ท่านเจ้าคุณองค์นั้นอยู่ไหน" เขาบอกชื่อพระเถระนั้น ข้าพเจ้าว่าอยู่ที่นั่น "ผมไปแล้วไม่เจอ" พวกคุณต้องการอะไร "ผมจะมาเช่าพระเขาประกาศว่ามีที่นี่" ไปหาพระแต่ว่าท่าทางยืนวางโตเหลือเกิน แม้ไปยืนอยู่ต่อหน้าพระแล้วก็ไม่เห็นว่าจะแสดงอาการนอบน้อมเท่าใด เขาไปหาพระแต่ไม่รู้ว่าพระอยู่ตรงไหน นี่แหละมันยุ่งอยู่ตรงไม่รู้ไม่เข้าใจ เมื่อไม่รู้ไม่เข้าใจ ก็เที่ยวไปหาพระข้างนอก ไม่สนใจที่จะหาพระข้างใน ไม่สนใจที่จะเดินทางตามพระ แต่เข้าใจว่าพระจะช่วยตัวได้แม้ตัวกระทำความชั่ว เลยไปเที่ยวหาอาจารย์

หลอกลวงเหล่านั้น ในเมืองใหญ่ ๆ เช่นกรุงเทพ ฯ อาจารย์ขลัง ๆ มีมากหลายวัดหลายวา แล้วบางทีมีการส่งเสริมกันเป็นการใหญ่ให้คนกลายเป็นนักเลงไป เป็นความจริงที่ข้าพเจ้าเคยสังเกต เมืองไหนมีอาจารย์มากก็มีเสือมาก ผู้ร้ายทำไมจึงมาก? เพราะอาจารย์ไม่ได้สอนความจริงให้ลูกศิษย์ฟัง ลูกศิษย์มาขอตะกรุด "เออ มึงเอาไปเถอะ ตะกรุดนี้ป้องกันได้ร้อยแปดทีเดียว" ลูกศิษย์มาขอพระเครื่อง "เออ มึงเอาไปเถอะ พระเครื่ององค์นี้ศักดิ์สิทธิ์นัก ป้องกันร้อยแปด" ไม่รู้ว่าป้องกันอะไร ลูกศิษย์ไม่เข้าใจ นึกว่า "กูได้ของดีเหล่านี้แล้วปล้นใครฆ่าใครไม่เป็นไรละ อาจารย์คุ้มครองรักษา" เลยกลายเป็นเสือไปเสียหมดลองไปถามดูเถอะในคุกบางขวางคุกลหุโทษนั้น คนที่เข้าคุกเพราะความหลงผิดอย่างนี้มีอยู่มิใช่น้อยทีเดียว ข้าพเจ้าอยากจะทำความเข้าใจกับพี่น้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งพวกเราที่เป็นนักบวช

(ฝากนักบวช)

ในสมัยนี้ ก็ถึงเวลาแล้วที่นักบวชทั้งหลายจะต้องช่วยกันประกาศหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า ให้คนทั้งหลายได้รู้ได้เข้าใจ เพราะสมัยนี้โลกกำลังอยู่ในภาวะของการแข่งขัน ระหว่างสิ่งที่เป็นวัตถุกับสิ่งที่เป็นนามธรรม ในด้านวัตถุนั้นเราจะเห็นว่างอกงามเจริญขึ้นทุกวัน แต่ในด้านที่เป็นนามธรรมจริง ๆ นั้น มีความเจริญก้าวหน้าน้อย ถ้าความเจริญในด้านวัตถุไปไกล แต่ในด้านจิตใจหรือนามธรรมไปไม่ทันกัน ไม่สมดุลย์กัน ความเป็นอยู่ของสังคมก็จะเต็มไปด้วยความยุ่งยาก มีความทุกข์มีความเดือดร้อนนานัปการดังที่เราทั้งหลายจะได้เห็นกันอยู่ในสมัยนี้ เพราะความเข้าใจผิดหลายสิ่งหลายประการที่อยู่ในจิตใจของชาวพุทธ จึงเป็นหน้าที่ของนักบวชจะต้องพยายามพูดความจริงให้ชาวบ้านฟัง ทำความเข้าใจให้เขาได้ทีละเล็กทีละน้อย สิ่งใดที่เป็นความจริงก็เอาออกแสดงกัน สิ่งใดที่เป็นความเท็จของเทียมเราอย่าเผยแพร่ส่งเสริม ถ้าเราช่วยกันโดยวิธีอย่างนี้ พี่น้องชาวพุทธก็จะเริ่มเข้าใจความจริงขึ้นทีละน้อย ๆ แล้วทีหลังการประพฤติปฏิบัติก้าวหน้าไปในทางที่ถูกที่ชอบ จึงอยากจะขอฝากแนวความคิดนี้ไว้กับนักบวชทั้งหลาย ให้ช่วยกันแก้ไข อย่ามัวเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวและลาภผลกันเลย

(ฝากชาวพุทธ)

สำหรับพี่น้องชาวบ้าน เราก็มีหน้าที่ที่จะช่วยกันค้ำจุนรักษาพระพุทธศาสนา อันเป็นหลักธรรมที่เราถือว่าประเสริฐ แต่ความประเสริฐของพระพุทธศาสนานั้นยังให้ประโยชน์แก่ชีวิตของเราน้อยเกินไป ทำไมจึงให้ประโยชน์น้อย เพราะเราเข้าไปใกล้สิ่งที่ประเสริฐนั้นยังน้อย เรายังอยู่ห่างไกลนักจากสิ่งนั้น เรายึดถือเอาเฉพาะแต่เพียงเปลือกผิวของสิ่งนั้น ๆ มาเก็บรักษาไว้ในใจ แล้วก็เข้าใจว่าสิ่งนั้นจะช่วยเราได้ ความจริงสิ่งเหล่านั้นช่วยเราไม่ได้เลย ถ้าเราไม่มีการประพฤติธรรมอันเป็นหลักคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ความเชื่อในทางพุทธศาสนาจึงไม่เหมือนกับศาสนาอื่น

(ความเชื่อที่งมงาย)

ความเชื่อในศาสนาอื่นผิดกับหลักพระพุทธศาสนา คือเขาสอนให้คนเอาชีวิตจิตใจฝากไว้กับสิ่งภายนอก เช่นฝากไว้กับพระผู้เป็นเจ้าอันเป็นสิ่งที่ทุกคนจะต้องเชื่อต้องทำตาม เป็นศาสนาประเภทอ้างเทวดาเป็นผู้อำนวยคำสอนให้แก่เขา หรือที่เรียกกันว่าเทวนิยม แต่ในทางพระพุทธศาสนานั้น พระพุทธเจ้าไม่มุ่งเอาในรูปอย่างนั้น พระพุทธเจ้าเกิดในท่ามกลางความเชื่องมงาย เกิดในท่ามกลางของการปฏิบัติในสิ่งที่ไม่เป็นสาระแก่นสาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศอินเดีย ถ้าเราไปเที่ยวประเทศอินเดียในสมัยนี้ เราจะมองเห็นว่าความงมงายที่มีอยู่ในประเทศอินเดียนั้นมากมายเหลือเกิน คนแก่ ๆ เก็บก้อนหินสี่ห้าก้อนเอามาใส่วางในชามอ่าง เสร็จแล้วเอาข้าวสารมาโรยลงบนก้อนหิน เอาใบมะกรูดใบมะนาวไปโรยลงบนก้อนหิน แล้วไปนั่งไหว้ตรำแดดอยู่ตลอดตั้งแต่เช้าถึงเที่ยง ถามเขาว่าไหว้อะไร เขาบอกว่าไหว้พระศิวะเจ้า พระศิวะน่ะแกอยู่ทุกหนทุกแห่งในหินในกรวดในทราย แกแอบเข้าไปอยู่ทั้งนั้น คราวนี้ตาคนนั้นแกเก็บก้อนหินไปนั่งไหว้อยู่ แล้วก็ยังมีพิธีการอื่นๆ อื่นมากมายหลายสิ่งหลายประการ ข้าพเจ้าเดินดูนั่งดูแล้วก็เห็นว่านี่อยู่ได้ด้วยความเชื่อประเภทงมงาย แต่พระพุทธศาสนาอยู่ในประเทศอินเดียไม่ได้ เพราะพระพุทธเจ้าต้องการให้เชื่อในสิ่งที่มีเหตุผล ไม่ต้องการให้ศาสนิกชนอยู่อย่างหลับตา แต่ต้องการให้อยู่อย่างลืมตา นับถือในสิ่งที่ควรเชื่อควรปฏิบัติ ไม่ใช่ว่าเชื่อตามเขาเสมอไป คนเหล่านั้นเข้าไม่ถึง เมื่อเข้าไม่ถึง พระพุทธศาสนาก็หายไปจากอินเดีย แต่ว่ามาปรากฏอยู่ในประเทศลังกา ในประเทศพม่า ในประเทศไทย ฯลฯ แต่ความงมงายของคนไทยก็ยังไม่หายไป

(จริยวัตรของพระพุทธองค์ที่เกี่ยวกับความเชื่อ)

ในสมัยก่อนเมืองไทยเรายังมีพระพุทธศาสนาที่บริสุทธิ์กว่านี้ เรียบร้อยกว่านี้ แต่ในสมัยนี้ความนิยมในด้านวัตถุมากเกินไป เราจึงเอาตัวศาสนาที่เป็นธรรมะทิ้งไปเสีย แล้วเอาศาสนาเฉพาะที่เป็นตัววัตถุมาเก็บไว้ พี่น้องชาวพุทธสังเกตดูเถอะ เราจะเห็นว่ามีการโฆษณาในทางด้านวัตถุมากมายก่ายกอง ตามวัดวาอารามที่มีงานมีการอะไร เรื่องโฆษณาเกี่ยวกับสัจจธรรมมีน้อย แต่โฆษณาเกี่ยวกับวัตถุมีมาก เช่นบอกว่าในงานนี้จะมีอาจารย์วิเศษมาปลุกเสกเครื่องลางของขลัง จะมีการแจกพระแจกตระกรุด แจกอะไรต่ออะไรทุกสิ่งทุกประการแหละ ที่คนต้องการแล้วแจกตะพึดตะพือทีเดียว คนก็ไปกันมาก แต่ถ้าหากว่าจะประกาศสัจจธรรมคนมาไม่กี่คน ฟังกันได้ไม่กี่คนหรอก เพราะว่าไม่เคยฟัง ถ้าหากได้เคยฟังกันบ่อย ๆ ก็พอจะเข้าใจได้ พระพุทธเจ้าท่านไม่เชื่อไม่ส่งเสริมในสิ่งที่คนอินเดียเขาทำกันมาก่อน พระองค์เป็นผู้กล้าพูดกล้าแสดง ข้าพเจ้าอยากจะกล่าวย้ำด้วยความภาคภูมิใจว่าไม่มีครูอาจารย์ใดในโลกที่จะกล้าพูดให้คนเข้าใจอย่างองค์พระพุทธเจ้า ขอให้ท่านลองอ่านประวัติของครูอาจารย์ในโลกซึ่งมีหลายองค์ด้วยกัน ใครบ้างที่กล้าพูดอย่างพระพุทธเจ้า ที่จะกล้าตัดสินในสิ่งที่ควรอย่างองค์พระพุทธเจ้าไม่มีเลย เมื่ออ่านประวัติพระพุทธเจ้าแล้วข้าพเจ้าภูมิใจที่ได้เกิดมาภายใต้ร่มธงของพระพุทธเจ้า ข้าพเจ้าภูมิใจที่เป็นลูกศิษย์ของพระองค์ท่าน ภูมิใจที่ได้ทำงานที่พระองค์เคยกระทำมาในสมัยสองพันห้าร้อยปีมาแล้ว แม้ว่าจะมีคนเชื่อไม่กี่คน แต่ข้าพเจ้าก็ภูมิใจว่าเราเกิดมาชาติหนึ่ง ภายใต้บารมีธรรมของพระพุทธศาสนา ข้าพเจ้าได้ใช้สิ่งนั้นให้เป็นประโยชน์แก่ชีวิต ด้วยการทำงานที่เป็นประโยชน์ ส่งเสริมพระพุทธศาสนาต่อไป ข้าพเจ้าเลื่อมใสในพระพุทธเจ้าในข้อนี้ พระพุทธเจ้าท่านไปที่ไหนท่านก็พยายามเปลี่ยนแปลงความเป็นอยู่ของสังคมในอินเดียให้เข้าระบบการที่ถูกต้อง และให้เรียบร้อย ยกตัวอย่างให้เห็นง่าย ๆ เช่นการทำบุญอุทิศให้แก่ผู้ตาย ชาวอินเดียเขาถือว่าคนตายแล้วเกิดอีก เหมือนกับที่เราเชื่ออยู่ในสมัยนี้ เวลาใครตายไปแล้วเขาก็ไปทำบุญกันที่ป่าช้าด้วยการเอาอาหารไปกองลงในป่าช้า ให้วิญญาณบรรพบุรุษมากิน ปีหนึ่งเขาทำกันใหญ่คราวหนึ่งเรียกว่าสารทะ ทำบุญสารทอย่างบ้านเรานั่นเองแหละ คนทั้งหลายก็ไปทำกันมาก เอาของไปกองที่ป่าช้าสูงเหมือนกับจอมปลวก พระพุทธเจ้าท่านไปเห็นการกระทำเช่นนั้น เห็นว่าการเอาอาหารมาทิ้งให้มดกินนี่ไม่ได้ความ ถ้าหากว่าเอาอาหารไปแจกคนยากจน

ให้สมณะชีพราหมณ์ผู้ประพฤติดีประพฤติชอบจะเป็นประโยชน์มากกว่า พระองค์จึงสอนให้รู้จักบริจาคทาน เอาสิ่งที่ควรเซ่นบรรพบุรุษนั้นไปทำทานเสีย แจกแก่คนยากจน แก่สมณะชีพราหมณ์ สิ่งเหล่านั้นก็กลายเป็นวัตถุที่มีคุณค่าแก่สังคมมนุษย์ ดีกว่าที่จะให้เป็นวัตถุมีคุณค่าแก่มดแก่ปลวก ซึ่งนอนอยู่ในป่าช้า พระพุทธเจ้าทรงเปลี่ยนแปลงไปในรูปอย่างนี้ แม้เหตุการณ์อื่น ๆ ก็มีอีกมาก ถ้าเราอ่านศึกษาเรื่องเกี่ยวกับพระพุทธเจ้าอ่านพระสูตรต่าง ๆ อันเป็นหลักคำสอน เราจะเห็นว่าพระพุทธเจ้านี้ทรงทำการปฏิวัติตลอดเวลา เปลี่ยนแปลงสิ่งนั้นสิ่งนี้เพื่อเข้าสู่ระบบใหม่ อันจะเป็นไปเพื่อความสุขแก่สังคมอย่างแท้จริง พวกเราสมัยนี้ แทนที่จะเปลี่ยนแปลงให้เข้ารูปตามแบบของพระพุทธองค์ กลับเปลี่ยนของพระองค์ให้ไปสู่รูปของที่มีอยู่ก่อนสมัยองค์พระพุทธเจ้า อย่างนี้เรียกว่าถอยหลังเข้าคลอง ไม่ใช่คลองสั้น ๆ นะ ถอยเข้าไปหลายสิบหลายร้อยกิโลเมตรเสียด้วย อย่างนี้จะชื่อว่าก้าวหน้าได้อย่างไร เพราะฉะนั้นจึงอยากจะทำความเข้าใจกับพี่น้องสักเล็กน้อยในเรื่องอย่างนี้ ว่าเราจะเชื่ออะไร เราจะรับอะไร ต้องมีเหตุมีผลจึงควรเชื่อควรฟังกันอย่างแท้จริง ข้าพเจ้าอยากจะบอกให้ท่านทั้งหลายทราบว่า พระพุทธเจ้าท่านสอนให้เราเชื่อด้วยอาการอย่างไร ?

(พระพุทธองค์สอนให้เชื่ออย่างไร)

ครั้งหนึ่งพระพุทธเจ้าเสด็จผ่านบ้านกาลามะ พวกกาลามชนทั้งหลายเมื่อได้เห็นองค์พระพุทธเจ้าแล้วก็มีความปลื้มใจว่า นักบวชมาอีกองค์หนึ่งแล้ว ในสมัยนั้นในประเทศอินเดียมีนักบวชชนิดท่องเที่ยวมากมายก่ายกอง คนหนึ่งมาก็สอนอย่างนี้ อีกคนหนึ่งมาก็สอนอย่างนั้น ขัดกันทั้งนั้น ขัดกันตลอดเวลา พวกนั้นงงไม่รู้จะเชื่อใคร ครั้นพบพระพุทธเจ้าเข้าก็บอกเล่าให้ฟัง ว่านักบวชองค์ก่อนๆ มาสอนอย่างนี้ อีกองค์หนึ่งมาสอนอย่างนั้น องค์นี้ขัดกับองค์นั้น พวกข้าพระองค์ไม่รู้จะเชื่ออย่างไรแล้ว แทนที่พระพุทธเจ้าจะบอกว่า อื้อ ต้องมาเชื่อฉันซิ ฉันพูดความจริงความแท้ ท่านต้องเชื่อ พระองค์ไม่พูดอย่างนั้น น่าเลื่อมใสในปฏิปทาของพระองค์ในตอนนี้ คือแทนที่พระองค์จะชวนเขาให้เชื่อพระองค์ แต่พระองค์กลับบอกกับเขาว่า ถูกแล้วท่านทั้งหลายควรจะลังเล ควรจะสงสัยไม่ควรจะเชื่ออะไรง่าย ๆ แต่ควรคิดควรตรองให้รอบคอบเสียก่อนจึงจะเชื่อ แล้วพระองค์ก็บอกว่าคนที่ฉลาดนั้นอย่าเชื่อโดยอาการ ๑๐ ประการ อย่าเชื่ออย่างใดบ้าง ? ข้อนี้มีปรากฏอยู่ในกาลามสูตรในมัชฌิมนิกาย พระองค์บอกว่า

(หลักกาลามสูตร ๑๐ ประการ)

(๑) อย่าเชื่อโดยเขาบอกต่อ ๆ กันมา

(๒) อย่าเชื่อโดยเขาทำตาม ๆ กันมา

(๓) อย่าเชื่อโดยเหตุเขาลือกันทั้งบ้านทั้งเมือง

(๔) อย่าเชื่อโดยอ้างว่ามันปรากฏอยู่ในคัมภีร์

(๕) อย่าเชื่อโดยอาการคิดเดาเอาเอง

(๖) อย่าเชื่อโดยอาการคาดคะเนเอาเอง

(๗) อย่าเชื่อโดยอาการตรึกเอาตามอาการ

(๘) อย่าเชื่อโดยคิดว่าเข้ากันได้กับความคิดของตน

(๙) อย่าเชื่อโดยถือว่าผู้สอนพอจะเชื่อได้

(๑๐) อย่าเชื่อโดยคิดว่าผู้สอนเป็นครูเป็นอาจารย์ของตน

ขอให้ลองฟังดูตามแนว ๑๐ ประการที่พระพุทธเจ้าทรงวางไว้เป็นหลักว่า อย่าเชื่อโดยบอกต่อกันมา โดยทำตามกันมา โดยข่าวเล่าลือ โดยมีอ้างอยู่ในหนังสือตำรา โดยการโดยการคาดคะเน โดยตรึกตามอาการ โดยคิดเอาว่าตรงกับความคิดความเห็นของตน ผู้พูดเดาควรจะเชื่อได้ หรือว่าผู้พูดเป็นครูเป็นอาจารย์ของเรา พระองค์ไม่ให้เชื่ออย่างนี้ เพราะเหตุว่าถ้าคนเราไปยึดสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เช่นสมมติว่ายึดท่านองค์นี้เป็นครูเรา พูดอะไรเชื่อทั้งนั้นความคิดในเหตุผลก็จะไม่มี ปัญญาของตนที่ควรจะใช้ก็ไม่ได้ใช้ พอครูบอกก็เก็บเอาทันทีถ้าหากว่าเราได้ข่าวว่าภิกษุองค์นั้นเทศน์เก่งนัก เช่นพี่น้องได้ข่าวว่าท่านปัญญานันทะนี่พูดสำคัญนัก ท่านตั้งใจเชื่อมาเสียแล้วแต่บ้าน อย่างนี้ไม่ได้ มันเป็นม่านขวางทางไว้เสียเหมือนกัน อย่าเชื่อก่อน มานั่งคิดตรองดูว่าท่านพูดอะไร เราควรจะเชื่อได้ไหม เพียงแต่รับไว้ก่อนอย่าเชื่อทันที เอาไปบ้านไปคิดไตร่ตรองหาเหตุผลค้นคว้า จับต้นชนปลายให้มันเห็นชัดเจนแจ้งแก่ใจแล้วจึงจะปลงใจเชื่อลงในสิ่งนั้น พระพุทธเจ้าท่านต้องการให้เราเชื่ออย่างนี้ ไม่ให้เชื่อตามที่คนเขากล่าวมา แปลว่าให้ใช้ปัญญาของตนพิจารณา คิดให้เข้าใจด้วยเหตุด้วยผลเท่านั้น

(ความเชื่อแบบชาวพุทธ)

ในทางพุทธศาสนานั้น ถ้าจะพูดกันให้เข้าใจง่าย ๆ ก็ให้เรียกว่าเชื่อความคิด

ความเห็นที่ตนได้คิดโดยแจ่มแจ้งแล้วจริง ๆ คิดเห็นโดยเข้าใจแจ่มแจ้ง ไม่ใช่เชื่อเพียงเพราะรู้ ไม่ใช่เชื่อเพียงเพราะเข้าใจ แต่เชื่อเพราะเห็นแจ้ง ความรู้ความเข้าใจความเห็นแจ้งนั้นไม่ใช่อันเดียวกัน ความรู้เป็นเพียงสักแต่ว่าเราได้ยินมา ตาได้เห็น หูได้ยิน จมูกได้กลิ่น ลิ้นได้รส อย่างนี้เรียกว่ารู้ รู้แล้วก็เข้าไปอยู่ในใจ จำไว้ได้ อย่างนี้เรียกว่าเข้าใจ แต่ว่าบางทียังไม่เห็นแจ้งในเรื่องนั้น ความเห็นแจ้งนั้นต้องอาศัยการกระทำตามความรู้ความเข้าใจ เป็นประสพการณ์ในชีวิตของเราเอง ไม่เชื่อตามเขาว่า ไม่ใช่เชื่อตามตำรา ไม่ใช่เชื่อเพราะเขาพูดกันทั้งบ้านทั้งเมือง ว่ามันเป็นอย่างนั้น ไม่ใช่อย่างนั้น แต่เราเชื่อเพราะเราเห็นแล้วว่ามันเป็นอย่างนั้นจริง ๆ ยกตัวอย่างให้เห็นง่าย ๆ เช่นพระพุทธเจ้าสอนว่าสรรพสิ่งทั้งหลายไม่เที่ยง เรารู้ตามที่พระองค์บอก สิ่งทั้งหลายเป็นทุกข์ สิ่งทั้งหลายเป็นอนัตตา ไม่มีตัวตนสาระเป็นแก่นสาร เราฟังไว้ แต่ว่าเรายังไม่เข้าใจในสิ่งนั้น เรายังไม่เห็นแจ้งในสิ่งนั้น เรารับมาก่อน รับว่าสิ่งทั้งหลายไม่เที่ยง สิ่งทั้งหลายเป็นทุกข์ สิ่งทั้งหลายไม่มีอะไรที่เป็นสาระแก่นสาร กลับไปถึงบ้านเอาไปคิดดูว่า อะไรที่เรียกว่าไม่เที่ยง สังขารทั้งหลายไม่เที่ยง นั่งคิดพิจารณาไตร่ตรอง ทำวิปัสสนาอยู่ด้วยเรื่องนี้เท่านั้นแหละ นั่งคิดอยู่ตลอดเวลา เดินก็คิดนั่งก็คิด มีเวลาว่างก็คิด ไปในรถยนต์โดยสารก็นั่งคิด ว่าสิ่งทั้งหลายมันไม่เที่ยงอย่างไร คิดให้เห็นแจ่มแจ้งปรากฏแก่ใจของเราเองว่า เออมันไม่เที่ยงจริง ๆ เมื่อรู้ว่ามันไม่เที่ยงจริง ๆ แล้ว จิตเราก็ไม่ยึดไม่ถือสิ่งนั้นนั้น เพราะมองเห็นแล้วว่ามันไม่เที่ยง มันเป็นทุกข์ มันไม่มีอะไรเป็นสาระแก่นสาร จะไปจับเอาตอนใดตอนหนึ่งว่าเป็นฉัน เป็นเขา เป็นเรา เป็นไทย เป็นเจ๊ก เป็นแขก เป็นฝรั่ง ขึ้นมานะ มันเป็นเรื่องสมมติกันทั้งนั้น มองเห็นชัดแล้วว่า เราไม่มี เขาก็ไม่มี คุณหลวงคุณนายก็ไม่มีกันแล้ว มีแต่ว่าสิ่งทั้งหลายมันผสมกันเข้า ตั้งอยู่เพราะอาศัยปัจจัยปรุงแต่งชั่วครู่ชั่วขณะ แล้วก็ดับไป ๆ ความเป็นอยู่ในชีวิตของเราทุกวันทุกเวลานี้ คือการเกิดขึ้น ตั้งอยู่แล้วก็ดับไปเท่านั้นเอง พระท่านสอนอย่างนี้ ทีนี้เรามาคิด นั่งคิด นั่งนึก ทำความเข้าใจให้ชัดเจนแจ่มแจ้ง จนปรากฏแก่ใจว่า มันไม่เที่ยงจริง ๆ มันเป็นทุกข์จริง ๆ ไม่มีอะไรที่เป็นสาระแก่นสารจริง ๆ อย่างนี้เรียกว่าเห็นแจ้งด้วยน้ำใจของเรา ถ้าเห็นแจ้งแล้วมันปล่อยได้ วางได้ ถ้าเพียงแต่รู้เพียงแต่เข้าใจ ก็ยังปล่อยไม่ได้ มันยังเห็นว่าสวยอยู่นั่นแหละ ว่างามอยู่นั่นแหละ ยังอยากได้โน่นได้นี่ ยัง

ขณะอยู่นั้นเอง ยังไม่ปล่อย เราปล่อยได้เพราะเราเห็นแจ้ง หลักความจริงมีอยู่อย่างนี้ พระพุทธเจ้าต้องการให้เราเชื่ออย่างนี้

(เชื่อพระรัตนตรัย หรือ เชื่อฤกษ์ยาม)

ความเชื่อตามพระพุทธศาสนาแม้ในชั้นต้น ๆ นั้น เราควรจะเชื่ออะไร ข้าพเจ้าพูดให้เห็นง่าย ๆ ในเรื่องเกี่ยวกับความสุขทุกข์ในชีวิตประจำวัน ชาวพุทธทั่ว ๆ ไป ยังไม่ไว้วางใจในตัวเอง ไม่ไว้วางใจในพระพุทธเจ้า เราพูดว่า พุทธํ สรณํ คจฺฉามิ ธมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ ข้าพเจ้าถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ว่าเป็นที่พึ่ง แล้วยังพูดแถมพกอีกว่า ที่พึ่งอย่างอื่นของข้าพเจ้าไม่มี พระพุทธพระธรรมพระสงฆ์เป็นที่พึ่งอันประเสริฐของเขา แน่หรือ? ยังไม่แน่เสมอไป เพราะว่าเรายังไม่ได้เอาหลักของพระพุทธเจ้ามาใช้เป็นเครื่องมือสะสางปัญหาชีวิต เราจึงพบแต่ความยุ่งยากลำบากเดือดร้อนต่าง ๆ พี่น้องจะทำอะไรมักจะมีความวิตกกังวล กลัวว่าจะเป็นอย่างนั้นกลัวว่าจะเป็นอย่างนี้ เวลาจะทำอะไรก็ต้องไปสืบถาม อย่างน้อยก็ต้องไปปรึกษาหมอดูเสียก่อนว่าควรจะทำอะไรเวลาไหน ควรจะเอาฤกษ์ไหนดี บางทีหมอบอกว่าฤกษ์ตีสี่ใกล้รุ่งโน่น บางทีก็สองยาม บางทีตีสามสิบนาที ไปว่ากันกลางดึกโน่น ฤกษ์มันจะดีได้อย่างไรนะ ตอนนั้นมันควรจะหลับจะนอนกัน แล้วเราจะลุกขึ้นไปตามฤกษ์ตอนดึก ๆ อย่างนั้น ถ้ามันจะไม่ได้ความแน่ทีเดียว แต่ว่าเราเชื่อหมอ หมอเขาว่าอย่างนั้น แล้วตัวหมอเองน่ะ มีความสุขเสมอไปหรือ หมอทำอะไรถูกต้องเสมอไปหรือ หมอนั่งรถไปรถชนกับเขาบ้างไหม หมอหกล้มหกลุกบ้างไหม เจ็บไข้ได้ป่วยบ้างไหม ข้าพเจ้ารู้จักหมอมาหลายคนเหมือนกัน เห็นว่าหมอทั้งหลายก็ยังมีชีวิตขึ้น ๆ ลง ๆ หกล้มเจ็ดลุกกันอยู่อย่างนั้นเองแหละ ยังไม่เรียบร้อย ตัวเองดูตัวเองก็ยังไม่ได้แล้วจะไปดูตัวคนอื่นได้อย่างไร ความจริงทางพระพุทธศาสนาไม่ได้คิดอย่างนั้น พระพุทธเจ้าสอนให้เราเชื่อพระองค์อย่างเดียวว่า สิ่งทั้งหลายที่เป็นความสุข ความทุกข์ ความเสื่อม ความเจริญ ความดี ความชั่ว อะไรทั้งหมดที่เกิดขึ้นในชีวิตของเรานั้น ไม่ได้เกี่ยวเนื่องด้วยฤกษ์งามยามดี ไม่ได้เกี่ยวเนื่องด้วยดวงดาวในท้องฟ้าอากาศ ไม่ได้เกี่ยวเนื่องด้วยพระภูมิเจ้าที่ผีสางอะไรทั้งนั้น สิ่งเหล่านั้นช่วยใครไม่ได้ แต่ว่าการกระทำของเรานั่นแหละช่วยเราได้ ทำให้เราเป็นอะไรก็ได้

คนเราจะดีเพราะเราทำดี ชั่วเพราะเราทำชั่ว จะได้เพราะรู้จักทำให้มันได้ เสีย

เพราะไปทำให้มันเสียเข้า แต่ว่าทำไมเราไม่เชื่ออย่างนี้ เพราะว่าเราไม่อยากจะพึ่งตัวเอง ไม่เชื่อตัวเอง และไม่เชื่อพระพุทธเจ้า เราอยากจะเอาชีวิตไปฝากไว้กับเจ้าโน่นเจ้านี่ ต้นพุทราน้อย ๆ เราก็อุตส่าห์เอาชีวิตไปฝากไว้กับมัน รากไม้เก่า ๆ แก่ ๆ ไม่รู้ว่าเอามาจากไหน อุตส่าห์เอามาตั้งบนศาลา อุตส่าห์เข้าไปพึ่งรากไม้นั้น รากไม้เองพึ่งตนเองก็ไม่ได้ เห็นปลวกมันขึ้นรากไม้นั้นเหมือนกัน แล้วมันจะไปช่วยคนได้อย่างไร ตัวรากไม้ปลวกยังกินนี่นา ถ้าหากว่ารากไม้นั้นศักดิ์สิทธิ์ปลวกมันก็ไม่กินนะซิ นี่ปลวกยังกินรากไม้ยังกินศาล ยังกินสิ่งโน้นสิ่งนี้ ศาลพระภูมิก็เห็นเอียงอยู่บ่อย ๆ ถ้าหากพึ่งตัวได้มันก็ต้องทำศาลให้ตั้งตรง ๆ อยู่เสมอ ไม่ต้องให้คนอื่นมาช่วยค้ำให้ นี่ต้องให้คนอื่นไปค้ำให้ คนอื่นไปสร้างให้ เราลำบากเดือดร้อนอย่างโน้นอย่างนี้ เพราะเราไม่อยากจะพึ่งตัวเอง ไม่เชื่อตัวเอง ไม่เชื่อพระพุทธเจ้า ไม่คิดว่าสิ่งทั้งหลายเกิดขึ้นด้วยการกระทำ แต่คิดว่าเทวดาฟ้าดินดลบันดาล ถ้าทำในเวลานั้นแล้วสิ่งนั้นจะดี รัฐธรรมนูญเมืองไทยเวลาจะออกทีไรแล้วหาฤกษ์ดีทุกทีแหละ แต่มันล้มมากี่ฉบับแล้ว พี่น้องคิดดูเถอะ หมอให้ฤกษ์ทั้งนั้น แต่ว่าทำไมมันตั้งอยู่ไม่ตลอดกาลล่ะ ล้มเสมอ มันไม่ใช่เรื่องของฤกษ์ แต่เป็นเรื่องของการกระทำของคน ถ้าหากว่าคนทำถูก สิ่งทั้งหลายเดินเรียบร้อย ถ้าคนทำผิดสิ่งทั้งหลายก็ไม่เรียบร้อย ข้าพเจ้ายืนยันได้ในข้อนี้ว่าข้าพเจ้าไม่มีความเชื่อฤกษ์เลย ข้าพเจ้าไม่เคยวิตกทุกข์ร้อน ไม่เคยหวาดกลัวในเรื่องการกระทำ จะขึ้นรถไฟไปไหนข้าพเจ้าไป เมื่อรถออกก็ไปละ จะนั่งเรือบินไปไหนข้าพเจ้าก็ไป เดินทางไปไหนถ้าตกลงว่าวันไหนไปไม่เคยได้ถามหมอ แล้วหมอบางทีขัดคอเหมือนกัน บอกอย่าไปเวลานั้นนะ ไปแล้วมันจะเดือดร้อน “เออ ไม่เดือดร้อนหรอก ผมเดินดีแล้วไม่เดือดร้อนอะไร รถไฟไม่เสียละก็ไม่เดือดร้อน แม้รถไฟเสียก็นอนสบาย’ วันก่อนจะมาจากปัตตานี พอถึงบ้านนาสารรถไฟมันตกรางที่ห้วยมุก นอนเสีย ๓ ชั่วโมง ดีกว่ารถเดินเสียอีก เพราะว่ารถเดินมันเขย่านอนไม่ค่อยหลับ แต่ถ้ารถหยุดนอนสบาย ตื่นขึ้นเช้าคนโดยสารทั้งหลายบอกว่าแหมเมื่อคืนเคราะห์ร้ายจริงรถเสียเวลา ข้าพเจ้าบอกว่าแหมเมื่อคืนเคราะห์ดีจริง นอนหลับสบายหน่อย มันตรงกันข้าม เราไม่ได้คิดเรื่องเคราะห์ร้ายเคราะห์ดี แต่เราคิดเหตุการณ์ให้มันเป็นประโยชน์แก่ชีวิต มองเห็นว่าอะไรจะเป็นความสบายใจ อะไรจะเป็นความสุขแก่ชีวิต อย่าไปมองในแง่ที่มันเสียเมื่อสิ่งนั้นมันเสียไปแล้ว มองในแง่ว่ามันจะเป็น

ประโยชน์อะไรบ้าง มันจะให้ความสุขแก่ชีวิตจิตใจของเราอย่างไรบ้าง เราคิดกันอย่างนี้แล้วก็สบาย ทำอะไรก็ทำไปเถอะ ขอแต่ว่าให้ทำด้วยความระมัดระวังให้เรียบร้อยก็แล้วกัน

มีช่างไม้คนหนึ่งอยู่ที่จังหวัดสงขลา ข้าพเจ้ารู้จักดี คน ๆ นี้ไม่ถืออะไร ฝีมือการช่างเก่งเหลือเกิน ทำงานราคาแพง เวลาจะทำจะสร้างบ้านใครเขาบอกว่าวันนั้นฤกษ์ดียกเสานะ แกบอกว่ามันยังไม่ดี เพราะเตรียมเสายังไม่เสร็จ ถ้าหากว่าเตรียมเสาเสร็จตอนเย็น แกยกตอนเย็น เสร็จเช้าแกยกเช้า แกบอกว่ายกเรียบร้อย ทุกทีเสาไม่เคยตีหัวใคร แต่ว่าพวกที่ฤกษ์ดีน่ะเอาคนมามาก ก่อนยกเสาเมากันเสียก่อน เสาล้มตีหัวคนแตกบ่อย ๆ เพราะเมา ไม่ใช่เรื่องของฤกษ์ ไม่ใช่เรื่องของยามอะไร เรื่องของเมาเหล้าแล้วเกิดความเสียหาย มันเป็นอย่างนี้ ข้าพเจ้าจึงไม่มีความเชื่อในเรื่องนี้ ข้าพเจ้าเชื่อหลักของพระพุทธเจ้า และเชื่อว่าถ้าข้าพเจ้าทำความดี ข้าพเจ้าสุขใจ ถ้าข้าพเจ้าทำความชั่ว ข้าพเจ้าก็ไม่สบายใจ ข้าพเจ้าจะทำอะไรก็ทำทั้งนั้น นับตั้งแต่บวชมาจนบัดนี้ไม่เคยดูฤกษ์ เวลาจะบวชเป็นสามเณรก็ไม่ได้ดูฤกษ์ดูยามอะไร พอฉันอาหารเพลเสร็จแล้ว เท-กระโถน กวาดขยะเสร็จ อาจารย์บอกว่าบวชเอาไหม ข้าพเจ้าบอกว่าเอาครับ โกนหัวได้ฤกษ์ดีแล้ว โกนหัวเลย แล้วเข้าโบสถ์บวชเป็นสามเณรสองปี เรียนหนังสือก็เรียบร้อยพอไปได้ ถ้าหากว่าไม่ดีก็ไม่ได้มาพูดกับพี่น้องอย่างนี้ พอถึงตอนจะบวชพระ กลับไปบ้าน ไปถึงบ้านคนเขาถามว่าบวชวันไหน เดี๋ยวก่อน นัดญาติให้มันพร้อมกัน เพราะญาติหลายคน ไปเที่ยวนัดญาติเสียก่อน อ้า วันนั้นแหละดี วันที่ญาติมาพร้อมกัน ญาติไม่พร้อมแล้วก็ไม่ดีแหละ เพราะว่ามันไม่พร้อมกัน ข้าพเจ้าบวชโดยไม่ได้ถามหมอ บวชมาจนกระทั่งได้ ๒๘ พรรษาแล้ว เที่ยวเทศน์ทั่วบ้านทั่วเมืองไม่เห็นมันเดือดร้อนอะไร คนที่ไปหาฤกษ์บวชมา ๓ เดือนสึกไปเสียแล้ว บางคนหาฤกษ์วันบวชกับวันสึกพร้อมกันไปเลย บวชวันนี้จะสึกวันไหนดี เวลาเข้าไปเป็นพระไปนั่งนับวันที่ อีกเท่านั้นวันจะสึกแล้ว ไม่ได้บวชหรอก ไปนั่งนับวันสึกอยู่เท่านั้นเอง อย่างนี้ไม่ได้ความ เพราะมัวไปดูฤกษ์อยู่ พระพุทธเจ้าท่านออกบวช ก็ไม่ได้ดูฤกษ์ดูยามอะไร พอได้เวลาก็ปลุกนายฉันนะลุกขึ้นเอาม้ามาให้สักตัวเถอะ ขี่ม้ากัณฑกะออกเลย ออกจนได้เป็นพระพุทธเจ้าเที่ยวสอนคน

ทำงานจนเหลือมาถึงพวกเราทุกวัน ก็ไม่ได้ถือฤกษ์ถือยามอะไร แต่พวกเรากลับสนใจเรื่องฤกษ์กันมากขึ้นทุกที ๆ

คนที่ต้องดูฤกษ์ดูยามน่ะเพราะอะไร ขี้ขลาดใจไม่ป้ำ แล้วสิ่งที่ตัวทำอาจไม่บริสุทธิ์ มันจึงต้องไปดูฤกษ์ปลอบใจนั่นเอง ให้หมอช่วยปลอบใจหน่อยว่าทำวันนั้นดี แต่ถึงกระนั้น ใจก็ยังตุ้ม ๆ ต้อม ๆ อยู่นั่นแหละ กลัวว่าเขาจะจับได้ไหม อะไรไหม เช่นคนจะไปปล้นเขา ต้องไปดูหมอเสียก่อนว่าจะปล้นเวลาไหนดี แต่ผลที่สุดติดคุกทุกราย พวกปล้นน่ะไม่ติดรายนี้ก็ติดรายโน้น ข้าพเจ้าเคยเทศน์ในคุกมาหลายเมืองแล้ว สืบไปสืบมา "เป็นยังไง เราน่ะมาติดคุกเรื่องอะไร" "เขาหาว่าปล้น" "ปล้นเขาจริงไหม" "ไม่ได้ปล้นเลย" "อ้อ ! เดี๋ยวก่อน คุยกันอีกหน่อย ก่อน ๆ นี้เคยปล้นบ้างไหม" "เคยครับ" "ฮื่อ ! นั่นแหละกรรมเก่า ปล้นเวลาฤกษ์ดีมาหลายทีแล้ว มันถูกฤกษ์ร้ายเข้าเสียบ้างละ มานอนในคุกเสียบ้าง" เรื่องมันเป็นอย่างนี้ ฤกษ์ไม่ช่วยหรอก ความจริงน่ะ ฤกษ์ช่วยอะไรเราไม่ได้ ถึงทำเวลาฤกษ์ดีถ้าทำชั่ว ก็ดีไปไม่ได้ พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในพระสูตรตอนหนึ่งว่า ผู้ใดประพฤติสุจริตตอนเช้า ตอนเช้าเป็นฤกษ์ดียามดี ประพฤติสุจริตตอนสาย ตอนสายเป็นฤกษ์ดียามดี ประพฤติสุจริตตอนกลางวัน กลางวันเป็นฤกษ์ดียามดี กลางคืนประพฤติสุจริตกลางคืนก็เป็นฤกษ์ดียามดี ความดีของวันเวลานั้นไม่ได้อยู่ที่ดวงดาวในท้องฟ้า ในทางพุทธศาสนาถืออย่างนี้ แต่ว่าโหรเขาถือไปอีกแบบหนึ่ง เรามาพูดเรื่องพุทธศาสนากัน ใครเรียนโหรก็เรียนไปเถอะ ใครจะเชื่อก็เชื่อไป แต่ข้าพเจ้าเป็นลูกศิษย์พระพุทธเจ้าต้องเชื่อตามพระพุทธเจ้า ฤกษ์ที่แท้จริงนั้นอยู่ที่การกระทำดีของเราเท่านั้น การกระทำนั่นแหละเป็นใหญ่ คนบางคนได้รับผลเป็นทุกข์ ก็ไม่รู้ว่าทุกข์นั้นมาจากอะไร ถ้าไปถามหมอดู ๆ ก็เรียกว่าเกิดอุบาทว์ คือว่าเกิดเสนียดจัญไรขึ้นในบ้าน ถ้าเราไปถามหมอพวกนั้น เขาก็บอกว่าบ้านไม่ค่อยดี มีอะไรลุ่ม ๆ ด้านนั้นดอน ๆ ด้านนี้ มีต้นไม้ด้านนี้ ด้านนี้มีบ่อ เดาไปตามเรื่องแหละ คนไปถามก็เชื่อ เมื่อเชื่อแล้วต้องเปลี่ยนบ้าน เปลี่ยนสภาพของบ้านเอานั่นออกนี่ออก ออกแล้วมันยังป่วยอยู่อย่างนั้นแหละ ถ้าไปถามหมอผี เขาก็ว่าถูกผี ถ้าไปถามหมอตั้งศาลพระภูมิ เขาย่อมบอกว่าบ้านไม่ได้ตั้งศาลพระภูมิ เรื่องมันจึงเดือดร้อนอย่างนี้ ต้องตั้งเสียหน่อย เสียไปสองพันสามพันบาท ให้เงินหมอเสียหน่อย เออสบายใจไป หมอต้มเอาเงินไปกินแท้ ๆ หมอรวยกันเป็นแถว ๆ

ข้าพเจ้ารู้จักคน ๆ หนึ่งร่ำรวยมีเงินนับล้าน ไม่มีศาลพระภูมิในบ้าน แล้วก็ไม่ได้ทำสิ่งเหลวไหล เชื่อตรงตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า บ้านแกก็ใหญ่โต ทำมาหากินดี ลูกทุกคนก็เรียบร้อย ไม่เกะกะระราน เทวดาไม่ต้องมาช่วยหรอก พ่อแม่สองคนช่วยกันออกมาแล้วมันก็เรียบร้อยเท่านั้นแหละ แต่ถ้าพ่อแม่ไม่ดีแล้ว เกิดมามันก็ไม่ดี แม้ว่าจะมีศาลพระภูมิรอบบ้าน พ่อขี้เมาแม่ขี้ไพ่ ลูกเกิดมาเถอะมันรุงรังไปทั้งนั้นแหละ ลูกไม่ได้ความเพราะเป็นไปตามพันธุ์ ความจริงมันเป็นอย่างนี้ ข้าพเจ้าพูดอย่างนี้ พี่น้องบางคนอาจจะนึกว่า ถ้ามันจะไปกันใหญ่เสียแล้วละท่านปัญญานันทะ แนวของข้าพเจ้าเป็นอย่างนี้ เพราะข้าพเจ้าเชื่อพระพุทธเจ้า ไม่เชื่อเรื่องอื่นไม่เชื่อสิ่งเหลวไหลอะไรทั้งนั้น ใครจะมาบอกว่าอะไรเป็นอะไร ข้าพเจ้าไม่เชื่อ ข้าพเจ้าต้องคิดต้องตรอง เพราะว่าคนฉลาดในสมัยนี้ชอบหลอกคนโง่ ชอบต้มกัน มีอะไรพอจะหลอกหาสตางค์กันได้เป็นต้องหลอกกันทีเดียว พวกเราชาวพุทธถูกเขาหลอกปีหนึ่งไม่รู้สักกี่ครั้ง เสียเงินไปแล้วเท่าใด เพราะไม่ได้ใช้ปัญญานี่เอง ถ้าเราใช้ปัญญาแล้ว เราจะมีหลักความเชื่ออยู่ในใจว่า ตัวเราแหละเป็นที่พึ่งของเราดีชั่วอยู่ที่ตัวเรา สุขทุกข์ที่ตัวเรา สิ่งอื่นภายนอกทั้งหมดไม่สามารถจะทำอะไรให้เราได้ ถ้าเราเชื่ออย่างนี้แล้วก็ไม่มีทางเสียหาย เช่นว่าเป็นอหิวาต์กันชุกชุมในสมัยนี้ คนบางคนพอเป็นอหิวาห์เข้าก็บอกว่า "แหม ! เคราะห์ร้ายจริง" แต่ถ้าหากข้าพเจ้าพูด ข้าพเจ้าจะบอกว่า "แหม ! มันซุ่มซ่ามจริง กินไม่ดูไม่แล กินจุบกินจิบ อาหารไม่ควรกินเข้าไป จึงเกิดเป็นอหิวาต์" คนจะเป็นอหิวาต์ก็เพราะกินเข้าไป ถ้าไม่กินเข้าไปแล้วไม่มีเป็นหรอก ถ้าเราระวังอาหารการกิน ต้มน้ำให้มันเดือด ๆ อาหารร้อน ๆ มีแมลงวันตอมอย่ากินเข้าไป หาบเร่ขายริมถนนอย่าไปกินเข้า อหิวาต์ก็ไม่เข้าท้อง คนนั้นก็มีโชคดีตลอดเวลา เพราะทำดีนั่นเอง ใช้ความระมัดระวังรักษาตัว เรื่องยุ่งเรื่องยากก็ไม่มี แล้วก็ไม่ต้องไปโทษผีที่ไหน ๆ

วันก่อนนั้น คน ๆ หนึ่งเดินมาขึ้นรถไฟ สายลวดที่ใช้ปิดเปิดรางมันเส้นเล็ก ๆ มองไม่เห็นชัด ไปสะดุดสายนั้นโครมเข้าให้ ล้มลงไปปากแตก พอขึ้นมานั่งบนรถไฟ บอกว่า "แหม ! เคราะห์ร้ายจริงวันนี้ ปากแตกไปได้" ข้าพเจ้าบอกว่า "ไม่ใช่เคราะห์ร้ายหรอก เรามันซุ่มซ่ามเดินไม่ดูไม่แลต่างหาก ถ้าว่ากันตามหลักพระพุทธศาสนาแล้ว เขาเรียกว่าคนประมาทเลินเล่อ พระพุทธเจ้าบอกว่าความประมาทเลินเล่อเป็นทางของความ

ตาย ถึงไม่ตายก็ปากแตก ดังที่เป็นอยู่นี่แหละ" ข้าพเจ้าพูดให้เขาฟังเสียบ้าง ให้รู้เรื่องแล้วจะได้ระวังตัวต่อไป เพราะว่าถ้าเราจะแก้ปัญหาชีวิตกัน เราจะแก้ที่ดวงดาวก็แก้ไม่ได้ เช่นหมอเขาบอกให้สะเดาะเคราะห์เสีย สะเดาะออกเมื่อไหร่ เคราะห์ร้ายมันอยู่ที่อะไร อยู่ในใจของเราเอง เราเป็นทุกข์ก็อยู่ในใจ เป็นสุขก็อยู่ในใจ ความดีความชั่วก็อยู่ที่ใจ สะเดาะไม่ออกหรอก ให้ทำไปเถอะ ตามวัดวาอารามสะเดาะกันทุกปี งานวัด ๆ ไหนก็มี เอาพระพุทธรูปประจำวันอาทิตย์ จันทร์ อังคาร พุธ พฤหัส ศุกร์ เสาร์ ว่ากันไปเรื่อยแหละ ตั้งเป็นแถวเชียว หลวงพี่บางทีก็ไปนั่งตะโกนว่า "ท่านทั้งหลายสะเดาะเคราะห์แล้วหรือยัง ถ้ายังไม่ได้สะเดาะ เชิญมาสะเดาะเสีย ท่านจะอายุยืน" จะยืนได้อย่างไร ถ้าไปเที่ยวตามงานวัดกินขนมคลุกขี้ฝุ่นกลับบ้านปวดท้องทุกราย อายุมันยืนไม่ได้ สะเดาะอย่างนั้นไม่ถูกเรื่อง ไม่ใช่วิธีการสะเดาะเคราะห์ คน ๆ หนึ่งขับรถยนต์ไปชนเขา มาหาข้าพเจ้าบอกว่าผมมันเคราะห์ร้าย หลวงพ่อช่วยสะเดาะให้สักที "เรื่องอะไร?" "ขับรถแล้วไปชนเขา" "ได้ ฉันจะช่วยสะเดาะให้ เดี๋ยวก่อน คุณกินเหล้าหรือเปล่าเวลาขับรถยนต์" "เอาบ้างโดยเฉพาะคราวไปชนกัน" "นี่เมา สะเดาะง่าย คุณเลิกกินเหล้า แล้วมันก็หมดเคราะห์กันเท่านั้นเองแหละ แต่ถ้ายังกินเหล้า รดน้ำมนต์สักสามร้อยวัดมันก็ไม่หายหรอก มันยังขนอยู่อย่างนั้นแหละ มันเป็นอย่างนี้"

มนุษย์เรานี้เสียอยู่ข้อหนึ่ง คือไม่ลงโทษตัวเอง ความผิดของตัวน่ะไม่ว่าเลยเชียว พอเกิดผิดเดือดร้อนขึ้นมา โน่น ! พระพุธให้โทษละ พระศุกร์ให้โทษละ พระเสาร์ให้โทษละ ดาวนพเคราะห์อยู่บนท้องฟ้าไม่มีชีวิตจิตใจสักหน่อยหนึ่ง มนุษย์เราเที่ยวว่าแกตลอดเวลาเชียว เราอย่าไปลงโทษพระพุธพระพฤหัสพระเสาร์ต่อไปอีกเลย เรามาลงโทษตัวเราเถอะที่ขับรถไปชนคน มานั่งคิดว่า เออทำไมกูไปชนเขา แซงในที่ที่ไม่ควรจะแซงรึ กินเหล้าเมาไปรึ มองทางไม่ดีรึ ขับรถเร็วเกินไปเพราะนัดกับแฟนที่ปลายทางรึ หรืออะไร ๆ มาคิดกันเสียให้รอบคอบสักหน่อย ถ้าเราคิดรอบคอบก็รู้ว่า อ้อ ! มันเรื่องของเราเอง ไม่ใช่เรื่องของคนอื่น เรามันไม่ระมัดระวัง จึงเกิดความเสียหายอย่างนั้นอย่างนี้ลงไป ทีนี้เพิ่มความระมัดระวังเข้าสักหน่อย ผลที่สุดไม่มีเรื่องเสีย พระพุทธเจ้าท่านสอนหลักอย่างนี้ไว้เพื่อให้คนแก้ปัญหาชีวิต แต่ถ้าเราไปเชื่อฤกษ์เชื่อยามเชื่อผีสางนางไม้ เชื่อเทวดาฟ้าดิน ก็แก้ไม่ได้ เพราะว่าไม่แก้ที่ตัวเอง ความสุขความทุกข์อยู่ที่ภายใน อยู่ที่ใจ

ของเราถ้าเราไปแก้ด้านนอกจะแก้ได้ที่ตรงไหน เพราะฉะนั้น ขอให้คิดให้ดีในเรื่องนี้ และถ้าหากคิดอย่างนี้ได้แล้ว เวลาเกิดความทุกข์ความเดือดร้อนขึ้นในชีวิตจิตใจ ไม่ต้องไปถามหมอ หมอรู้ไม่ดีไปกว่าเราหรอก เช่นคนใดเป็นทุกข์ ตัวเองนั่นแหละรู้ดีกว่าหมอว่าทุกข์เรื่องอะไร ทุกข์เรื่องสตางค์ไม่พอใช้หรือ ทุกข์เรื่องคุณผู้ชายไม่กลับบ้านหรือ ทุกข์เรื่องอะไร ๆ มันก็อยู่ที่เราทั้งสองนั่นแหละ ทีนี้เราต้องมาสะสางปัญหาตัวเองว่า สตางค์ไม่พอใช้น่ะ มันเรื่องอะไร เราก็คิดว่าจ่ายมากไปไหม เล่นการพนันขันต่อไหม สุรุ่ยสุร่ายในการใช้จ่ายไหม เที่ยวมากไปไหม เล่นการพนันประเภทโน้นประเภทนี้ไหม ซักไซ้ไล่เลียง เอากระดาษมาทำบัญชีเข้าก็ได้ รับเท่านั้นจ่ายเท่านั้น แล้วก็ตัดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นออกเสีย ตั้งงบประมาณในครอบครัวเสียใหม่ เรื่องเงินพอมันก็เกิดขึ้น เพราะเราตัดสิ่งที่ไม่จำเป็นออกเสีย ไม่ใช่เรื่องเคราะห์ร้ายจากเทวดาอะไร

(สิ่งทั้งหลายเกิดจากเหตุ)

เวลาเกิดความทุกข์อย่างอื่น มันก็แบบเดียวกัน เอาหลักของพระพุทธเจ้าที่ว่าดีชั่วสุขทุกข์เสื่อมเจริญอยู่ที่ตัวเรา ไม่ใช่เรื่องจากคนอื่น หันความรู้สึกนึกคิดเข้ามาสู่ตัวเอง แล้วก็มองตัวเองให้รู้ว่าตัวเราคืออะไร เราเดินทางไหน เราทำอะไร เราจึงได้รับทุกข์โทษเป็นไปอย่างนี้ แล้วก็จะรู้จักตัวเอง คิดแก้ไขตัวเองได้ แต่ถ้ามัวจะไปสะเดาะเคราะห์อยู่ ไปถามหมอดูอยู่ ยังแก้ไม่ได้หรอก หมอบอกว่าไม่กี่วันก็จะพ้น ปลอบใจนิดหน่อยเท่านั้นเอง เหมือนกะเด็กร้องไห้ แม่ปลอบว่า “หนูอย่าร้องนะ เดี๋ยวแม่จะพาไปดูหนัง” หยุดฮือเสียหน่อย พอถึงเวลาหนังฉาย แม่ไม่เห็นพาไป ร้องต่อไปดีกว่า พี่น้องทั้งหลายที่เป็นทุกข์ก็เหมือนกัน ถ้าเพียงแต่ไปถามหมอดู หมอเขาก็บอกว่าพระราหูเข้าพระเสาร์แทรกอะไรกันไปตามเรื่องตามตำรา แล้วหมอบอกว่าไม่เท่าไรหรอก หรืออีกสองเดือนก็จะพ้น มันไม่พ้นหรอก สองเดือนก็ยังทุกข์อยู่นั่นเอง เพราะว่าเรายังประกอบเหตุอยู่ พระพุทธเจ้าบอกว่า “สิ่งทั้งหลายเกิดจากเหตุ ถ้าจะตัดผล ต้องตัดเหตุ แล้วเหตุนั้นไม่ได้อยู่ที่สิ่งภายนอก อยู่ในตัวของเราเอง” นี่คือหลักพระพุทธศาสนา ขอให้พี่น้องจำหลักอันนี้ไว้ให้มั่น แล้วลองใช้ดู ลองใช้หลักของพระพุทธเจ้าดูเถอะ เจ็บไข้ได้ป่วยเป็นหายเหมือนกะพวกหนู ๆ ที่มาฟังปาฐกถานี้ ถ้าหากสอบไล่ตกก็อย่าไปเที่ยวโทษเทวดาฟ้าดิน โทษใคร ๆ ที่ไหนเลย โทษตัวเราเองเรามันไม่ค่อยเรียนหนังสือ ชอบไปเที่ยวไปเตร่ ชอบ

นอน เกียจคร้านไม่อ่านไม่เขียน ผลที่สุดสอบตก ลองดูคนที่เขาสอบไล่ได้คะแนนเป็นที่หนึ่งสิ เขาขยันขันแข็ง เขาไม่ดูหนังดูละคร ไปไหนก็ถือตำราอยู่ตลอดเวลา มีเวลาว่างเปิดออกอ่าน ท่องเสียให้มันจำความรู้อยู่ในสมุดน่ะมันตอบไม่ถูกหรอก แต่ถ้าอยู่ในสมองแล้วก็ตอบง่าย เขาสอบไล่ได้เพราะเขาทำดีทำชอบ เดินถูกตามทางของพระพุทธเจ้า แต่ถ้าหากว่าเราทำไม่ดีไม่ชอบ เวลาใกล้จะสอบไล่เที่ยวไปบนบานหลวงพ่อแก้ว ไปบนศาลเจ้าพ่อหลักเมือง เจ้าพ่อถ้าแกพูดได้แกคงบอกว่า "เฮ้ยเจ้าหนู หนูขี้เกียจเรียนจะมาบนกะฉันมันจะได้เมื่อไหร่" ถ้าไปบนกับหลวงพ่อแก้ว ท่านก็คงว่าเอาอีกเหมือนกัน "ฮึ! หนูขี้เกียจนี่ แล้วจะมาติดสินบนฉันให้กินข้าวเหนียวไข่เป็ดฉันช่วยไม่ได้ดอก มันต้องช่วยตัวเอง" แต่ว่าหลวงพ่อท่านไม่พูด ท่านนั่งเฉยๆ เราจึงเอาข้าวเหนียวไข่เป็ดไปให้ท่านกินอยู่ตลอดเวลา หลวงพ่อแก้วนั้นชอบคนไปเซ่นด้วยข้าวเหนียวกับไข่เป็ด ถามว่าทำไมเลือกมาเช่นนี้โยม "อ้อ! ท่านเคยอยู่เวียงจันทน์ ท่านคงชอบข้าวเหนียว" ความจริงพระแก้วไม่ได้สร้างที่เวียงจันทน์หรอก สร้างที่เมืองลังกา ความจริงควรจะแกงถั่วให้ท่านกินดีกว่า เพราะอยู่เมืองลังกา เวียงจันทน์เพิ่งมาอยู่ทีหลัง เราเอาข้าวเหนียวกับไข่ต้มไปถวายพระแก้วอย่างนั้นไม่ถูกต้อง เป็นการเรียกว่าค่อนข้างนอกทางไปหน่อย จะเรียกว่างมงาย พี่น้องก็จะเจ็บช้ำน้ำใจกันเกินไป เรียกว่านอกทางไปหน่อย เราอย่าไปทำเช่นนั้น เรื่องมันเป็นอย่างนี้ ขอให้จำหลักไว้ในใจว่า สุขทุกข์เจริญอะไรทั้งหมดอยู่ที่เรา สิ่งอื่นไม่ช่วยเรา เวลาเกิดปัญหาชีวิตต้องมองที่ตัวเอง อย่ามองที่อื่น นี่เป็นหลักสำคัญของคำสอนในพระพุทธศาสนา

(พระอยู่ที่ไหน)

เกี่ยวกับพระเครื่อง อยากจะพูดอีกเล็กน้อย เดี๋ยวนี้เด็กหนุ่มเด็กน้อยชอบมีพระเครื่อง ข้าพเจ้าพบสุภาพบุรุษในรถไฟบ่อย ๆ ส่วนมากมีพระเครื่องห้อยคอพวงโต ๆ แล้วพอใครพูดถึงเรื่องพุทธศาสนา ก็ต้องเอาพระออกมาอวด "ของผมพระร่วงเก่าแท้ พระพิจิตรเก่าแท้ นางพระยาองค์นี้เก่าแท้" แต่ขณะที่ว่าเก่าแท้นั้น กลิ่นเหล้าฟุ้งทีเดียว พูดกันไม่ค่อยรู้เรื่อง ตอนเย็นกินเหล้า ตื่นเช้ายังไม่ทันกินอาหารเช้า ก็กินเหล้าเข้าไปก่อนอีก แต่มีพระห้อยคออยู่เหมือนกัน บอกว่าฉันถือพุทธศาสนา ไม่รู้ว่าถือตรงไหน ถือตรงมี

พระห้อยคอเท่านั้นเอง นี่คือความเข้าใจผิด จึงอยากจะทำความเข้าใจสักหน่อย เพราะชาวพุทธไทยยังหลงผิดในเรื่องนี้อยู่มาก

พระเครื่องเมืองอื่นไม่มี ในประเทศพม่าไม่มีพระเครื่อง เมืองอินเดียลังกาก็ไม่มีพระเครื่อง แต่เมืองไทยมีพระเครื่อง ทำไมจึงได้มีพระเครื่องในเมืองไทย ? ดังที่กล่าวมาแล้วว่า สมัยก่อนนี้เขาทำพระแจกคนเพื่อให้ไว้ไปมมัสการ จะได้นึกถึงพระ คนสมัยก่อนนี้เขาทำอะไรเพื่อเตือนคนทั้งนั้น ให้เราสังเกต ถ้าออกไปบ้านนอก เขาสร้างเจดีย์บนยอดเขาสูง สร้างไว้สูง ๆ เพื่อให้คนเห็นได้แต่ไกล ทำไร่ไถนาเห็นเจดีย์ กลางค่ำกลางคืนเดินไปไหนก็ได้เห็นเจดีย์ พอเห็นเจดีย์ จะได้นึกถึงพระพุทธเจ้า นึกถึงพระธรรม พระสงฆ์ เดินทางไปกระทำชั่ว นึกถึงพระจะได้หยุดเสีย เขามุ่งอย่างนั้น พระพุทธรูปนี่ก็เหมือนกัน ทำไว้เพื่อเป็นเครื่องเตือนใจ ให้คนได้นึกถึงความดีของพระพุทธเจ้า แล้วเอาความดีของพระพุทธเจ้ามาใส่ไว้ในใจ การมีพระประจำตัวข้าพเจ้าไม่ขัดคอใคร จะมีพระห้อยคอก็ขอให้มีเถอะ อยากให้มีทั่วกันทุกคนแหละ แต่ทว่าถ้ามีแล้วเราอย่าเข้าใจผิด พ่อแม่เอาพระห้อยคอเด็ก เมื่อห้อยคอเด็กแล้วอย่าบอกว่า "หนูมีพระแล้วไม่ต้องกลัว ครูเฆี่ยนไม่เจ็บ" เด็กบางคนมาหาข้าพเจ้า บอกว่า "หลวงพ่อครับ ขอพระสักองค์เถอะ" "หนูขอเอาไปทำอะไร" "ครูตีผมเจ็บทุกที ผมอยากจะได้พระสักองค์ที่ครูตีไม่เจ็บ" ข้าพเจ้าบอกว่า "มาหนู มานั่งฟังฉันพูดสักหน่อย ถ้าหนูอยากจะได้พระที่ครูตีไม่เจ็บแล้ว ฉันจะให้ ทำไมครูถึงตีหนูล่ะ" "ผมซน ผมทำผิดอย่างโน้น อย่างนี้" "อ้า หนูจะเอาพระไหมล่ะ" "เอา" "ตั้งแต่นี้ไปนะหนู หนูต้องมีพระในใจ หนูอย่าซนซิ อย่าดื้อซิ อย่าขัดคำสั่งสอนของครู ครูสั่งให้ทำอะไร ทำอย่างนั้นทุกอย่าง แล้วครูจะไม่ตีหนูต่อไป นี่แหละคือพระของหนูละ หนูเอาพระไว้ในใจตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป" พูดให้เขาฟัง วันหลังพบเขาอีก ข้าพเจ้าถามว่าครูตีอีกหรือเปล่า "ตั้งแต่ได้พระหลวงพ่อมา ค่อยยังชั่วหน่อย ครูไม่ค่อยตีแล้ว เพราะว่าผมไม่ซุกซนแล้ว" แต่ว่าให้เขามีพระห้อยไปด้วย แล้วพูดสอนไปด้วย เช่นเราเอาพระห้อยคอเด็ก แล้วบอกว่า หนูมีพระห้อยคอแล้วนะ คนที่พระอยู่กะตัวนี้ต้องเป็นคนดี ต้องตื่นแต่เช้า ต้องขยันเรียน ต้องเชื่อพ่อเชื่อแม่ ต้องรักษาความสะอาด ต้องซื่อตรง ต้องบอกเขาอย่างนั้น อย่าให้เขาเชื่อว่า ถ้ามีพระแล้วตีไม่เจ็บอะไรทำนองนั้น ให้เขาเชื่อว่าถ้ามีพระอยู่แล้วต้องเป็นคนดี เด็กก็จะได้รับสัมมาทิฏฐิใส่ใจไว้ตั้งแต่ตัวน้อย ๆ โต

ขึ้นเขาก็จะเป็นคนมีพระที่ถูกต้อง เราไม่ให้พระแก่เด็กอย่างเช่นถ้าเด็กมาขอก็ "เอาไป" ให้โดยเด็กไม่รู้อะไร เอาไปแขวนคอไว้ เอาไปอวดเพื่อน เอาไปชกต่อยกัน ในรถไฟแม้คนหนุ่มๆ ล้วงพระมาอวด บางทีชกต่อยกันก่อนอวดพระ เพราะเมาเสียก่อนแล้ว เรื่องมันถึงยุ่งอย่างนี้ เราเข้าใจกันเสียใหม่ ความจริงพระพุทธรูปนี้น่ะ ไม่ต้องปลุก ไม่ต้องทำพิธีพุทธาภิเศกเพราะจุดมุ่งหมายมีเพื่อเตือนใจเท่านั้น ทำเป็นรูปพระแล้วก็ใช้ได้ ไม่ต้องเอาอาจารย์มาปลุกเสกกันให้มันยุ่งยากลำบากหรอก เมืองไทยเราเสกกันบ่อย ยิ่งเสกกันไป โจรก็ยังเต็มเมืองอยู่นั่นเองแหละ เพราะอะไร? เพราะเราไม่เสกให้คนมีพระในใจ แต่ไปเสกให้พระแล้วจะได้ประโยชน์อย่างไร ขอให้พี่น้องคิดดูเถอะ เราอย่าทำอย่างนั้นเลย ไม่ต้องเสกก็ได้ บางคนบอกว่าถ้ายังไม่เบิกพระเนตรยังไม่เป็นพระ พระเนตรของพระพุทธรูปไม่ต้องเบิกของท่านหรอก เบิกตาเรานี่ให้มันกว้างๆ สักหน่อย ให้มองเห็นความจริงว่าอะไรถูก อะไรผิด อะไรดี อะไรชั่ว อะไรควร อะไรไม่ควร ตาเรานี่แหละควรเบิก ตาพระเบิกเท่าไรก็เท่านั้นแหละ แต่ว่าตาคนถ้าเบิกแล้วมันกว้างเบิกตาเนื้อแล้วเบิกตาใจ รับเชื่อสิ่งที่มีเหตุมีผล ที่ควรจะรู้ควรจะเข้าใจตามความเป็นจริง พวกเราบางทีมีพระองค์หนึ่งแล้วอยากได้อีก เลยต้องหาซื้ออีก เพราะหลงเชื่อเขาที่บอกว่าองค์นั้นเก่ง ความจริงเก่งเท่ากัน ในรถไฟพบบ่อย ๆ บางคนเห็นข้าพเจ้าห่มผ้าสีหม่น ๆ ก็นึกว่าเป็นพระหลวงพ่อละ มาถึงก็ว่า "หลวงพ่อดูพระเป็นไหม" ข้าพเจ้าตอบว่าดูได้ เขาก็เอาให้ดู "องค์นี้ดีไหมครับ" "ดี" "องค์นี้ล่ะ" "ดี" ฮึ ! ดีทุกองค์ องค์อื่นไม่ว่าอย่างนี้ องค์นี้ดี องค์นี้ไม่ดี "นั่นเป็นภิกษุที่ไม่มีพระในใจจึงว่าอย่างนั้น องค์ที่พระอยู่ในใจแล้วจะว่าดีหมด เมื่อเห็นอะไรก็เป็นพระหมดเพราะใจมีพระอยู่ ถ้าหากว่ามีผีอยู่ในใจ เห็นอะไรก็ผีหมดนั่นแหละ ความจริงเป็นอย่างนี้" เพราะฉะนั้น พระพุทธรูปทุกองค์ดีทั้งนั้น มีคนเคยถามเรื่องพระบูชาว่าบางองค์เอามาไว้ในบ้านแล้วชักยุ่ง ความจริงไม่ได้ยุ่งเพราะพระหรอก ยุ่งเพราะเจ้าของบ้าน พระท่านนั่งเฉย ๆ ไม่ได้ยุ่งเลยเชียว ญาติโยมพอยุ่งเข้าก็ไปถามหมอคนที่นั่งหลับตาดู "อ้อ ! พระองค์นั้นของคุณไม่ดี" มีหรือพระพุทธไม่ดีน่ะ ขอให้เราคิดดูเถอะ พระพุทธต้องดีทั้งนั้นแหละไม่มีเสีย ถ้าพระสงฆ์เรานี่ซิเสียมั่งดีมั่ง แต่พระพุทธรูปแล้วดีทั้งนั้น เพราะทำเป็นรูปพระแล้วก็ใช้ได้ สุโขทัยเชียงแสนลพบุรีทวาราวดีศรีวิชัย ดีเท่ากันแหละ ดีในฐานะเป็นรูปเปรียบของพระพุทธเจ้า เป็นวัตถุเตือนใจให้เราได้มองเห็นพระ และนึกถึงพระ ข้าพเจ้าถือว่าดีทุกองค์ โยมได้พระไปแล้วเอาไปไว้ที่บ้านนะ เวลา

ป่วยอย่าไปโทษพระเลย แต่โทษว่าเออบ้านเรานี้ลมมันไม่โกรก ใต้ถุนบ้านมีน้ำเน่าหมักหมม ยุงมันกัดกลางคืน กินอาหารเสียเข้าไป ฯลฯ ตรวจดูที่เรา อย่าไปดูกันที่พระ นี่เราไปโทษพระหาว่าพระพุทธรูปไม่ดี บางคนบอกว่า เอาไปไว้วัดเสียหลายองค์แล้ว ถ้าไม่ดีแล้วเอาไปไว้วัด ภิกษุไม่ยุ่งกันไปอีกหรือ นี่เรียกว่าเห็นนอกทาง ไม่ใช่ถูกทาง แต่นอกลู่นอกทางไป ขอให้เราเข้าใจกันเสียใหม่ว่า พระพุทธรูปองค์ไหน จะหล่อเวลาไหน จะสร้างวันไหน ย่อมดีทั้งนั้น ที่ไม่ดีน่ะ ไม่ใช่เรื่องพระพุทธเจ้า แต่เป็นเรื่องของไสยศาสตร์ เป็นเรื่องเดาของหมอนอกลู่นอกทาง พระพุทธรูปแล้วดีทั้งนั้น เพราะพระพุทธรูปเป็นวัตถุมีไว้เตือนใจ เวลาเราเข้าไปไหว้พระ อย่าไปขอสลากกินรวบจากพระ ไม่ใช่ขอหวยเบอร์จากท่าน บางคนว่า "แหมหลวงพ่อองค์นี้ฉมังนักหนาเชียว" แล้วถูกไหมล่ะที่ขอได้มา ผิดทั้งนั้น ไม่เคยถูก พวกเล่นสลากกินรวบนั้นฉิบหายกันไปตาม ๆ กันทีเดียว ข้าพเจ้าเคยไปเที่ยวเทศน์ต่างจังหวัด มีคนฟังมาก ๆ ลองถามดู "พี่น้องที่มาฟังปาฐกถานี้ ใครบ้างที่ไม่เคยเล่นสลากกินรวบ ตั้งแต่เขาเล่นกันมา ยกมือหน่อยเถอะ บางแห่งมีคนสองพันห้าร้อยคน ยกสองคน บางแห่งคนเจ็ดแปดร้อย ไม่ยกสักคนเลย ที่ตะพานหินไม่มียกสักคน คนแก่นั่งข้างหน้าก็ไม่ยก ถามว่าโยมทำไมไม่ยก "อือ! ฉันซื้อกับเขาเหมือนกัน" เป็นอย่างนี้แหละ เสี่ยงโชค ถามว่า "คุณโยมจะซื้อเอาไปไหน" "ถูกสักทีจะได้ทอดกฐิน" ข้าพเจ้าบอกว่า "ไม่ต้องดีกว่าโยม ทอดกฐินกับสลากกินรวบนี่ไม่ได้ บ้านเมืองมันจะเดือดร้อน โยมไม่ต้องทอดกฐินหรอก สละความโลภความตระหนี่ออกจากใจดีกว่า ทอดกิเลสให้มันออกไป ๆ ดีกว่า" คนเราเป็นอย่างนี้ ที่ไปหาพระก็มักจะไปขอหวยขอเบอร์ ที่เกิดเรื่องภิกษุฆ่าหญิงตายที่วัดราชสิงขรในพระนคร ก็เกิดจากบอกหวยบอกเบอร์เหมือนกันแหละ ไม่ใช่ลูกศิษย์พระพุทธเจ้าหรอก ข้าพเจ้าเคยไปเทศน์ตามบ้านนอก ก็เคยพูดแรง ๆ เหมือนกัน บอกว่า พี่น้องทั้งหลาย! ลูกศิษย์ของพระพุทธเจ้าไม่มีหน้าที่บอกตัวเลข พระพุทธเจ้าไม่ได้สอนลูกศิษย์ของพระองค์ให้ดูว่า หวยมันจะออกเลขอะไร พระพุทธเจ้าสอนลูกศิษย์ของพระองค์ให้เรียนรู้ว่าทุกข์คืออะไร เหตุที่เกิดทุกข์คืออะไร ความดับทุกข์คืออะไร และข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์คืออะไร ถ้าพี่น้องจะเคี่ยวเข็ญ แค่นให้หลวงพ่อบอกว่ามันออกเลขอะไร ก็เหมือนกับรีดเลือดจากปู ถ้าหากว่าภิกษุใดขืนบอกโดยทางตรงก็ตาม โดยอ้อมก็ตาม ข้าพเจ้าบอกกะชาวบ้านว่า นั่นไม่ใช่ลูกศิษย์ของพระพุทธเจ้า แต่เป็นลูกศิษย์ของผีร้ายปลอมตัวมาในรูปของ

พระ ไม่ได้มาบวชช่วยชาติบ้านเมืองไทย แต่จะมาทำให้ชาติไทยเมืองไทยย่อยยับออกไปอีก ให้พี่น้องรู้ตัวไว้เสียที พูดให้เขาเข้าใจอย่างนี้ พระที่นั่งหากินบอกหวยเบอร์น่ะ คงนึก "ยิงท่านปัญญานันทะเสียทีเถอะ" แต่ไม่เป็นไร เพราะข้าพเจ้าเชื่อมั่นว่าข้าพเจ้าทำความดีให้พระพุทธศาสนาและประชาชน ทำเรื่อยไปคงจะไม่มีอะไรยุ่งยากเดือดร้อน คนเราเข้าใจผิดตรงนี้ นึกว่าพระจะช่วย ข้าพเจ้าเคยให้หลักเกณฑ์ไว้เป็นคำง่าย ๆ ว่า พระจะรักษาเรา เมื่อเรารักษาพระ ถ้าเรารักษาพระ พระจะรักษาเรา ถ้าเราไม่รักษาพระ พระก็ไม่รักษาเรา สำหรับพี่น้องมีพระห้อยคอ ถ้าพี่น้องรักษาพระ พระรักษาท่าน รักษาอย่างไร ?

(เรารักษาพระ พระรักษาเรา)

สมมติว่าคนหนุ่มคนหนึ่ง ออกจากที่ทำงานเดินไปพบเพื่อนชวนเราไปกินเหล้า เรามีพระห้อยคอ เรานึกถึงพระที่ห้อยคอแล้ว ก็ถามตัวเองว่า เวลานี้เพื่อนชวนไปกินเหล้า เราควรไปกับเพื่อนหรือไม่ ถ้าหากว่าเราไปกับเพื่อน เราไม่รักษาพระ เมื่อเราไม่รักษาพระ เราก็เมาน่ะซิ พอเมาก็เดินชนโน่นชนนี่ เกิดความทุกข์ความเดือดร้อน เพราะเราไม่รักษาพระไว้ในใจ แต่ถ้าเพื่อนชวนเราไปกินเหล้า เราบอกกับเพื่อนว่า เพื่อนเอ๋ยเรามันเลิกแล้ว เพราะเรามีพระอยู่กะตัว เราต้องรักษาพระไว้ในใจ ทีนี้เมื่อรักษาพระไว้ในใจ ก็เกิดความละอายต่อบาป เกิดความเกรงกลัวต่อบาป ไม่ยอมไปกินเหล้ากับเพื่อน เราก็พ้นอันตราย เพราะอะไร ? เพราะว่ารักษาพระอยู่ในใจ พระก็รักษาเรา หลักมันมีอยู่อย่างนี้ พระองค์ใดก็ช่วยคุณไม่ได้ ถ้าคุณไม่ช่วยตัวเอง พระที่คุณแขวนคอนี้เป็นวัตถุสำหรับเตือนใจให้คุณทำความดี ไม่กระทำความชั่วเท่านั้น ญาติโยมผู้หญิงเราก็เหมือนกัน ที่มีพระห้อยคอ พอวันอาทิตย์เพื่อนมาเรียกให้ไปล้อมวงนับญาตินับมิตรกัน เราก็นึกถึงหลวงพ่อที่อยู่กะตัว ไปเล่นไพ่นี่หลวงพ่อห้ามไหม อ้อหลวงพ่อว่าไม่ได้ การพนันมีโทษหลายสถาน ขนะก่อเวรแพ้เสียดายทรัพย์ ทรัพย์ที่มีก็เสียหายไป ไม่มีใครเชื่อถ้อยฟังคำ ยุ่งยากหลายเรื่อง เราไม่ไป รักษาพระไว้ในใจดีกว่า เราก็บอกเพื่อนว่าไม่เอาแล้วเลิกที ฉันมีหลวงพ่ออยู่กะตัว เพื่อนคนนั้นเขาก็ไปหาบ้านอื่นที่ไม่มีพระต่อไป เราก็จะไม่ยุ่งยากเดือดร้อนกับใคร ๆ อย่างนี้แหละเรียกว่ารักษาพระ ถ้าพี่น้องช่วยกันรักษาพระไว้ในใจอย่างนี้ พระจะรักษาพี่น้อง พระที่แท้นั้นคืออะไร ? ตามความจริงก็คือธรรมะที่เรานำมาปฏิบัตินั่นเอง ธรรมะคำสอนของ

พระพุทธเจ้าเป็นองค์พระที่แท้ที่เรานำมาใช้ในชีวิตของเรา ทำได้ทุกวันทุกเวลาไม่จำกัดสถานที่ ถ้าพี่น้องเอาธรรมะของพระพุทธเจ้ามาใส่ใจ รักษาใจของท่านไว้ด้วยธรรมะ ท่านก็มีพระอยู่ในใจแล้ว แม้จะไม่มีพระห้อยคอ ท่านก็มีพระอยู่ในใจ พระในใจนั้นคือพระแท้ และช่วยท่านได้อย่างแท้จริง และธรรมะที่ประพฤตินั่นแหละ คือองค์พระพุทธเจ้าที่แท้ จึงอยากจะขอให้ท่านทั้งหลายที่ได้มาประชุมกันในวันนี้ เชื่ออย่างนี้ด้วย เอาไปคิดก่อนแล้วก็เชื่อ ท่านจะมีความสุขทางใจขึ้นบ้าง ส่วนท่านที่เป็นนักบวช ยังอยู่ในวัยของการศึกษาเล่าเรียน ก็ขอให้เรียนให้ดี เรียนให้จริง เรียนให้เข้าใจ แล้ววันหนึ่งขอให้ช่วยกันลุกขึ้นประกาศความจริงของพระพุทธเจ้า เพื่อทำคนผู้ไม่รู้ให้ได้รู้ได้เข้าใจ ทำคนที่หลง ให้หายหลงหายงมงาย แล้วจะได้เดินถูกตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า พูดอย่างนี้บางคนอาจจะว่า ท่านปัญญา-นันทะจะทำลายพระพุทธศาสนาเสียแล้ว ข้าพเจ้าไม่มีน้ำใจที่จะทำลายพระพุทธศาสนาเลย ข้าพเจ้ารักคำสอนของพระพุทธเจ้าเหลือเกิน ที่ข้าพเจ้าเที่ยวเดินเทศน์สอนคนมาทุกปีทุกวันนี้ เพราะความรักต่อคำสอนของพระพุทธเจ้า เพราะความรักความปรานีต่อพี่น้องพุทธบริษัททั่วไป จึงได้ทำงานอย่างนี้ สิ่งใดที่ข้าพเจ้าพูดออกไปนั้น เป็นการพูดตามความรู้สึกนึกคิดของข้าพเจ้า ซึ่งอาศัยธรรมะของพระพุทธเจ้าเป็นมูลฐาน ไม่ได้มุ่งทำลายใคร ถ้าหากว่าข้าพเจ้าจะเป็นผู้ทำลาย ก็คือทำลายความเชื่อเหลวไหล อันมีอยู่ในจิตใจของคนเท่านั้น ข้าพเจ้ามุ่งอย่างนี้

ข้าพเจ้าขอทำความเข้าใจไว้กับพี่น้องที่เข้าใจผิด ที่ไม่รู้ไม่เข้าใจความจริงของพระพุทธศาสนา เพราะเกิดมาก็เห็นแต่การปลุกการเสก การลงเลขลงยันต์ การสะเดาะเคราะห์ เลยนึกว่านั่นแหละเป็นตัวพุทธศาสนาแล้ว ความจริงสิ่งนั้นไม่ใช่ เป็นแต่เพียงพิธีการนอกทางของพระพุทธเจ้าเท่านั้น ในทางพระพุทธศาสนาไม่มีพิธีอะไร นอกจากพิธีการแสดงตนเป็นลูกศิษย์ของพระพุทธเจ้า พิธีการปฏิบัติตนในศีล สมาธิ ปัญญา อันเป็นแนวธรรมะที่พระพุทธเจ้าสอนไว้ แล้วเราก็ได้รับผลทางใจ คือพ้นจากความทุกข์ความเดือดร้อนได้อย่างแท้จริง นี่เป็นหลักของพระพุทธเจ้า จึงขอฝากหลักเหล่านี้ไว้กับพี่น้องทั้งหลาย ให้ช่วยกันนำไปคิดนึกตรึกตรองด้วยตัวท่านเองเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจอย่างแท้จริง

(โคตมีสูตร)

ในฐานะที่เราเป็นพุทธบริษัท เราจะรู้ได้อย่างไรว่า อะไรเป็นธรรมะของพระพุทธเจ้า อะไรไม่ใช่ เรื่องนี้พระพุทธเจ้าท่านก็หวั่นวิตกอยู่ พระองค์จึงได้วางหลักไว้ให้เราตัดสิน เรียกว่าหลักโคตมีสูตร เป็นหลักซึ่งเราควรจะนำมาใช้ที่สุดในสมัยนี้ ว่าอะไรเป็นของแท้ อะไรเป็นของปลอม หลักที่พระพุทธเจ้าวางไว้มี ๘ ข้อด้วยกัน คือ:-

ธรรมเหล่าใดเป็นไปเพื่อความกำหนัดย้อมใจ
เป็นไปเพื่อความประกอบด้วยทุกข์
เป็นไปเพื่อสะสมกองกิเลส
เป็นไปเพื่อความอยากใหญ่
เป็นไปเพื่อความไม่สันโดษ
เป็นไปเพื่อความคลุกคลีกันเป็นหมู่เป็นคณะ
เป็นไปเพื่อความเกียจคร้าน
เป็นไปเพื่อความเลี้ยงยาก

นั่นไม่ใช่ธรรมะ นั่นไม่ใช่วินัย นั้นไม่ใช่คำสอนของพระพุทธเจ้า แต่ถ้าหากว่าข้อปฏิบัติการกระทำหรือคำสอนเหล่าใด เป็นไปเพื่อความคลายกำหนัดย้อมใจ เป็นไปเพื่อความคลายความทุกข์ เป็นไปเพื่อไม่สะสมกองกิเลส เป็นไปเพื่อความไม่อยากใหญ่ เป็นไปเพื่อความสันโดษ เป็นไปเพื่อความไม่คลุกคลีกันเป็นหมู่เป็นคณะ เป็นไปเพื่อความขยันหมั่นเพียรเป็นคนเลี้ยงง่าย นั้นเป็นธรรมเป็นวินัยของพระพุทธเจ้า หลักนี้เราควรจดจำทีเดียว จำไว้ในใจ แล้วก็ดูการกระทำ การพูด การปฏิบัติ ของคนทั้งหลายและหนังสือที่เราอ่าน ว่าสิ่งนั้นเป็นธรรมเป็นวินัยหรือไม่เอาแว่นแปดอันนี้ใส่ตาเข้า แล้วก็จงส่องดู เราก็เห็นได้ว่าอันนั้นใช่ อันนั้นไม่ใช่ เพราะในสมัยนี้ครูมาก อาจารย์มาก แล้วอาจารย์ส่วนมากก็มักจะชักนำลูกศิษย์ไปตามทางของตน เพื่อประโยชน์อย่างโน้นประโยชน์อย่างนี้ ถ้าหากว่าเราไม่มีแว่นกระจกไว้ส่องดูให้ดี ๆ แล้ว ความเข้าใจผิดก็อาจจะเกิดขึ้นแก่พุทธบริษัททั้งหลายได้ง่ายเหลือเกินจึงอยากจะขอฝากแนวความคิดนี้ไว้ด้วย

อีกประการหนึ่ง ในฐานะที่เราเป็นอุบาสกอุบาสิกา ควรจะประกอบตนด้วยอะไรบ้าง ? อุบาสกอุบาสิกาแปลว่าผู้เข้าไปนั่งใกล้พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ นั่งใกล้ด้วยกายวาจาด้วยใจ คือกายประพฤติตามคำสอนของพระพุทธเจ้า วาจาก็ดำเนินตามคำสอนของพระพุทธเจ้า ใจก็เดินตามคำสอนของพระพุทธเจ้า นี่เรียกว่าใกล้ ถ้าหากว่ากายวาจาใจอยู่ห่างพระ ยังไม่ใกล้ ยังไม่ชื่อว่าเป็นอุบาสกอุบาสิกา อุบาสกอุบาสิกาควรประกอบด้วยหลักธรรม ๕ ประการ คือ;–

๑. มีความเชื่อถูกทางตามแนวของพระพุทธศาสนา

๒. รักษาศีล อย่างน้อยก็เบญจศีล

๓. ไม่ถือมงคลตื่นข่าว เช่นไม่เชื่อถือฤกษ์ดียามดีพระภูมิเจ้าที่ ผีสางนางไม้ พิธีรีตองหรือไสยศาสตร์

ชาวพุทธจะต้องเชื่อมั่นอย่างเดียว คือเชื่อการกระทำ ทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว สุขทุกข์เสื่อมเจริญ หรือกำไรขาดทุนทั้งหมดอยู่ที่ตัวเราผู้ทำ ไม่ใช่อยู่ที่ผู้อื่น แม้ผู้อื่นจะมีส่วนเข้ามาเกี่ยวข้อง มูลฐานสำคัญนั้นอยู่ที่ตัวเรา โดยเราไปดึงเขาเข้ามาไปเรียกเขาเข้ามา ให้มาหาเรามาทำเรื่องให้เรายุ่งยากเดือดร้อน เรื่องสำคัญอยู่ที่ตัวเราทั้งนั้น พระพุทธเจ้าสอนให้เชื่ออย่างนี้

๔ ไม่แสวงหาบุญ นอกคำสอนของพุทธศาสนา

๕. บำเพ็ญบุญตามแบบฉบับในพุทธศาสนาคือไม่ทำบุญตามแบบของศาสนาอื่น แต่ทำบุญตามวิธีการของพระพุทธเจ้าอย่างเดียว ไม่ได้ทำตามแบบอื่น เช่นบูชายัญ เอาเป็ดเอาไก่หัวหมูบายสีไปเซ่นพระพุทธรูปเหมือนกับเซ่นผี อย่างนี้ไม่ใช่เรื่องของบุญในทางพระพุทธศาสนา เพราะบุญ ที่แท้ของ พระพุทธเจ้านั้น อยู่ที่การ ละความชั่ว การประพฤติความดี การทำใจให้สะอาดสงบ นับเป็นบุญของพระพุทธเจ้า ของพระพุทธศาสนา ขอให้พวกเราช่วยกันทำบุญตามแนวนี้ บุญอย่างอื่นทั้งหมดเป็นเพียงเครื่องล่อใจเท่านั้น อย่าเชื่อถือว่าเป็นการบุญที่สำคัญ การเชื่อวัตถุเครื่องรางของขลัง การเชื่อพิธีรีตอง ก็อยู่ในประเภทเชื่อโชคเชื่อลาง ไม่ใช่ของจริงของแท้ เราชาวพุทธไม่ควรเชื่อในเรื่องอย่างนั้น แต่เราเชื่อว่า จะทำอย่างไรก็ต้องระมัดระวังด้วยความรอบคอบ

ประโยชน์ตนได้ ประโยชน์คนอื่นได้ ผู้รู้ทั้งหลายสรรเสริญว่าเป็นความถูกต้องเรียบร้อย อย่างนี้ไม่เสียหาย ทำได้ แม้ในเวลาที่เขาว่าฤกษ์ไม่ดีก็ทำเถอะ ข้าพเจ้าเคยเดินทางในเวลาฤกษ์ไม่ดี แต่ก็ไม่เห็นยุ่งยากเดือดร้อน เดินทางสะดวกสบาย มีคนช่วยเหลือเกื้อหนุนตลอดทางหมอเขาว่าฤกษ์ไม่ดีแต่ทำไมมันถึงดี เพราะว่าไปไหนทำดีให้เขาเห็นอยู่ตลอดเวลาคนก็คอยช่วยเหลือเกื้อกูล แต่โจรผู้ร้ายมันต้องดูฤกษ์หน่อย เพราะใจมันไม่สบาย ใจมันขลาดมันกลัว ต้องหาวิธีการปลอบจิตใจอย่างโน้นอย่างนี้ เราชาวพุทธไม่ต้องเอาวัตถุภายนอกมาปลอบใจอย่างนั้น แต่เราเชื่อพระพุทธเจ้า เชื่อพระธรรมเชื่อพระสงฆ์แล้วปฏิบัติตามแนวทางที่พระพุทธเจ้าวางไว้ ก็จะได้ไปสู่ที่ปลายทางสมความปรารถนา

(ขอให้ชาวพุทธเดินไปในทางที่ถูก)

ในสมัยนี้ ข้าพเจ้าอยากจะขอเตือนพี่น้องทั้งหลายให้ช่วยกันศึกษาเรื่องพระพุทธศาสนา ความจริงคนไทยเราในเมืองไทยนี้ พูดกันโดยเฉลี่ยยังอ่านหนังสือกันน้อย หนังสือทางศาสนามีออกอยู่หลายฉบับ ลองไปดูสถิติคนอ่านแล้ว ยังไม่ชื่นใจ เพราะคนอ่านทั้งหมดนั้นมีไม่ถึงหมื่นคน คนไทยนับถือพุทธศาสนาไม่น้อยกว่า ๒๕ ล้านคน ทำไมชาวบ้านจึงยังอ่านหนังสือธรรมะกันน้อย เรื่องนี้ก็เป็นความผิดของพวกเราที่เป็นพระด้วย เพราะพระเราจูงคนให้อ่านหนังสือกันน้อย ตามวัดวาอารามทั่ว ๆ ไปไม่ค่อยมีหนังสือให้คนอ่านแต่มีหนังสือใส่ตู้ไว้นั่งกราบนั่งไหว้ ข้าพเจ้าไปเที่ยวเทศน์ตามบ้านนอก บางวัดมีพระไตรปิฎก ๓ ตู้ พระไตรปิฎกใบลานน่ะมี ๓ ตู้ แล้วก็ซื้อมา ๓ ปีแล้ว ยังไม่ได้เปิดอ่านสักตัวหนึ่งเลย ข้าพเจ้าไปถึงก็พูดยกย่องว่า "แหม ! วัดนี้สมบูรณ์จริง มีพระไตรปิฎกถึง ๓ ตู้" สมภารตกหลุมลงไปเลย "โอ ! ชาวบ้านแถวนี้ศรัทธาแก่กล้า" ข้าพเจ้าถามว่าซื้อมาเมื่อไรครับ "๓ ปีแล้ว ยังห่อกระดาษเขียว ๆ อยู่เลย ยังไม่ได้อ่าน" หนังสือธรรมะไม่ใช่มีใส่ตู้ไว้กราบไว้ไหว้ หนังสือธรรมะเป็นของที่ต้องเปิดอ่าน อ่านให้รู้ให้เข้าใจ อ่านค้นคว้าศึกษา เพื่อได้ปฏิบัติถูกปฏิบัติชอบ แล้วจะได้สอนชาวบ้านให้ปฏิบัติถูกปฏิบัติชอบ เวลาคนมาวัดในวันพระ ควรเอาหนังสือไปให้เขาอ่านบ้าง เลือกหนังสือที่ควรอ่าน อย่าให้หนังสือประเภทเหลวไหลไม่เป็นไปเพื่อความรู้ความสว่างแก่เขา เราช่วยกันให้ชาวพุทธมีปัญญา มีหูตาสว่าง ได้ดำรงตนอยู่ในสัมมาทิฏฐิ นั่นแหละเป็นมหา

กุศล เพราะเดี๋ยวนี้เมืองไทยเราเป็นชาวพุทธกันเพียงแต่ชื่อชาวพุทธโดยปฏิบัติแท้จริงนั้นยังมีอยู่น้อย พูดอย่างนี้ไม่ใช่เป็นการดูหมิ่นอะไร ข้าพเจ้ากล้าพูดด้วยความประสงค์ดี เพราะข้าพเจ้าทำงานก็เพื่อสร้างเสริมจิตใจคน ทำงานเพื่อความก้าวหน้าของพระพุทธศาสนา ข้าพเจ้าไม่ได้หวังอะไรจากการพูดกับพี่น้อง แต่ข้าพเจ้าหวังอยู่ประการเดียวว่า ขอให้พี่น้องได้ความรู้ได้ความเข้าใจ ให้พี่น้องได้เดินทางถูกทางชอบ ขอให้พี่น้องหลุดพ้นจากความทุกข์และได้รับความสุข ด้วยการปฏิบัติตามธรรมะของพระพุทธเจ้า นี่เป็นความประสงค์ใหญ่ของข้าพเจ้า

(โปรดเดินทางร่วมกับข้าพเจ้า)

ขอให้พี่น้องเดินร่วมกับข้าพเจ้าในทางของพระพุทธเจ้า ขอให้ทุกคนเดินด้วยใจของท่าน ตามแนวทางที่พระพุทธเจ้าชี้ให้เดินเมื่อเราทุกคนต่างช่วยกันเดิน พระช่วยกันเดิน ชาวบ้านช่วยกันเดินเราก็ชื่อว่าเป็นผู้บูชาพระพุทธเจ้าด้วยการปฏิบัติ การบูชาด้วยอื่น ๆ สักเท่าใดยังไม่ประเสริฐ การบูชาด้วยการทำจริงในสิ่งที่เราได้รู้ได้เข้าใจแล้วนั่นแหละ เป็นการบูชาอันประเสริฐยิ่ง เป็นการบูชาที่ทำให้ดวงประทีปคือธรรมะของพระพุทธเจ้าลุกโพลง ๆ สว่างไสวให้คนทั้งหลายได้เห็นความจริง แล้วจะได้มุ่งเข้าสู่ความจริงนั้น เพื่อประโยชน์ความสุขแก่ตัวเราและแก่พลโลกทั่วกัน จึงขอเชิญชวนพี่น้องทั้งหลาย ให้ร่วมเดินทางกับข้าพเจ้าในแง่นี้

ในที่สุดแห่งการแสดงปาฐกถานี้ ข้าพเจ้าขออ้างเอาคุณพระศรีรัตนตรัย คือ พระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ จงมาตั้งอยู่ในใจของพี่น้องทั้งหลาย ขอให้ท่านทั้งหลายจงเป็นผู้มีใจสะอาด มีใจสว่าง มีใจสงบ ด้วยการปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบตามศีล สมาธิปัญญา ซึ่งพระพุทธเจ้าได้แสดงไว้ ถ้ามีความประสงค์จำนงหมายสิ่งใด ๆ อันเป็นไปเพื่อความพ้นทุกข์แล้ว ขอให้สิ่งนั้น ๆ สมความปรารถนา ด้วยการปฏิบัติชอบตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าทุกเมื่อ เทอญ.

พิมพ์ที่ บริษัท บริการทอง จำกัด (แผนกการพิมพ์)
ถนนพระราม ๑ ปทุมวัน พระนคร โทร. ๕๖๙๓๘
ม.ล. จิตรสาร ชุมสาย ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา ๒๕๐๘